

FOTO VAN NU

PROFIEL VAN RIJSSEN-HOLTEN 2018

Colofon

Wij willen alle geïnterviewden danken voor hun bijdrage aan de totstandkoming van deze publicatie. Dat zijn: Gerrit Dannenberg, Kristina Odenhamn, Jan van der Spek, Josine Bossink, Arjen Gerritsen, Mark Bouwens, Mark Voortman, Anja Wessels, Jan Peter Müller, Laurens Jan Stam, Monique van Haaf, Geert Stevens, Nico van Uitert, John van der Vegt, Gerard Rutterkamp, Jan Griepink, Harald Eertink, Theo Reitsema, Jan-Willem Tusveld, Murat Citgez, Ard Wessels, Mark Wander Drent, Sander Ris en Henk Jan Beltman, Jenneke Haase, Anne Kamphuis, Renate Mateboer en Henk Jan Beltman. Daarnaast danken we ook alle deelnemers aan de workshops die in het kader van het opstellen van deze Foto van nu zijn georganiseerd.

Kernteam Gemeente Rijssen-Holten

Joanna Spakman, Anne van Lienden, Jan van Eck, Johan Mensink, Henri Wessels, Susanne Plomp, Marijke Wijchgel, Marjon ten Brinke en Sini Wijnen (extern)

Uitvoerend team

Over Morgen, Urhahn | Stedenbouw & Strategie en CO-URB

Auteurs

Judith Lekkerkerker (CO-URB)

Ontwerp, vormgeving en illustraties

Urhahn | Stedenbouw & Strategie

Fotografie

De fotografie in dit boek is afkomstig van de beeldbank van de gemeente Rijssen-Holten, met uitzondering van de foto's op paginanummers 31, 69, 72 (onderaan pagina), 80 en 85. Deze zijn vervaardigd door Urhahn | Stedenbouw & Strategie.

Copyright

Het auteursrecht berust bij de gemeente Rijssen-Holten en Urhahn | Stedenbouw & Strategie. Hierbij geldt het creative commons-principe: naamsvermelding, niet-commercieel en gelijk delen.

Het (her)gebruiken van teksten uit deze publicatie is toegestaan onder voorwaarde van duidelijke vermelding van de volledige naam van de organisaties, auteurs en bron. De tekst mag niet commercieel gebruikt worden, aan derden worden doorverkocht of in licentie worden gegeven zonder toestemming van de gemeente Rijssen-Holten en Urhahn | Stedenbouw & Strategie. Publicaties die alleen door betaling toegankelijk zijn (abbonementen op tijdschriften, betaalde toegang op websites, et cetera) worden in principe beschouwd als commercieel en behoeven dus altijd toestemming vooraf. Het auteursrecht van de afbeeldingen berust bij de personen of organisaties die bij de afbeeldingen zijn vermeld. Deze rechten zijn niet vrijgegeven onder dezelfde voorwaarden als de teksten. Toestemming voor gebruik moet steeds gevraagd worden aan de rechthebbende.

Hoewel aan de samenstelling van deze uitgave de grootst mogelijke zorg is besteed, aanvaarden uitgever, auteurs en redactie geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolledig opgenomen informatie, noch kunnen aan de inhoud van deze uitgave rechten worden ontleend.

2019

STEDENBOUW
& STRATEGIE

CO-URB

INHOUD

DEEL 1. DE FOTO VAN NU

6 | Een korte geschiedenis

12 | Rijssen-Holten in de regio

Regionale ligging | Ondernemende gemeente | Relatie met de regio | Stadse en landelijke kwaliteiten | Positie in de regio | Streekgevoel | Eigenzinnig | Een blik op de toekomst

24 | Bevolking

Volksaard | Inwoners | Ontwikkeling bevolking | Vergrijzing & ontgroening | Huishoudensgroei | Herkomst | Migratie | Opleiding, werk en inkomen | Gezondheid en welzijn | Noaberschap | Verenigingsleven | Een blik op de toekomst

44 | Economie en arbeidsmarkt

Werkgelegenheid | Economische structuur | Bedrijvendemografie | Arbeidsmarkt | Economische hotspots en commercieel vastgoed | Samenwerking | Een blik op de toekomst

64 | Leefomgeving

Natuur en landschap | Recreatie | Cultuurhistorie | Woonomgeving | Voorzieningenaanbod | Woningmarkt | Bereikbaarheid | Duurzaamheid | Een blik op de toekomst

86 | Werken aan Rijssen-Holten

Initiatiefrijke samenleving | Investeringskracht | De lokale overheid | Regionale samenwerking | Een blik op de toekomst

INTERVIEWS

10 | Gerrit Dannenberg

& Kristina Odenhamn

17 | Harald Eertink

18 | Laurens Jan Stam

29 | Gerard Rutterkamp

30 | Sander Ris

32 | Renate Mateboer

& Anne Kamphuis

37 | Jenneke Haase

38 | Jan Griepink

47 | Henk Jan Beltman

48 | Anja Wessels

& Jan Peter Müller

53 | Jan Willem Tuveld

54 | John van der Vegt

57 | Murat Citgez

58 | Mark Wander Drent

61 | Ard Wessels

67 | Josine Bossink

68 | Theo Reitsema

77 | Jan van der Spek

78 | Geert Stevens

91 | Arjen Gerritsen

92 | Monique van Haaf

De Stadsboerderij in Rijssen biedt een werkplek aan mensen met een beperking.

VOORWOORD

Elke dag werkt de gemeente samen met bewoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere partners aan de toekomst van Rijssen-Holten. Het is daarbij belangrijk om op gezette momenten koers te bepalen. Waar gaan we naartoe? En waar willen we naartoe? Met de Strategische visie 2010-2030 heeft de gemeente een eerste richting geformuleerd. Het werken van de gemeente is sinds 2010 gestoeld op drie pijlers:

1. Het koesteren en versterken van de eigen identiteit;
2. Het stimuleren van het ondernemende klimaat;
3. Het versterken van noaberschap, passend bij de tijd van nu.

Het is van belang dat we nu en in de toekomst hier invulling aan blijven geven. Dat doen we samen met partijen die heel actief zijn in de ontwikkeling van Rijssen-Holten – zoals het bedrijfsleven, onderwijs, zorg, kerken en woningcorporaties – en door inwoners te raadplegen. In dit boek wordt een beeld gegeven van het profiel van Rijssen-Holten, onze karakteristieken en kwaliteiten, en de positie die wij in de regio hebben. Diverse betrokkenen vertellen in het boek wat zij voor de toekomst van Rijssen-Holten belangrijk vinden.

Met deze 'Foto van nu' in de hand kunnen we terugkijken op het verleden en verder kijken naar de toekomst.

De Pelmolen aan de Regge

EEN KORTE GESCHIEDENIS

Rijssen-Holten zoals we dat vandaag de dag kennen, is gevormd door haar geschiedenis. Verschillende tijdsperioden tekenen het uiterlijk van de gemeente. Er zijn bouwwerken die gedeeltelijk stammen uit de 12e eeuw en de diverse uitbreidingen zijn af te lezen als de jaarringen van een boomstam. Maar daar blijft het niet bij. De geschiedenis bepaalt ook de samenstelling van de bevolking, de kenmerken van de lokale economie en de lokale cultuur. Het bepalen van de eigen profilering en ambities kan dan ook niet zonder aandacht te besteden aan de eigen geschiedenis.

Rijssen

Rijssen is in 2018 al 775 jaar een stad. De stadsrechten, verkregen in 1243, hielden in dat Rijssen markten mocht houden en zich mocht verdedigen. Er werden wallen aangelegd. De Walstraat en Huttenwal herinneren hieraan. Rijssen had verder drie stadspoorten: de Molenpoort, de Elsenerpoort en de Haarpoort. In het zuiden werd gewaakt vanuit de Holtentoren (houten toren) op de Koerbelt. 's Avonds werd de avondklok geluid ten teken dat de poorten werden gesloten. Een traditie die nog steeds in ere wordt gehouden. Als handelsplek trad Rijssen omstreeks 1350 net als

Deventer toe tot de Hanze. Het bestuur van de stad bestuurd niet alleen de stad, maar ook de zogenoemde Rijssense kwartieren: Hoge Hexel, Wierden, Rectum, Ypelo, Enter, Notter, Zuna en Elsen.

Heel Nederland was van oorsprong katholiek. Rijssen kreeg na 1598 een protestantse signatuur, een grote verandering met impact. Het kenmerkende orthodox-protestante karakter van Rijssen vindt zijn oorsprong pas in de 19e eeuw.

Een kaart van Rijssen en Holten uit circa 1900 (bron: www.topotijdreis.nl)

De varkens op de Smidsbelt verwijzen naar de geschiedenis van Holten als centrum van biggenhandel

Holten

Holten komt in de 11e eeuw voor het eerst voor in geschriften. De naam 'Holten' is waarschijnlijk afgeleid van de ligging van de plaats in een laagte, een 'holte', tussen de stuwwallen. Tot 1348 viel Holten onder de parochie Rijssen. In dat jaar splitste Holten zich af en vormde een eigen parochie. Blijkbaar beschikte men vanaf dat moment over

een eigen kerk. Ook in bestuurlijke zin werd Holten zelfstandig. Het werd een schoutambt (namens een landheer bestuurd) en gemeenschappelijke gronden rondom Holten werden in een marke ondergebracht. Rond die tijd werd kasteel de Waerdenborch gebouwd, waar nu nog de fundering van zichtbaar is. In 1811 werd Holten een gemeente

en enkele jaren later, in 1829, werd het dorp vrijwel volledig verwoest door een grote brand. De Tweede Wereldoorlog heeft ook grote invloed gehad. In 1940 trok het Duitse leger door het dorp en in 1945 lag het in de vuurlinie, toen de bevrijders oprukten. De Canadese begraafplaats herinnert nog aan deze strijd voor de vrijheid.

GERRIT DANNENBERG EN KRISTINA ODENHAMN

DIRECTEUR RIJSSENS MUSEUM EN COMBINATIEFUNCTIONARIS CULTUUR-ONDERWIJS VIAVIE WELZIJN

Odenhamn: Toen mijn partner en ik kinderen hadden gekregen, wilden we weg uit het westen. De zoekregio was Gelderland, Overijssel en Drenthe en we kwamen terecht in Holten. Alles is er – scholen, treinstation, directe aansluiting op de A1 – en we werden verliefd op de natuur. Het is een beetje zoals een vrouw eens in de trein tegen mij zei: “Woont u hier? Dan moet het net zijn alsof u elke dag vakantie heeft.” Ik heb altijd in de cultuur gewerkt. Eerst bij musea en nu als combinatiefunctionaris cultuur-onderwijs. Die functie is een bewijs van de trend dat cultuur niet alleen maar als doel wordt gezien, maar ook als middel. Zoals voor persoonlijke ontwikkeling, ontmoeting en verbinding. Daarmee is er ook in Rijssen-Holten meer aandacht gekomen voor cultuur.

Dannenberg: Ik ben een geboren en getogen Rijssenaar. Na dertig jaar in Rijssen in het onderwijs ben ik nu directeur van het Rijssens Museum. Daarnaast zette ik me in als correspondent voor meerdere (lokale) kranten. Zo heb ik altijd heel dicht op de ontwikkeling van Rijssen gezeten. Het archief dat ik in al die tijd heb opgebouwd, komt nu als directeur van het Rijssens Museum mooi van pas! Ook ik zie toenemende aandacht voor cultuur. Dat we ons moeten kunnen uiten en dat het belangrijk is dat we weten waar we vandaan komen. Men verdiept zich weer in geschiedenis en erfgoed. De gemeente is in de centra van Rijssen en Holten nu ook bezig om elementen uit het verleden weer een plek te geven. Die elementen voegen sfeer toe waarmee je het winkeland publiek achter de computer vandaan kan halen en kunt bewegen om naar het centrum te komen.

Odenhamn: Hier in de regio is het al snel ‘doe maar normaal, dan doe je al gek genoeg’, maar iedereen begint te voelen dat we echt wel mogen koesteren wat we hebben. Dat we veel meer trots mogen zijn op wie we zijn en waar we als twee plaatsen voor staan. Dat is heel verschillend en dat is prima. Ik denk dat de periode van bezuinigingen op cultuur heeft geleid tot een breed besef dat we niet zonder cultuur kunnen. Die periode heeft uiteindelijk veel betekenis gehad. Organisaties moesten kijken naar de behoefte en gingen nadenken over hun bestaansrecht. Hier in de regio werken de theaters nu beter met elkaar samen en kijken zij hoe ze elkaar in de programmering kunnen versterken.

Dannenberg: Eigenlijk is dat ook een soort noaberschap. Van oudsher speelt dat een grote rol in Rijssen. Noabers waren getuige op je huwelijk en bij overlijden droegen ze de kist en betaalden ze de rouwkaarten. Dat is nu niet meer zo. Er is iets anders voor in de plaats gekomen, een buurtverenigingenstelsel waarbij je niet meer zo van elkaar afhankelijk bent. Per buurt verschilt het wel. In onze buurt, een nieuwbouwbuilt, is de buurtvereniging opgeheven. Maar als er iemand bij ons in de buurt ziek is, dan help je wel.

Odenhamn: Die sociale structuren zijn één van de voordelen van plattelandsgebieden in Nederland, al zijn die niet meer overal zo vanzelfsprekend. Met de diverse ontwikkelingen die er gaande zijn, zijn die buurtsamenwerkingen erg van belang. Niet alleen met het oog op veroudering en de behoefte aan zorg. Het gaat er ook over dat de overheid

“Noabers waren getuige op je huwelijk en bij overlijden droegen ze de kist en betaalden ze de rouwkaarten. Dat is nu niet meer zo. Er is iets anders voor in de plaats gekomen, een buurtverenigingenstelsel waarbij je niet meer zo van elkaar afhankelijk bent.”

niet meer voor alles zorgt en dat veel meer wordt gekeken naar wat een gemeenschap nodig heeft, in welke mate ze dat zelf kunnen oplossen en wat er dan nog nodig is van de gemeente. De buurt is het schaalniveau waarop je goed met elkaar kan kijken waar behoefte aan is. En als er iets dreigt te verdwijnen, kan je met elkaar bespreken of dat erg is en zo ja of er slimme oplossingen te bedenken zijn. Buurtgericht werken zie ik dan ook als prioriteit voor de toekomst.

Dannenberg: Er moet wel enige samenhang zijn in een wijk, dus het buurtgericht werken vind ik ook belangrijk. Als ik verder naar de toekomst kijk, dan denk ik dat we eigenlijk gewoon doorgaan zoals nu. Onze gemeenschap is redelijk stabiel. We moeten wel voldoende bijbouwen. Het gemeentebestuur ziet heel goed dat een gemeente zoals de onze alleen maar kan blijven bestaan als er verstedelijking tegenover de vergrijzing staat. Daarnaast zijn ze ambitieus als het gaat om duurzaamheid. Ik heb er vertrouwen in dat ze goed vooruit kijken.

Rijssen en Holten

Rijssen en Holten hebben beide een geschiedenis op het gebied van landbouw en veeteelt. In Holten was het houden van melkvee en het houden en verhandelen van varkens van belang. Na de Tweede Wereldoorlog heeft de industrie er een grote ontwikkeling doorgemaakt. Tegenwoordig staan in Holten (vegetarische) vleesverwerkende en metaalbewerkende bedrijven en zijn er transportbedrijven. In het buitengebied is er nog steeds veel sprake van melkveehouderij en met Nationaal Park Sallandse Heuvelrug met de Holterberg in het noorden is het toerisme ook een belangrijke sector geworden.

In Rijssen was naast de agrarische activiteit sprake van steenbakkerij en huisvlijt in de textiel van waaruit de textielindustrie is ontstaan. De jutefabrieken van toen hebben plaatsgemaakt voor de bouw en de metaalindustrie. Daarnaast is de transportsector uitgegroeid tot belangrijke economische pijler. Sommige bedrijven hebben zich ontwikkeld tot grote landelijke spelers en zijn ook internationaal actief. De Rijssense bouwwereld geniet landelijke bekendheid.

In het landschap van Rijssen-Holten is nog steeds veel agrarische activiteit

RIJSSEN-HOLTEN IN DE REGIO

Gelegen in zowel Twente als Salland, kan Rijssen-Holten gezien worden als de poort van Twente. Een landelijke gemeente met veel bedrijvigheid, gelegen tussen stedelijke regio's en goed verbonden met haar omgeving via de A1 en het spoor. De gemeente profileert zich in economisch opzicht in bouw, transport en logistiek, metaal- en voedselindustrie en recreatie en toerisme. Daarmee draagt het bij aan het profiel van Twente als ondernemende technologische regio en als groene metropoolregio.

Er is sprake van een sterk ontwikkelde ondernemersgeest en een bloeiende vrijetijdseconomie. Rijssen-Holten heeft stadse en landelijke kwaliteiten en functioneert als een soort schakel tussen de regio en de grote stad. Het brede voorzieningenaanbod geeft Rijssen-Holten een verzorgende functie voor omliggende plattelandsgemeenten en de goede verbinding met de grotere steden biedt snelle toegang tot grootstedelijke voorzieningen. Voor alle inwoners van de regio zijn er in Holten en Rijssen bovendien volop mogelijkheden voor recreatie. Met deze kwaliteiten biedt Rijssen-Holten een aantrekkelijke woonomgeving.

In de relatie van de gemeente met de regio, is er vooral verbinding met de gemeenten Wierden, Hellendoorn, Hof van Twente, Deventer en Almelo. Met deze gemeenten vindt de meeste uitwisseling plaats in woon-werkverkeer en verhuizingen. Van buitenaf bezien is Rijssen-Holten een eigenzinnige gemeente. Vooral Rijssen onderscheidt zich met een sterke lokale identiteit en heeft daarmee naar buiten toe een wat gesloten karakter.

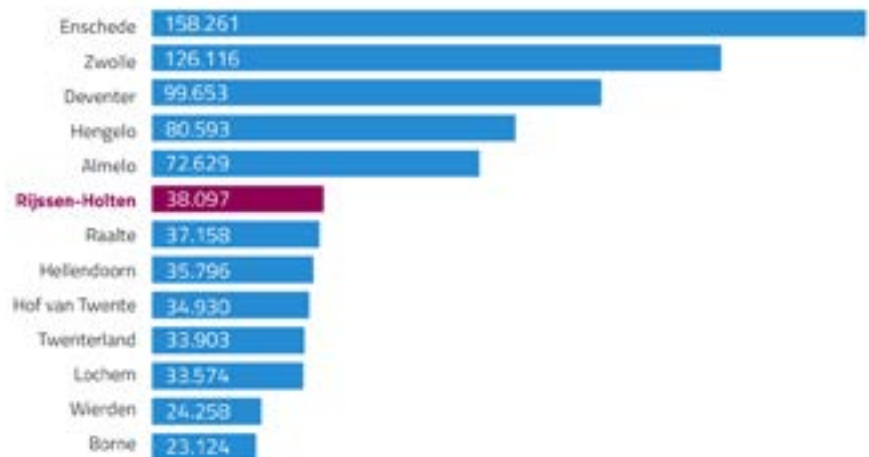
Trends die van invloed zijn op de positie van Rijssen-Holten in de regio zijn de opschaling van voorzieningen en bedrijven, veranderende migratiepatronen, het toenemend belang van het vestigingsklimaat en het groeiend belang van de regionale aantrekkingskracht.

Regionale ligging

Rijssen en Holten liggen in het hart van de driehoek gevormd door de stedelijke regio's Zwolle, Enschede-Hengelo-Almelo en Deventer-Apeldoorn-Zutphen. De ligging aan de A1 en de treinstations zorgen ervoor dat Rijssen en Holten in oostelijke en westelijke richting goed verbonden zijn met hun omgeving, met de grotere steden Deventer, Almelo, Hengelo en Enschede en met de Randstad en Duitsland. In noordelijke en zuidelijke richting zijn deze verbindingen minder sterk.

Inwoneraantal, 1 januari 2018 (bron: CBS)

Rijssen-Holten ligt centraal tussen drie stedenregio's

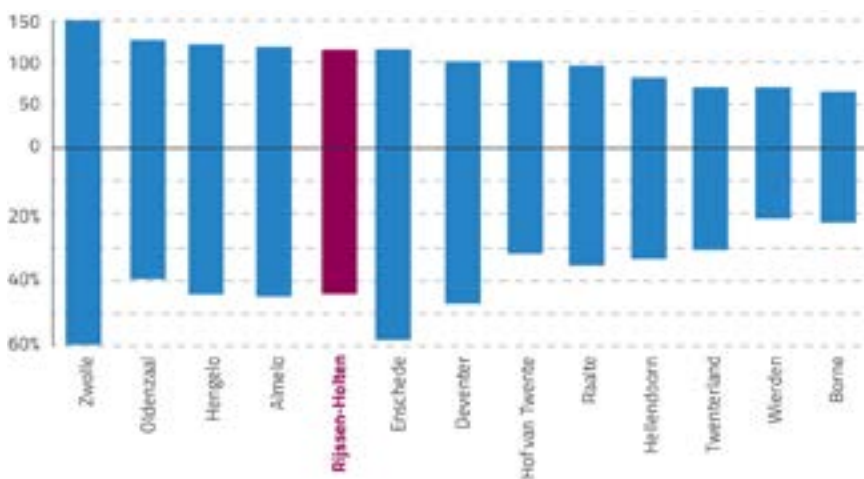
De A1 verbindt Rijssen en Holten met de regio

Bedrijven als Voortman Steel Group hebben een belangrijke functie voor de regio

Aantal banen per 100 werkenden (bron: Databank Overijssel)

% Werkenden die werken in eigen gemeente (bron: CBS)

Ondernemende gemeente

Rijssen-Holten is een ondernemende gemeente. De gemeente heeft relatief veel werkgelegenheid binnen haar grenzen. Per inwoner zijn er meer banen dan in steden als Deventer en Enschede. Er zijn ook redelijk veel mensen die binnen de eigen gemeente werken. Wat dat betreft lijkt Rijssen-Holten meer op een grote stad dan op een landelijke gemeente. Binnen Overijssel is er wat dat betreft wel enige overeenkomst met Oldenzaal.

Relatie met de regio

Uit het patroon van verhuizingen en van dagelijkse verplaatsingen van mensen voor werk, onderwijs, winkelen en vrije tijd valt op te maken welke relatie de gemeente heeft met andere gemeenten in de regio. De meeste uitwisseling is er tussen Rijssen en Holten en de gemeenten Wierden, Hellendoorn, Hof van Twente, Deventer en Almelo.

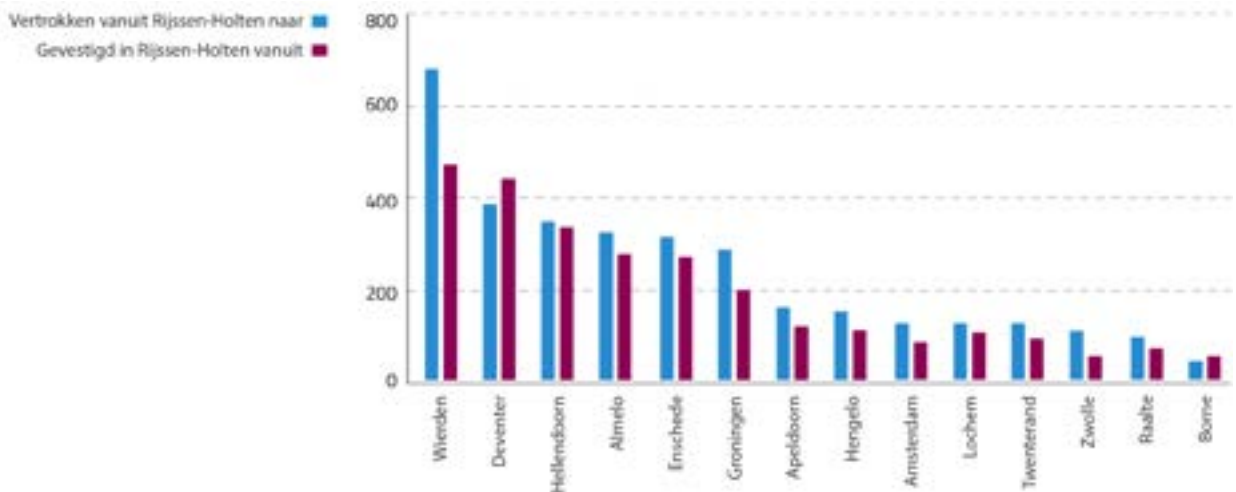
Deventer en Almelo en ook grote nabijgelegen steden als Enschede, Hengelo, Zwolle en Apeldoorn bieden

stedelijke voorzieningen aan de inwoners van Rijssen en Holten, zoals hoger onderwijs, cultuur, grote binnensteden, ziekenhuizen. Ook werkt ruim een kwart van de inwoners van Rijssen en Holten in deze grote steden.

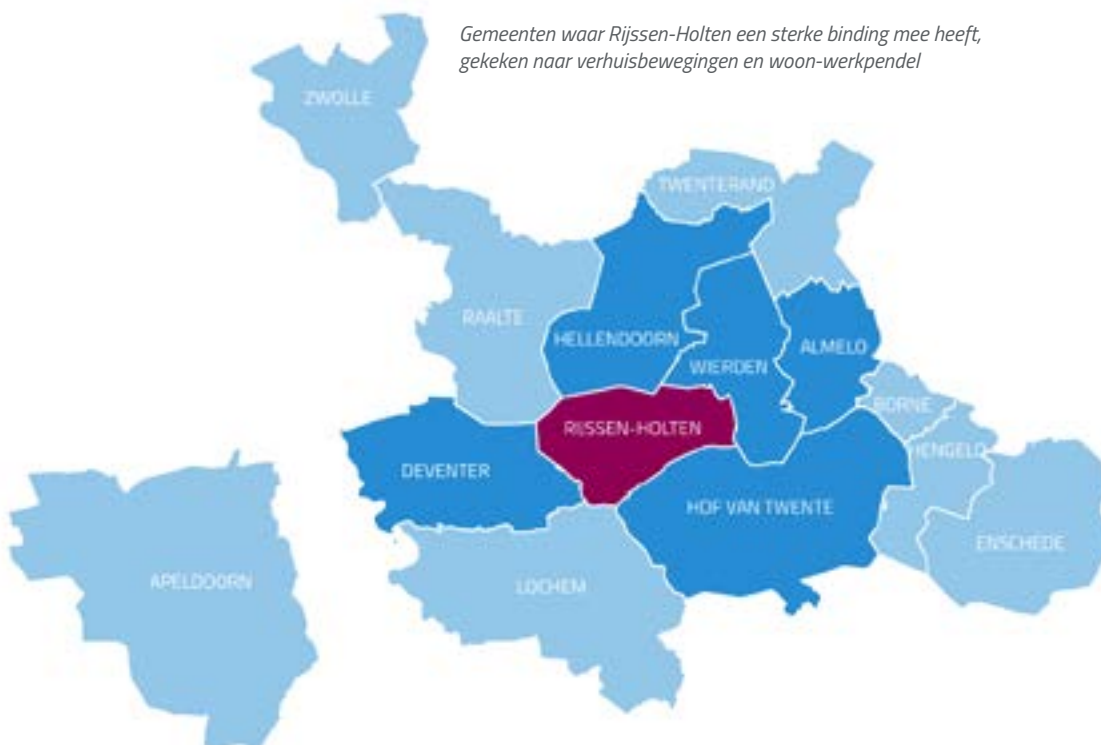
Rijssen en Holten hebben op hun beurt ook een belangrijke rol in de regio. De bedrijven in de gemeente zijn grote werkgevers. Meer dan de helft van de werkenden in Rijssen en Holten – zo'n 10.000 mensen – komt van buiten de

gemeente en dan vooral uit Hellendoorn, Wierden en Hof van Twente. Middelbare scholen en de praktijkopleidingen in de gemeente trekken leerlingen en studenten uit omliggende gemeenten. En voor inwoners van de regio bieden Rijssen en Holten veel op het gebied van vrije tijd. De Holterberg is aantrekkelijk voor recreanten en sporters. In de binnenstad van Rijssen zijn veel goede winkels te vinden en dan zijn er nog grote evenementen als de Triathlon en de Ronde van Overijssel.

Uit / naar Rijssen-Holten verhuisde personen 2011-2016 (bron: CBS)

Gemeenten waar Rijssen-Holten een sterke binding mee heeft, gekeken naar verhuisbewegingen en woon-werkpendel

HARALD EERTINK

OPRICHTER REGGEDOK EN DIVISIEMANAGER SOCIAAL DOMEIN, BAALDERBORGROEP

“Als ik naar de toekomst kijk, dan zie ik duurzaamheid als grote opgave waar echt meer aandacht voor moet zijn. Je kunt deze opgave in economisch perspectief zien, maar je kan ook vanuit geloofsovertuiging het doel hebben om zuinig om te gaan met de schepping”

Rijssenaren lopen niet over van trots. In mijn beeld zijn er maar weinig mensen die zeggen ‘ik hou van Rijssen’ of ‘ik ben trots op Rijssen’. Toch ken ik veel mensen die niet zonder Rijssen kunnen en er niet weg willen. Zelf wil ik ook niet weg uit Rijssen en ik durf wel te zeggen dat ik een beetje trots op Rijssen ben.

Wat ik mooi vind aan Rijssen is het groen, de sociale cohesie, het ondernemerschap en het ondernemingsklimaat. Er is hier veel mogelijk en er is veel energie. Als een aantal mensen zich verenigt en ze gaan ergens voor, dan resulteert dat vaak in de mooiste dingen. Zo zijn er initiatieven als de Sterkerij en de Stadsboerderij, waarmee werkplekken worden geboden aan mensen met een beperking. Ondernemers verbinden zich met dat soort initiatieven. Het omzien naar elkaar, dat is in Rijssen heel sterk aanwezig.

De sociale contacten en die verbinding is heel positief, maar er zit ook wel een minder positieve kant aan die medaille. Problematiek als middelengebruik of seksualiteit zitten nog redelijk in de taboesfeer, maar speelt wel degelijk als je het aan de zorgprofessional en de politie vraagt. Daar is onvoldoende aandacht voor. Net als voor gezondheid in het algemeen overigens. Het is hier wel een tikkeltje bourgondisch. Een drankje en een sigaretje horen er ook wel bij. De Rijssenaar is verder soms wat gelaten en passief, hoewel er veel energie en kracht onder zit. Je moet de juiste prikkel vinden om mensen actief te krijgen. Dat merk ik zelf bij voetbalclub Excelsior’31.

Als ik naar de toekomst kijk, dan zie ik duurzaamheid als grote opgave waar echt meer aandacht voor moet zijn. Je kunt deze opgave in economisch perspectief zien, maar je kan ook vanuit geloofsovertuiging het doel hebben om zuinig om te gaan met de schepping. Je ziet ook dat christelijke partijen op dit vlak steeds meer richting de groene partijen bewegen.

In technologische ontwikkelingen zie ik een tweede belangrijke opgave. Dat zal verschuivingen teweegbrengen in de arbeidsmarkt. Een groot aantal banen bestaat straks niet meer. Dat is niet erg, maar je moet er wel een plan voor hebben. Zeker ook als Rijssen-Holten, aangezien we hier veel bedrijven hebben en veel mensen in de eigen gemeente werken. Veel van die technologische ontwikkelingen kan je niet voorspellen. Dat maakt dat je flexibiliteit moet houden. Ondernemerschap is natuurlijk niets anders dan dat: nieuwe

kansen zien en je daarop aanpassen. Wat dat betreft hebben we een goede basis voor de toekomst en zie ik technologie als kans. Ik denk wel dat het slim is om op dit vlak verbinding te zoeken met de Universiteit Twente, overige onderwijs- en onderzoeksinstellingen en met andere grote werkgevers in de regio.

Een laatste belangrijke opgave zie ik op sociaal vlak. Voor mij is het belangrijk dat er aandacht voor elkaar blijft en zeker voor de mensen die het zelfstandig niet redden. Ik vind het belangrijk dat wij in onze samenleving in gesprek blijven met elkaar, ook als meningen verschillen. Als je alleen de slotsom van je denken met elkaar deelt, dan ben je niet met elkaar in gesprek. Dan kom je niet dichterbij, maar groei je verder uit elkaar. Mijn wens voor 2030 is dat er dialoog is en dat we verder kijken dan onze eigen wereld. Dat Rijssen-Holten geen bubbel wordt en we de blik naar buiten blijven houden. Ik heb daar overigens alle vertrouwen in.

LAURENS JAN STAM

FREELANCE-MEDIA-ONDERNEMER

“Holten is echt een sportdorp. Ik woon aan de voet van de Holterberg en daar zie je de hele dag mensen wandelen, fietsen, wielrennen, hardlopen, mountainbiken. En we hebben natuurlijk de Triathlon.”

Holten is een beetje een reservaat. In de krant lees je vaak verhalen over dat het niet goed gaat in Nederland, maar daar merk je hier niets van. De kwaliteit van leven is hier gewoon super. Ik zeg altijd: het mooiste stukje van de vakantie is als ik weer terugkom.

Als ik de identiteit van Holten moet beschrijven, dan is het eerste wat in me opkomt dat Holten echt een sportdorp is. Ik woon aan de voet van de Holterberg en daar zie je de hele dag mensen wandelen, fietsen, wielrennen, hardlopen, mountainbiken. En we hebben natuurlijk de Triathlon. De gemeente heeft de afgelopen jaren veel in sport geïnvesteerd, met mountainbikeroutes, kunstgrasvelden bij de sportverenigingen en de vernieuwing van het zwembad. Ik denk dat dit voor de toekomst belangrijk blijft. Sporten moet laagdrempelig en betaalbaar zijn, voor jong én oud. Laatst interviewde ik mannen van in de zeventig die aan *walking football* deden. Voor hen betekent het dat ze bewegen én dat ze anderen ontmoeten. Met het oog op de vergrijzing zou sport echt een speerpunt moeten zijn.

Sport speelt daarnaast een hele grote rol in het toerisme. Daar zou nog meer werk van kunnen worden gemaakt. Een stad als Valencia ademt een en al sport. Ze hebben er aan de rivier allemaal sporttoestellen in de buitenlucht. Dat zou in Holten ook wel meer mogen. En van het oude station zou een soort vertrekstation gemaakt kunnen worden, met kluisjes en douches zoals je dat ook bij het skiën hebt. Dan kunnen mountainbikers na het sporten nog even geld verteren in het centrum. Het centrum is de afgelopen tijd sterk verbeterd, met het dorpsplein dat is afgezet en voorzien van fonteintjes. Maar het moet nog wel afgemaakt worden. Bij de Dorpsstraat is het met de auto's nu levensgevaarlijk. Ook wordt gewerkt aan het 'Belevingspad', dat het centrum en de Holterberg verbindt. Aan dit pad zouden meer authentieke winkeltjes moeten zitten om mensen echt te verleiden het centrum in te gaan.

Wat fijn is aan Holten, is het sterk ontwikkelde noaberschap.

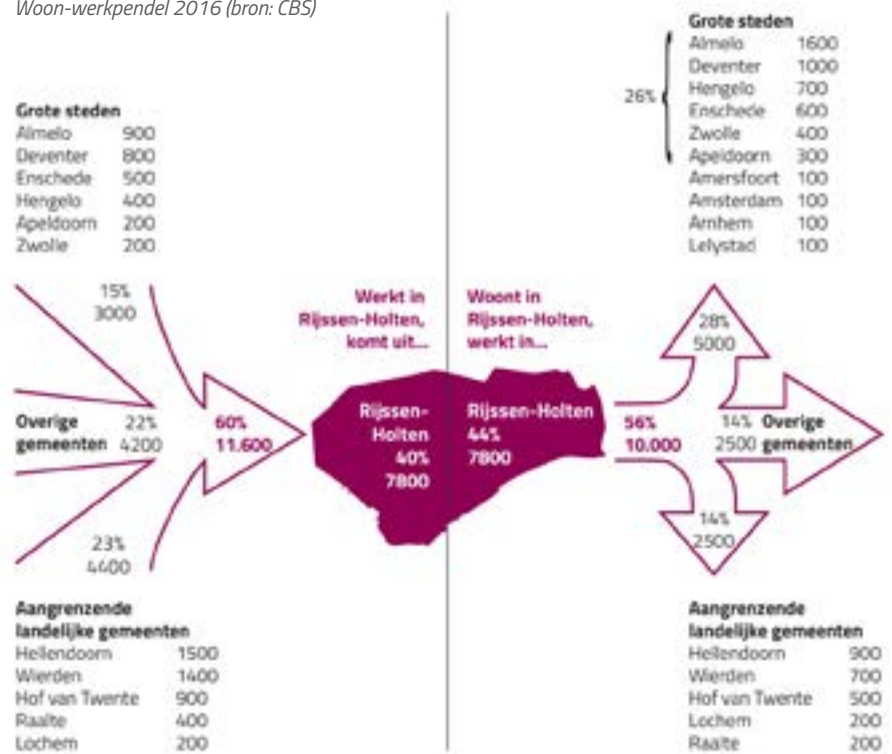
Men zorgt voor elkaar. En dat is helemaal sterk in de buurtschappen. Als er daar iemand overlijdt, dan helpt het hele dorp mee. Er wordt ook veel georganiseerd. Paasvuren, tentfeesten, het carnaval en natuurlijk de Triathlon. Dan staat het hele dorp op zijn kop. De slagkracht van de gemeenschap is groot. In Dijkerhoek hebben ze een keer geld ingezameld voor het nieuwe kulturhus. Het Naber-orgel van de kerk moest gerestaureerd worden en daar is 150.000 euro voor bij elkaar gelegd. En heel Holten heeft meegeholpen toen een groep vrienden het informatiecentrum bij de Canadese Begraafplaats ging optuigen. Die begraafplaats is ook wel een *unique selling point* voor Holten. Er komen heel veel mensen naar Holten voor de begraafplaats.

Holten is gewoon een fijne plek om te wonen. Ik ben niet de enige die na de studie is teruggekeerd. Veel mensen die zijn opgegroeid in Holten komen terug als ze zelf kinderen krijgen. En waar vroeger iedereen wegtrok, blijven er nu volgens mij meer jongeren hangen. Daar zou je meer op moeten inspelen. De huizenprijs is nu best hoog en er is marktwerking. Het gevaar is dat Holten straks meer mensen uit het westen gaat aantrekken. Een beetje mensen van buitenaf is goed, maar het moet de Holtenaren niet verdringen. Voor de jongeren zou ik het cool vinden als er een soort *tiny houses* zouden komen. Niet te modern, maar in Holtense stijl. Nu wordt er vooral op grijs ingezet, met al die nieuwe woningen voor ouderen in het centrum. Het centrum is onbetaalbaar voor jongeren, terwijl het juist een soort *vibe* geeft als er verschillende leeftijden wonen. Die *vibe* is belangrijk. Er moet iets te doen zijn voor jong en oud. Daarom ga ik samen met zo'n 25 andere founders een kroeg beginnen. Een nieuwe ontmoetingsplek voor Holtenaren, de Huiskamer van Holten.

Stadse en landelijke kwaliteiten

De gemeente kent zowel een sterk ontwikkelde ondernemersgeest als een bloeiende vrijetijdseconomie. Rijssen-Holten heeft zowel stadse als landelijke kwaliteiten. De gemeente is als het ware een schakel tussen de regio en de grote stad. Dat is ook terug te zien in de patronen van dagelijkse verplaatsingen. Inkomende pendel komt met name uit de omliggende plattelandsgemeenten. Vanuit Rijssen-Holten ligt de oriëntatie meer op de grotere steden dan op de omliggende plaatsen.

Woon-werkpendel 2016 (bron: CBS)

Positie in de regio

Rijssen-Holten heeft een streekverzorgende rol als het gaat om werkgelegenheid, onderwijs, winkels en recreatiemogelijkheden. Tegelijkertijd opereren lokale bedrijven niet alleen regionaal, maar ook landelijk en zelfs internationaal en reiken de netwerken vanuit Rijssen en Holten veel verder dan de direct omringende gemeenten. In economisch opzicht profileert Rijssen-Holten zich in bouw, transport en logistiek, metaal- en voedselindustrie

en recreatie en toerisme. Daarmee draagt de gemeente bij aan het profiel van Twente als ondernemende technologische regio en als groene metropoolregio. Rijssen-Holten neemt daarin haar eigen positie in. Waar op economisch gebied in de grotere steden en met name Enschede de nadruk ligt op kennis, ligt die in Rijssen-Holten op het ondernemerschap. In de woningmarkt biedt Rijssen-Holten een aantrekkelijke vestigingsplaats voor mensen uit

Deventer en Almelo die de grotere stad willen verlaten en aantrekkelijke alternatieven voor mensen uit de aangrenzende gemeenten Wierden, Hof van Twente en Hellendoorn. Andersom bieden deze plaatsen alternatieven aan mensen in Rijssen en Holten. In de volgende hoofdstukken wordt vanuit verschillende invalshoeken dieper ingegaan op de positie van Rijssen-Holten in de regio.

Het Schild, het centrale plein in het centrum van Rijssen

Streekgevoel

De culturele verbinding van Rijssen en Holten met de regio is duidelijk verschillend. Rijssen is Twents en ook meer gericht op die regio. Holten is Sallands en op haar beurt meer gericht op het westen. Iets wat ook in het lokale dialect tot uiting komt. In Rijssen gaat men naar 'hoes', in Holten naar 'huus'.

*De taalgrens tussen Salland en Twente.
Waar zeggen ze 'oe' en waar zeggen ze 'uu'?*
(bron: NRC 5 augustus 2006)

Eigenzinnig

Rijssen-Holten – en dan vooral Rijssen – staat erom bekend anders te zijn dan plaatsen in haar omgeving. Met haar cultuur die sterk is beïnvloed door de grote rol van het geloof, de relatief jonge bevolking en het slagvaardige ondernemerschap is de gemeente als het ware de witte

raaf van Twente. Het contrast met haar omgeving maakt Rijssen-Holten onderscheidend en versterkt de eigen identiteit. Tegelijkertijd maakt het ook dat inwoners vooral georiënteerd zijn op de eigen gemeenschap en dat de lokale samenleving naar buiten toe een wat gesloten karakter heeft.

Met haar cultuur die sterk is beïnvloed door de grote rol van het geloof, de relatief jonge bevolking en het slagvaardige ondernemerschap is de gemeente als het ware de witte raaf van Twente.

De Dorpskerk in Holten

Rijssen-Holten in de regio

EEN BLIK OP DE TOEKOMST

Belangrijke trends en ontwikkelingen voor de positie van Rijssen-Holten in de regio zijn:

- de opschaling van voorzieningen en bedrijven;
- veranderende migratiepatronen;
- toenemend belang aantrekkelijk vestigingsklimaat;
- groeiend belang van regionale aantrekkingskracht.

Waar veel zaken online geregeld worden, is er minder behoefte aan offline voorzieningen. Vergrijzing en bevolkingskrimp leiden tot minder aanbod van goed geschoolde werknemers.

Opschaling voorzieningen en bedrijven

De afgelopen decennia is de mobiliteit van mensen sterk toegenomen. Mensen zijn zich over grote afstanden gaan verplaatsen voor werk, onderwijs, winkelen, et cetera. Gelijkijdig zijn voorzieningen en bedrijven (ziekenhuizen, onderwijsinstellingen, winkelketens en kantoren) opgeschaald en verplaatst naar plekken die goed bereikbaar zijn voor een grote hoeveelheid mensen. De dynamiek van opschaling en centralisatie is nog altijd gaande en wordt mede aangezwengeld door verdere digitalisering. Waar veel zaken online geregeld worden, is er minder behoefte aan offline voorzieningen en zullen die zo centraal mogelijk aangeboden worden. Ook vergrijzing en bevolkingskrimp spelen een rol. Die leiden tot minder behoefte aan (bepaalde) voorzieningen of minder aanbod van goed geschoolde werknemers. Deze dynamiek kan leiden tot verschraling van het voorzieningenaanbod en werkgelegenheid in kleinere en middelgrote gemeenten. Voor Rijssen en Holten is dit een serieuze bedreiging.

Veranderende migratiepatronen

Dat mensen meer mobiel zijn geworden, uit zich ook in veranderende migratiepatronen. In het afgelopen decennium concentreerde de bevolkingsgroei zich meer en meer in de grote stad en dan vooral in grote steden in de Randstad en universiteitssteden. Ook gemeenten in de buurt van deze steden, die een rustigere en soms ook goedkopere aantrekkelijke woonomgeving bieden, kenden een sterker dan gemiddelde bevolkingsgroei. Deze dynamiek gaat ten koste van de groei in gebieden buiten de Randstad en dan vooral de perifere regio's. Iets wat in Twente te merken is. Naar de toekomst toe wordt verwacht dat deze trend doorzet en dat zo'n 75 procent van de bevolkingsgroei zal landen in de Randstad. Binnen regio's zien middelgrote en kleinere gemeenten die niet in de buurt van een florerende grote stad liggen of die als weinig aantrekkelijk worden gezien de bevolkingsgroei afvlakken of soms zelfs omslaan in bevolkingskrimp. In Twente is dit bijvoorbeeld zichtbaar in Almelo of Hof van Twente. In Rijssen-Holten is vooralsnog weinig te merken van deze dynamiek, maar dat kan veranderen.

BEVOLKING

Rijssen-Holten kenmerkt zich door een ondernemende samenleving waarin noaberschap een grote rol speelt. In allerlei formele en informele netwerken ziet men naar elkaar om en verenigingen zijn talrijk. Tussen Rijssen en Holten zijn er verschillen, die voor een deel terug te leiden zijn tot de grote rol van het geloof in Rijssen. De kerk speelt er een belangrijke rol in het sociale leven en in het omzien naar elkaar, er zijn veel grote gezinnen en de bevolking is kinderrijk. In Holten is de rol van de kerk minder sterk en zijn er relatief meer ouderen. Over het algemeen zijn inwoners van Rijssen-Holten redelijk welvarend en eerder praktisch slim dan hoogopgeleid. Als het gaat om gezondheid, zijn er aandachtspunten op het gebied van leefstijl. Veel mensen bewegen onvoldoende. Tegelijkertijd speelt sport, met de vele sportverenigingen en de Triathlon en Ronde van Overijssel, een belangrijke rol in de gemeente.

Belangrijke trends wat betreft de bevolking zijn vergrijzing en ontgroening, veranderende migratiepatronen, individualisering en groeiende verschillen tussen groepen en toenemende aandacht voor gezondheid.

Koningsdag in het Volkspark in Rijssen

Markt in Rijssen

Volksaard

Als er één woord is dat de inwoners van de gemeente Rijssen-Holten kenmerkt, dan is het ondernemerschap. Zowel de inwoners van Rijssen als de inwoners van Holten. Ook noaberschap is alomtegenwoordig. Maar er zijn ook duidelijk verschillen. Zo speelt het geloof een grote rol bij de bevolking van Rijssen, zijn Rijssenaren harde werkers, betrouwbaar, wat behoudend en spaarzaam, maar ook enigszins eigenwijs. In Holten speelt het geloof een minder grote rol. Holtenaren worden als meer vrijgevochten, liberaal en open minded gekarakteriseerd. In Holten is er ook meer sprake van 'import' (inwoners van elders) dan in Rijssen. Holtenaren kenmerken zich verder door gastvrijheid en ze zijn goed in feestjes bouwen. Iets wat goed van pas komt in een omgeving die aantrekkelijk is voor toerisme en recreatie. De verschillen in de volksaard van de inwoners van Rijssen en Holten zijn deels te verklaren door het verschil in de rol van het geloof in de gemeenschap, maar ook door het verschil in streekgevoel. In Rijssen voelen mensen zich Twents, in Holten voelen de inwoners over het algemeen meer verbinding met Salland.

Wat karakteriseert Rijssen-Holten?

Antwoorden van diverse betrokkenen uit de samenleving tijdens een werkbijeenkomst op 10 juli 2018.

Kerkbezoek 2010-2015 (bron: CBS)

Bezoekt minimaal 1x per maand de kerk (percentage van gehele 18+ populatie)

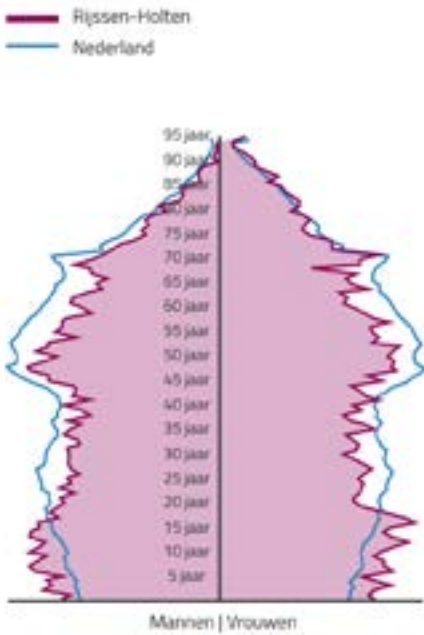
Rijssen-Holten

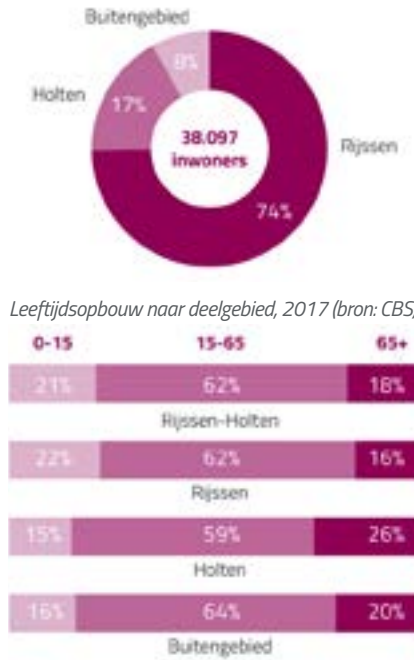
Nederland

Leeftijdopbouw bevolking
Rijssen-Holten en Nederland, 2018 (bron: CBS)

Verdeling inwoners, januari 2018 (bron: CBS)

Inwoners

Rijssen-Holten is in bevolkingsomvang de vierde gemeente van Twente en kenmerkt zich door een relatief jonge bevolking. Rijssen is daarbij kinderrijker dan Holten, dat op haar beurt een bovengemiddeld aandeel 65-plussers kent. Het aandeel kinderen en ouderen is groot ten opzichte van de potentiële beroepsbevolking. Dat betekent dat een relatief beperkte groep de lasten draagt voor de samenleving als geheel. Deze zogenoemde demografische druk is momenteel hoger dan gemiddeld in Nederland.

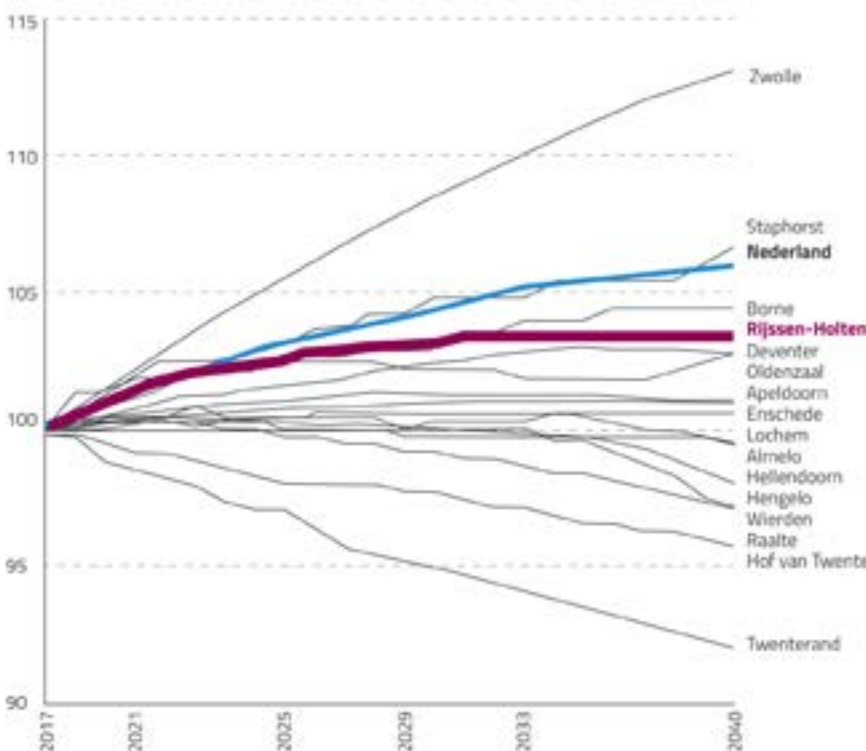
Ontwikkeling bevolking

Naar de toekomst toe verwacht het CBS dat Rijssen-Holten groeit, maar minder hard dan landelijk. Net als in het verleden zal de groei vooral komen door natuurlijke aanwas. Dat de bevolking groeit, is niet vanzelfsprekend in de regio. Van de aangrenzende gemeenten

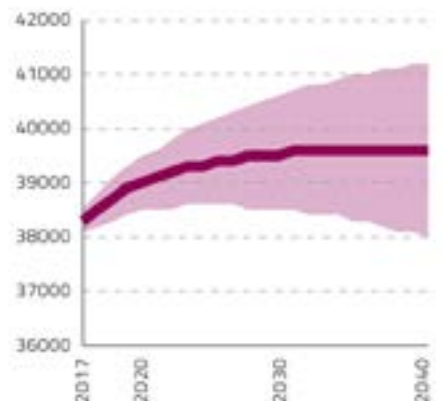
is de verwachting dat alleen Deventer en Lochem groeien, al stagneert die groei op termijn. Vanaf 2030 is ook in Rijssen-Holten stagnatie van de groei voorzien. Prognoses zijn altijd omgeven door onzekerheid. In het lage scenario wordt voor Rijssen-Holten vanaf 2028 krimp

voorzien en is het inwonertal in 2040 gelijk aan nu. In het hoge scenario groeit Rijssen-Holten door tot ruim 41.000 inwoners. Migratiepatronen spelen een belangrijke rol in deze onzekerheid. Die hangen sterk af van woonvoorkeuren, de woningmarkt en woningbouw.

Prognose bevolkingsgroei, geïndexeerd 2017=100 (bron: CBS)

Prognose bevolkingsgroei Rijssen-Holten, met onder- en bovengrens (bron: CBS)

GERARD RUTTERKAMP VESTIGINGSDIRECTEUR REGGESTEYN RIJSSEN

Voor een gemeente met 37.000 inwoners hebben we met vier scholen veel aanbod in het voortgezet onderwijs. En dan hebben we ook nog best veel mbo-opleidingen. Op het gebied van onderwijs hebben we dan ook een regiofunctie. Hier op Reggesteyn komen leerlingen niet alleen uit Rijssen en Holten, maar ook uit Nijverdal, Enter en Markelo en zelfs van nog verder.

We hebben ook een vestiging in Nijverdal en daar werken we intensief mee samen. Onze havo- en vwo-leerlingen gaan daar naar de bovenbouw en voor basis- en kaderopleidingen komen derde- en vierdejaars vmbo-scholieren uit Nijverdal bij ons. Hier hebben we voor gekozen om als school voldoende massa te hebben om deze opleidingen in stand te kunnen houden. Dit soort strategische keuzes speelt een steeds grotere rol in onze samenwerking met andere scholen. Het gaat niet alleen over het zorgen voor goede aansluiting tussen onderwijsniveaus, maar ook over slim combineren om kosten te besparen of voldoende massa te maken. Onze leerlingen Bouwen, Wonen en Interieur gaan drie dagdelen naar het Bouwgilde aan de Reggesingel. Daar is een prachtige onderwijsomgeving met de modernste machines vanuit het bedrijfsleven en het ROC.

Dit soort samenwerking is belangrijk en kan versterkt worden. Zo liggen er kansen in het inhoudelijk beter laten aansluiten van de onderwijsniveaus. Maar ook om verder massa te maken. Ik ben voorstander van leerlingen zoveel mogelijk in het reguliere onderwijs houden, maar er moeten goede voorzieningen zijn voor leerlingen die iets meer verdienen dan het gewone onderwijs. Ik zie dat de groep die ondersteuning nodig heeft, groeit en dat er met samenwerking kansen zijn om die voorzieningen lokaal te organiseren. Ook met het oog op de terugloop van het leerlingenaantal – we zitten hier in een krimpregio – is het belangrijk om via verdere samenwerking massa te maken om opleidingen in stand te kunnen houden. We verwachten in tien jaar zo'n 15 procent te krimpen. Dat baart ons wel zorgen.

Voor de toekomst ligt in mijn ogen de prioriteit bij de jeugd. Als we zoals het nu gaat in de gemeente willen handhaven en als we nog willen groeien, dan is de jeugd de belangrijkste doelgroep. We moeten zorgen voor goed onderwijs en ook goede voorzieningen voor ontspanning. Een ander belangrijk punt vind ik het behouden van het eigene van Rijssen-Holten. Het noaberschap zit er goed in. Het ons-kent-ons is iets heel moois, al moet dat niet doorslaan naar sociale controle en klein denken met alleen oog voor ons eigen volkje. Voor de jeugd zou het geen gek idee zijn om de maatschappelijke stage nieuw leven in te blazen. Dat was een mooi initiatief van het CDA tijdens Rutte I. Onder de jeugd zie ik dat ze

“Voor de toekomst ligt in mijn ogen de prioriteit bij de jeugd. Als we zoals het nu gaat in de gemeente willen handhaven en als we nog willen groeien, dan is de jeugd de belangrijkste doelgroep. We moeten zorgen voor goed onderwijs en ook goede voorzieningen voor ontspanning.”

steeds commerciëler denken en vooral aandacht hebben voor wat goed is voor henzelf. Als je ze vraagt ergens aan mee te helpen, vragen ze al snel wat het verdient.

Een laatste prioriteit zie ik in het vasthouden van het ondernemersklimaat. We hebben enkele mooie voorbeelden van de kracht van ondernemerschap met personen als wijlen Dik Wessels of Mark Voortman. Dat ondernemerschap wil ik zelf ook meer in het onderwijs brengen. Een mooie kans is de ontwikkeling van een kenniscentrum waar nu over gesproken wordt. Een plek waar alle mbo-opleidingen samenkomen. Als je dat zou combineren met de praktijkscholen van elektro, metaal en bouw, dan geeft dat meer body in het versplinterde landschap wat je nu in Rijssen hebt. Je zou er zelfs technologieles kunnen geven voor het basisonderwijs. Het ondernemerschap kan niet vroeg genoeg gestimuleerd worden.

SANDER RIS

VOORGANGER ONTMOETINGSKERK RIJSSSEN

“Rijssen zou het beste jongerenwerk van het land kunnen hebben! Als we leren de kracht van het formele – van de oude wereld – te verbinden met de nieuwe informele dynamiek, dan gaat Rijssen wel écht een mooie stad worden.”

Toen we hier twee jaar geleden kwamen wonen, vielen me al snel twee dingen op. Ten eerste dat de mensen het hier goed voor elkaar hebben. De huizen staan er mooi bij. Er zijn goede scholen. Rijssenaren zijn ondernemend en behoorlijk slim en ambitieus. Het bedrijfsleven is succesvol. Het tweede wat me opviel is dat Rijssen volop in beweging is als je kijkt naar de kerk en de waarden in de samenleving.

In het overgrote deel van het land heeft de kerk plaatsgemaakt voor de seculiere samenleving en ontstaan er in die laatste nu nieuwe vormen van spiritualiteit. In Rijssen zie ik dat er enige secularisatie plaatsvindt binnen de kerk en dat mensen ook binnen de kerk meer op zoek gaan naar spiritualiteit. Binnen de kerk is er meer aandacht voor echtscheidingen, euthanasie en homofilie. Dat zijn geen taboeonderwerpen meer. Jonge stellen vragen zich veel meer bewust af wat ze willen in een huwelijk. Spiritualiteit uit zich er bijvoorbeeld in dat jonge gezinnen op zondag de winkels niet open willen hebben. Niet alleen vanuit de kerkelijke gedachte, maar vooral om hun kinderen mee te geven dat er meer in het leven is dan werken. Onder jongeren groeit de aandacht voor zingeving, voor het leiden van een betekenisvol leven.

Van Individualisme onder jongeren is er in mijn ogen dan ook weinig sprake. Of het moet zijn dat het jezelf ontwikkelen een grotere rol is gaan spelen. Iets wat bij sommige jongeren uitmond in burn-outverschijnselen. Wel zie ik dat formele verbanden wat aan het afbrokkelen zijn. Familie speelt nog steeds een heel belangrijke rol. Daarnaast groeit het belang van informele netwerken, denk aan vriendengroepen en de fietsmeuge. Vanuit deze informele verbanden groeit een soort noaberschap 2.0. Daar zit veel kracht in. Mensen die zich in teamverband willen inzetten voor anderen.

Gelijktijdig zie ik dat de verzuiling die er in Rijssen is, sterker wordt. De formele scheidslijnen worden scherper. Soms lijkt het wel op een koude oorlog. Dat maakt het moeilijk om verbinding te leggen tussen de energie die er in de samenleving is en de social issues in Rijssen. Want het mag over het algemeen dan wel goed gaan, er is ook een onderklasse die de eindjes aan elkaar knoopt en er is een relatief grote groep jongeren met problemen.

In het verleden zijn er vanuit informele netwerken mooie dingen ontstaan. Denk aan de sociale werkbedrijven opgezet door een aantal bedrijven. Dat zijn initiatieven die dwars door formele verbanden heen gaan. Er zijn nog steeds initiatieven, maar die worden soms door de formele structuren gefrustreerd. En dat terwijl Rijssen alles in huis heeft om niet mee te gaan in de landelijke trend van groeiend onderscheid tussen groepen en onderling wantrouwen of misgunnen.

Als ik naar de toekomst van Rijssen kijk, dan vind ik verbinding tussen het informele en formele het belangrijkste. Met veel ruimte voor de energie die er vanuit informele netwerken uitgaat. De ambitie die er in de gemeenschap is, mag daarbij meer tot uiting komen. Rijssen zou het beste jongerenwerk van het land kunnen hebben! Als we leren de kracht van het formele – van de oude wereld – te verbinden met de nieuwe informele dynamiek, dan gaat Rijssen wel écht een mooie stad worden.

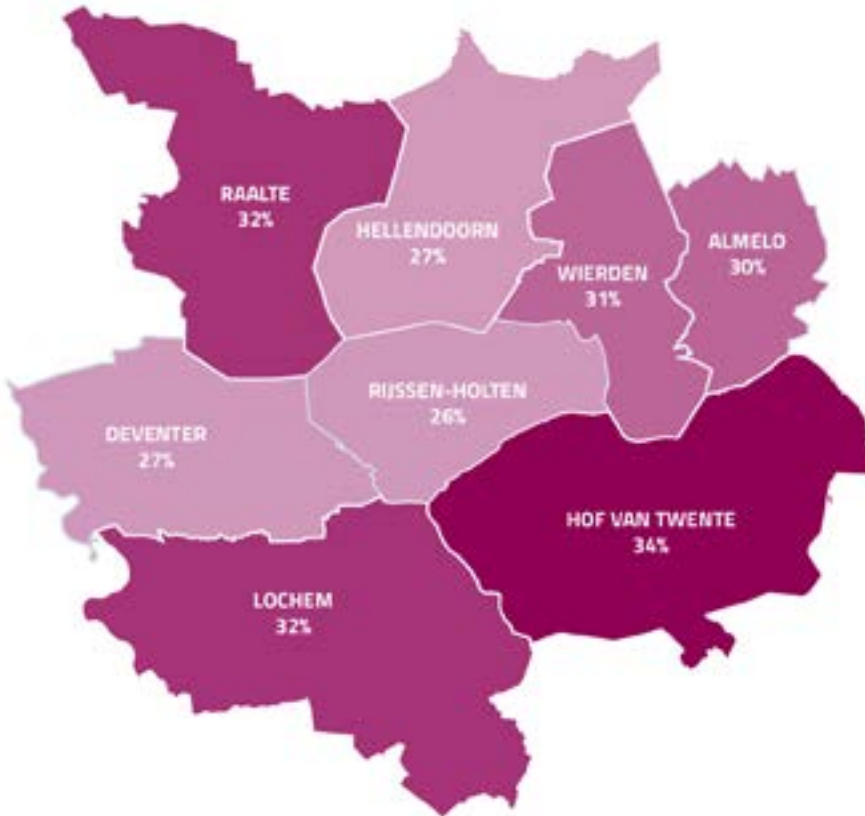
Vergrijzing en ontgroening

In Rijssen-Holten is, net als landelijk, sprake van vergrijzing en ontgroening. De vergrijzing is minder sterk en op den duur is de verwachting dat Rijssen-Holten beduidend minder ouderen zal

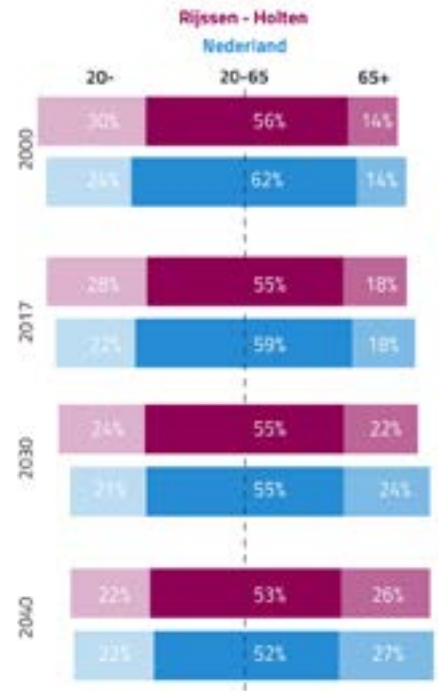
hebben dan de meeste aangrenzende gemeenten. De ontgroening wordt echter fors sterker verwacht dan landelijk. De leeftijdsopbouw van Rijssen-Holten gaat op termijn meer

en meer lijken op die van Nederland als geheel. De verhouding potentiële beroepsbevolking tot kinderen en ouderen is dan een stuk gunstiger dan in omliggende gemeenten.

Aandeel 65+ in 2040 (bron: CBS)

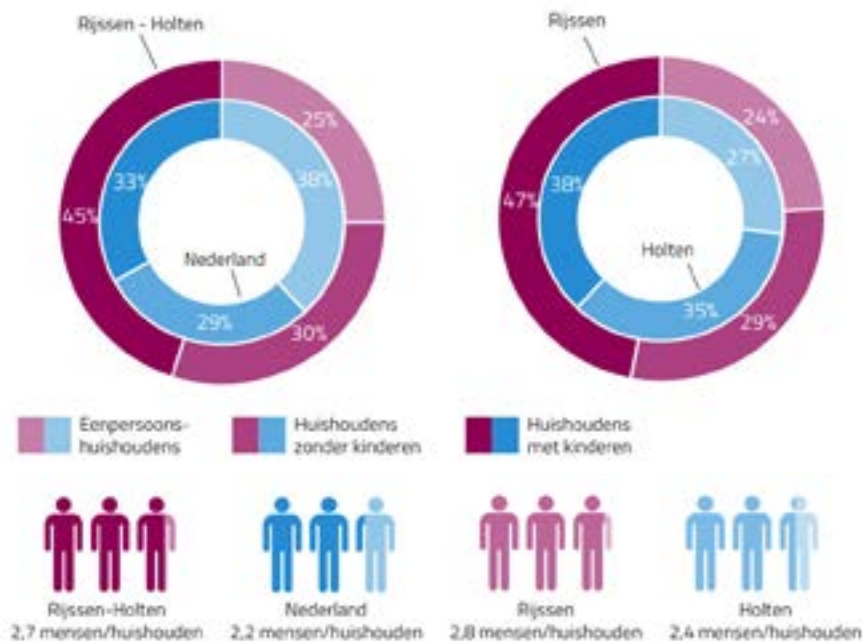

Vergrijzing en ontgroening: verhouding potentiële beroepsbevolking ten opzichte van kinderen en ouderen (bron: CBS)

Een groene woonbuurt

Huishoudens

Rijssen-Holten kenmerkt zich door veel grote gezinnen. Onder de huishoudens in de gemeente is het aandeel gezinnen dan ook groot en dat van eenpersoonshuishoudens zeer beperkt vergeleken bij het landelijk gemiddelde.

RENATE MATEBOER EN ANNE KAMPHUIS. LEERLINGEN 5 HAVO JACOBUS FRUYTIER SCHOLENGEMEENSCHAP RIJSSSEN

"Ja, het buitenbad in Rijssen is erg leuk! Bij mooi weer kunnen je lekker buiten zwemmen en zonnen op de ligvelden. Wanneer ik aan de toekomst denk van Rijssen, vind ik het eigenlijk wel prima zoals het nu is."

Anne: Ik ben geboren in Rijssen en mijn familie woont er ook. Ook wonen mijn vrienden hier. Ik werk bij een bakker in Rijssen. Het is lekker dichtbij huis, je bent er zo. Ik vind het fijn om bij het centrum te wonen, want je bent dan overal snel.

Renate: Ik woon ook in Rijssen en zal hier niet snel weggaan. Anne en ik zitten in dezelfde vriendengroep. Ik werk hier in een supermarkt en kan er makkelijk met de fiets naartoe. Nu zit ik in 5 havo. Na mijn examens wil ik graag naar de Pabo in Zwolle. Ik denk dat ik niet in Zwolle ga wonen. In Rijssen heb ik alles. Het is met de trein maar

een half uurtje. Ik ben blij dat Rijssen een treinstation heeft. Je kunt makkelijk naar je vervolgopleiding en dagjes uit.

Anne: Ik zit in hetzelfde examenjaar als Renate. Ik wil graag hbo-verpleegkunde gaan studeren in Zwolle. Wat Renate al zei, het is fijn dat Rijssen een treinstation heeft. Straks om naar Zwolle te gaan en dat je niet eerst met de bus hoeft! Ik ben nog niet van plan om in Zwolle te gaan wonen, maar wie weet ooit in de toekomst. Rijssen vind ik fijn om te wonen. Ik wil graag bij mijn familie in de buurt wonen. Rijssen is prima voor mij zo. Ik vraag mij wel af of iedereen er zo over denkt.

Renate: Ik weet ook niet of anderen in Rijssen willen blijven. Ik denk dat een deel het wonen en werken in een grote stad aantrekt. Het is denk ik moeilijk om hen van mening te laten veranderen. Ik hoop dat ik later een huis kan vinden in Rijssen. Ik weet niet hoe het dan met het aanbod zit, maar wil graag blijven. Liever niet in een nieuwe wijk, maar een woning dichtbij het centrum. Er worden nu in Rijssen al wel mbo- opleidingen aangeboden bij het ROC van Twente. Ik denk dat het een goed idee is om ook hbo-opleidingen aan te bieden in Rijssen. Zo blijft het voor jongeren aantrekkelijker om te blijven.

Anne: Mij lijkt het ook een goed idee om hbo-opleidingen in Rijssen te krijgen. Het is dan dichtbij huis. Ik denk dat mensen uit een andere regio bij Rijssen direct aan christelijk denken. Ik vind dat Rijssen een mooi centrum heeft en nog heel wat winkels. Rijssen heeft ook een mooi natuurgebied. Wanneer je bijvoorbeeld wilt hardlopen ben je er zo. Typisch Rijssens is dat altijd iedereen snel van elkaar op de hoogte is.

Renate: Positief en negatief nieuws gaat snel in de rondte. Rijssen heeft een gezellig centrum. Vooral wanneer het lekker weer is en de terrasjes vollopen. Rijssen heeft een goede balans tussen centrum en natuur. Ik denk ook dat mensen bij Rijssen snel denken aan een christelijke plaats. Zo staat Rijssen wel bekend. Wat ik ook fijn vind, is dat Rijssen een zwembad met buitenbad heeft. Hier ga ik met lekker weer graag naartoe.

Anne: Ja, het buitenbad in Rijssen is erg leuk! Bij mooi weer kunnen je lekker buiten zwemmen en zonnen op de ligvelden. Wanneer ik aan de toekomst denk van Rijssen, vind ik het eigenlijk wel prima zoals het nu is.

Renate: Er zullen zeker mensen zijn die minpunten hebben. Hoe de toekomst van Rijssen eruit moet zien, vind ik lastig om te zeggen. Hoe ik er nu tegen aankijk is Rijssen goed zo!

Renate Mateboer

Anne Kamphuis

Huishoudensgroei

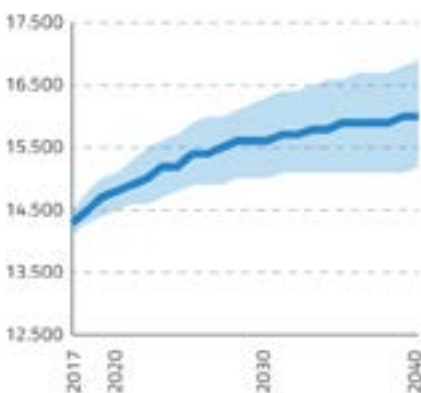
In de prognoses van het CBS wordt in Nederland een sterke groei in huishoudens verwacht. Voor een groot deel heeft dat te maken met de groei van het aantal eenpersoonshuishoudens. Voor Rijssen-Holten wordt een sterkere groei verwacht dan landelijk. Het aandeel eenpersoonshuishoudens neemt daarbij echter nauwelijks toe. De verwachting is dus dat er dan sprake is van kleinere

meerpersoonshuishoudens. Ofwel, minder grote gezinnen.

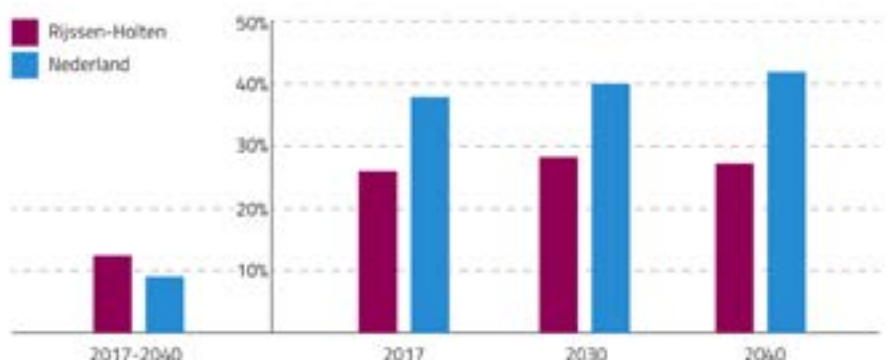
De prognose is ook hier omgeven door onzekerheden. In het lage scenario komen er in Rijssen-Holten tot 2040 nog 1.000 huishoudens bij, in het hoge scenario zijn dat er bijna 2.500. Naast de prognose van het CBS is het Primos-model een ander

bekend prognosemodel. In dit model wordt ook gekeken naar bestaande woningbouwplannen. De verwachte groei van het aantal huishoudens komt daarmee laag uit, op zo'n 1.000 huishoudens. In deze prognose neemt het aandeel oudere huishoudens fors toe – met name ten koste van de gezinnen – en is in 2035 meer dan de helft van de huishoudens een 55-plushuishouden.

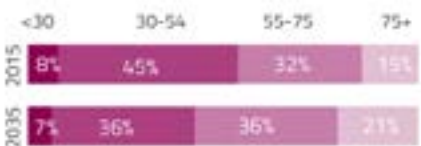
Prognose ontwikkeling aantal huishoudens in Nederland, met boven- en ondergrens (bron: CBS)

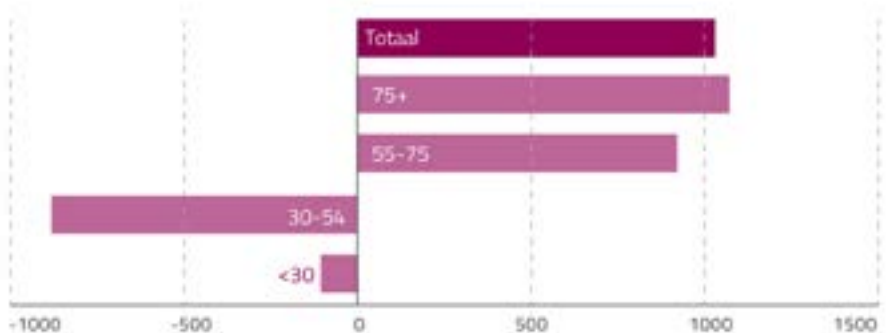
Groei aantal huishoudens (links) en aandeel eenpersoonshuishoudens (rechts), (bron: CBS)

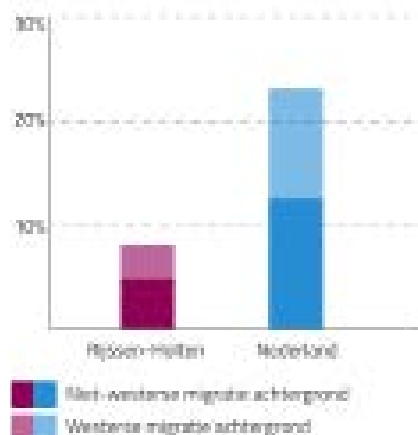
Prognose huishoudensontwikkeling naar leeftijd in Rijssen-Holten (bron: Primos)

Groei en krimp in Rijssen-Holten 2015-2035 (bron: Primos, woningmarktonderzoek Rijssen-Holten, Companen 2017)

Aandeel bevolking met buitenlandse afkomst, 2017 (bron: CBS)

Herkomst

Net als in de omliggende plattelandsgemeenten is het aandeel mensen van buitenlandse komaf in Rijssen-Holten laag. Er is een relatief grote Syrisch-orthodoxe gemeenschap en een Turkse gemeenschap. Zoals in de hele regio de textielindustrie ooit gastarbeiders aantrok, hebben ook de jutefabrieken in Rijssen aantrekkingskracht tot ver over de grenzen gehad.

Migratie

De bevolkingsgroei in Rijssen-Holten komt van natuurlijke aanwas. De afgelopen jaren was er, met uitzondering van de jaren 2009 en 2010, sprake van een negatief migratiesaldo. Er vertrokken meer mensen uit de gemeente, dan dat er naartoe verhuisden. Van alle verhuisde personen de afgelopen jaren, verhuisde echter 50 procent binnen de gemeente. Alleen in Hellendoorn waren verhuizende mensen meer honkvast.

In verhuisbewegingen is er de meeste uitwisseling met gemeente Wierden, Deventer, Hof van Twente, Hellendoorn, Almelo en Enschede. In de top 10 van gemeenten waar inwoners van Rijssen-Holten naartoe verhuizen staan drie universiteitssteden: Enschede,

Groningen en Amsterdam. Opvallend is dat mensen vanuit Rijssen-Holten wel naar Hellendoorn en Hof van Twente verhuizen, maar nauwelijks naar Lochem en Raalte. Ook andersom geldt dit.

In de verhuispatronen is weinig te merken van een trek naar de grote stad. Het aantal mensen dat vertrekt naar de grote stad is ongeveer gelijk aan het aantal dat verhuist naar een kleinere gemeente. En datzelfde geldt voor de mensen die zich in Rijssen-Holten vestigen. In beide gevallen is het migratiesaldo negatief, maar is ook dit saldo ongeveer gelijk. Dat er meer mensen vanuit Deventer in Rijssen-Holten kwamen wonen dan andersom en de redelijke aantallen vestigers

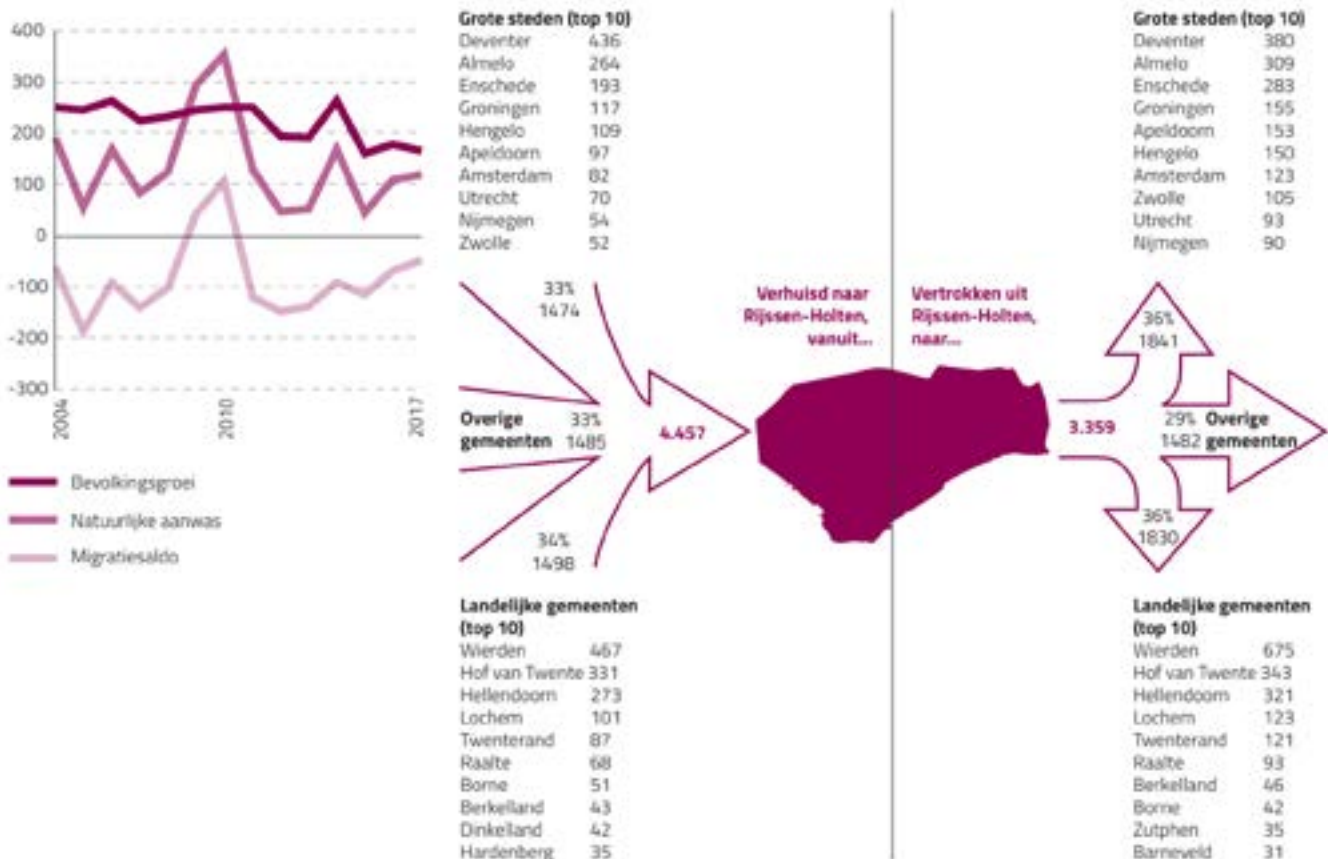
vanuit Almelo en Enschede, laten zien dat Rijssen-Holten een aantrekkelijke woonomgeving in de regio biedt voor mensen die de stad uit willen.

Het negatieve migratiesaldo komt voor rekening van Rijssen. Daar vertrekken meer mensen dan zich er vestigen. In Holten is er sprake van balans. Van alle leeftijdsgroepen zijn jongeren en jonge gezinnen het meest verhuiscapabel. Dat een deel van hen naar een aangrenzende gemeente is verhuisd, is opvallend. Het lijkt erop dat zij in de eigen kern geen passende woning kunnen vinden. In het verleden is gebleken dat wanneer er veel nieuwe woningen werden opgeleverd, het migratiesaldo meteen ook een stuk positiever was.

De bevolkingsgroei in Rijssen-Holten komt van natuurlijke aanwas.

Bevolkingsontwikkeling Rijssen-Holten (bron: CBS)

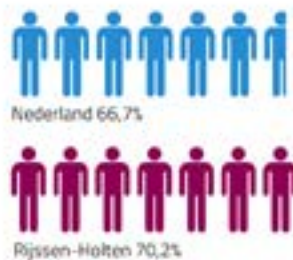
Verhuisbewegingen 2004-2017 (bron: CBS)

Opleiding, werk en inkomen

Rijssenaren worden getypeerd als harde werkers en dat is terug te zien in de hoge arbeidsparticipatie en lage werkloosheidscijfers. Ook het aandeel mensen afhankelijk van uitkeringen is laag. Dit is opvallend voor een bevolking waarbij het aandeel laagopgeleiden groot en het aandeel hoogopgeleiden beperkt is. Mensen in Rijssen-Holtén zijn eerder praktisch slim en zijn daarmee in staat om een goed inkomen te genereren en vermogen op te bouwen. Het gemiddeld besteedbaar inkomen en vermogen ligt net wat hoger dan landelijk en het aandeel lage inkomens ligt onder het landelijke gemiddelde. De bevolking van Rijssen-Holtén is zodoende redelijk welvarend. Dit betekent niet dat er geen sprake is van armoede in Rijssen-Holtén. Bij een op de tien huishoudens is er sprake van een huishoudeninkomen onder de lage-inkomensgrens. De lokale cultuur is echter zo dat mensen veelal hun best doen om dit verborgen te houden. Net als dat rijkdom ook niet tentoongespreid wordt. Dit geldt voor Rijssen wat sterker dan voor Holtén.

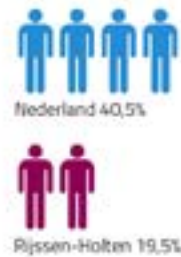
Arbeidsparticipatie

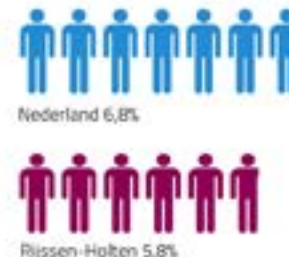
Werkloosheid

Bijstandsdichtheid per 1000 inwoners

Arbeidsongeschikten

Aandeel (%) laagopgeleiden in beroepsbevolking

Aandeel (%) hoogopgeleiden in beroepsbevolking

Aandeel huishoudens tot 120% van het sociaal minimum

Gemiddeld besteedbaar inkomen

Verdeling inkomens

Aandeel minderjarige kinderen in armoede

Gemiddeld vermogen

(bron: CBS en volksgezondheidszorg.info)

Bij een op de tien huishoudens is er sprake van een huishoudeninkomen onder de lage-inkomensgrens. De lokale cultuur is echter zo dat mensen veelal hun best doen om dit verborgen te houden.

JENNEKE HAASE

DOCENT HOORNBEECK COLLEGE APeldoORN EN RIJssen, EN ACTIEF BINNEN DE GEREFORMEERDE GEMEENTE RIJssen-ZUID

Ik ben opgegroeid en woon in Rijssen. Rijssen voelt altijd als thuishkomen en ook als een plek waar heel veel gebeurt, zowel op kerkelijk gebied als op maatschappelijk gebied. Het is een hele ondernemende stad en ik heb er veel vaardigheden geleerd. Dat besef je achteraf. Ik doe al van jongs af aan vrijwilligerswerk en zat al vroeg met ook oudere mensen in een commissie. De verbinding tussen jong en oud vind ik erg belangrijk. In Rijssen willen volwassenen jonge mensen een kans geven en ik denk dat jongeren ook veel kunnen leren van oudere mensen. Ik leerde al jong hoe het in een vergadering gaat en hoe je moet presenteren en ook dat je naar elkaar omkijkt.

Op mijn twaalfde heb ik door een bloeding een incomplete dwarslaesie opgelopen. Mijn persoonlijke geschiedenis heeft me doen inzien dat het de mensen in je directe omgeving zijn – familie, vrienden, de buurt en de kerk – waar je in je verdere leven op terugvalt. De kerk kwam na de gebeurtenis als eerste vragen of ik mee kon op een uitje. En nu zet mijn buurvrouw voor mij elke week de container buiten en als het heeft gesneeuwd en ik mijn gordijnen opendoe, is mijn straatje geveegd, zonder dat ik erom vraag.

In Rijssen is er een sterke verbintenis in de gemeenschap en de kerk speelt daar een heel belangrijke rol in. Die geeft bepaalde normen en waarden mee en die overstijgen het eigen geloof. Het maakt niet uit of de buurman niet christelijk is, je helpt elkaar. Heel mooi vind ik het Diakonaal Netwerk. Daarin zitten alle geloofsgemeenschappen van Rijssen – Syrisch-orthodox, Rooms-katholiek, Hervormd, de Gereformeerde Kerk, de Gereformeerde Gemeenten – en ook Holtense gemeenschappen. Onlangs verzorgden zij gezamenlijk kerstpakketten voor kwetsbare mensen in de gemeente. De Stichting Waander Companje is ook zo'n mooi voorbeeld. Die biedt financiële ondersteuning aan kinderen in armoede, zodat ze mee kunnen doen aan sportactiviteiten of schoolreisjes. In het bestuur zitten mensen met allerlei verschillende achtergronden. Als je kijkt naar wat je onderling verbindt, dan kom je tot mooie dingen. Daar is Rijssen groot door geworden.

Voor de toekomst vind ik het belangrijk dat we investeren in de jeugd. Dat doen we met onze opleidingen in de bouw en de zorg. Maar het gaat breder. Dat we investeren in dat de jeugd gezond opgroeit. Ik werk veel met jonge mensen, in mijn werk en ook binnen de kerk. Op vrijdagen leid ik samen met anderen de jeugdvereniging en zie ik de drukte, de stress en de hectiek waarmee ze te maken hebben. Bij jong en oud zie ik dat ze moe en onrustig zijn. Ik denk dat het daarom ook belangrijk is dat we de zondag als dag van rust voor lichaam en geest koesteren. Een dag die in het teken staat van het besef dat we als mens en als gemeenschap schakels zijn in een groter geheel en dat God een bedoeling heeft met ieders leven. Het geloof biedt houvast en de dag van afzondering is tot eer van onze Schepper!

Soms voelt het alsof we van de buitenwereld niet meer mogen geloven. Dat beangstigt me. Tegelijkertijd zijn er ook mensen als Femke Halsema die het in de krant hebben over de waarde van geloofsgemeenschappen. Het geloof is dienen, delen en doen. Dienen van God, je naasten en de gemeenschap. Delen wat je hebt, want delen is vermenigvuldigen. En ernaar handelen: doen. Sociale cohesie en oog hebben voor minder bedeelden en mensen met een beperking zijn belangrijk in het geloof en dat zie je terug in Rijssen. Ik vind het belangrijk dat we dit voor de toekomst in stand houden. Landelijk lijkt het wel alsof mensen die geen bijdrage kunnen leveren aan de maatschappij, er niet toe doen. Ik heb Rutte daar nog een brief over gestuurd. Hij zegt dat iedereen moet participeren en bezuinigt op sociale werkplaatsen. Op het moment dat je niet goed voor je ouderen en kwetsbare mensen zorgt, dan creëer je een kille, lege maatschappij.

Voor de toekomst vind ik het tot slot belangrijk dat we innovatief en ondernemend blijven. Rijssense bedrijven zijn innovatief en ook mijn familie is bezig met innovatie in de bouw. Met innovatie kunnen we meer duurzaam zijn. Ik vind het belangrijk dat we goed zorgen voor onze omgeving. Zelf heb ik als docent binnen de verzorgende en verpleegkundige opleiding ooit een tweedaagse georganiseerd om te kijken hoe we de school en de zorg zo duurzaam mogelijk kunnen maken. Ik ben dan wel de enige ambtenaar in de familie, maar ook dan kan je innovatief en ondernemend zijn!

“Als je kijkt naar wat je onderling verbindt, dan kom je tot mooie dingen. Daar is Rijssen groot door geworden.”

JAN GRIEPINK DIRECTEUR ZORG BIJ CARINOVA

“Wat mooi zou zijn, is dat er in een gemeente als Rijssen-Holten met al die grote bouwbedrijven een huis van de toekomst komt te staan. In dit huis kunnen ook de innovaties getest worden die langer zelfstandig wonen mogelijk maken.”

Carinova is als zorgorganisatie actief in een uitgestrekt gebied. Hier in Holten bieden we verpleegzorg en behandeling in de Diessenplas. Daarnaast leveren we thuiszorgdiensten en wijkverpleging. Dat doen we vanuit het Kulturhus, waar meerdere zorgverleners bij elkaar zitten.

Als je mij vraagt naar de belangrijke ontwikkelingen voor de toekomst dan is vergrijzing natuurlijk de eerste die ik noem. Deze zal doorzetten en leiden tot meer vraag naar zorg. Tegelijkertijd heeft vergrijzing ook gevolgen voor de arbeidsmarkt. Nu al is het steeds moeilijker om vacatures gevuld te krijgen. Dat was ook de aanleiding voor het Zorggilde. Samen met zorgorganisaties in Rijssen en het ROC hebben we deze kleinschalige opleiding opgezet en worden lokaal nieuwe zorgverleners opgeleid. Ik vind dat een heel bijzonder initiatief.

Een tweede belangrijke ontwikkeling is dat mensen langer thuis wonen. De Diessenplas en andere woonzorglocaties zijn er alleen nog maar voor intensievere zorg. Veel meer zorg zal thuis plaatsvinden. Onze locaties willen we in deze ontwikkeling veel meer een omgevingsfunctie geven. Dat er vanuit de locatie ook maaltijden en andere diensten voor oudere bewoners in Holten geleverd kunnen worden. Met de huisartsenpraktijk en apotheek als onze burens, de ligging aan een bushalte en tegen het centrum aan, kan de Diessenplas gaan functioneren als een soort woonservicezone.

In het organiseren dat mensen zorg kunnen krijgen op de plek waar ze wonen, spelen technologische ontwikkelingen een grote rol. Momenteel experimenteren wij met een tablet speciaal voor ouderen. Daarop staat een beperkt aantal buttons, gericht op wat je nodig hebt om goed thuis te kunnen wonen. Zoals maaltijdbezorging, taxiserie en een app waarmee degene die zorg nodig heeft en alle partijen betrokken bij de zorg voor die persoon – huisarts, familie, wijkverpleging, apotheek – makkelijk met elkaar kunnen communiceren in het bos

Er zullen nog veel nieuwe technologische ontwikkelingen toegepast worden. Wat mooi zou zijn, is dat er in een gemeente als Rijssen-Holten met al die grote bouwbedrijven een huis van de toekomst komt te staan. In dit huis kunnen ook de innovaties getest worden die langer zelfstandig wonen mogelijk maken. Ik zou het geweldig vinden als daarmee geëxperimenteerd wordt.

Voor ons eigen gebouw Diessenplas zijn we met Habion, de eigenaar, in overleg over de toekomst. Als je nu iets nieuws bouwt, dan staat het er in ieder geval voor 50 jaar. Maar over 50 jaar is de vergrijzing ook weer voorbij. Het zijn cycli. Zo bestaat de basisschool van mijn jeugd – toen spiksplinternieuw – nu niet meer. Bij grote investeringen in vastgoed moet je goed kijken naar welke voorzieningen er op termijn nodig zijn.

Ik denk dat daar voor de gemeente een uitdaging ligt. Welke voorzieningen heb je op termijn echt nodig en welke niet? Je hoeft niet alles naar je eigen gemeente toe te halen, niet elke wijk hoeft alle voorzieningen te hebben. Soms is het slimmer om te investeren in mobiliteit dan in voorzieningen. Bovendien kan je ook anders naar voorzieningen kijken. Het koffieapparaat bij de supermarkt heeft net zo goed een ontmoetingsfunctie als het buurtcentrum.

De grote opgave voor de toekomst van Rijssen en Holten zie ik in het aantrekkelijk blijven, zodat er voldoende arbeidspotentieel is. Het gaat dan zowel over mensen hier houden als over nieuwe mensen trekken. Een goed doordacht voorzieningenaanbod speelt daarbij een grote rol, maar ook het imago van de gemeente. Dat is vooral voor Rijssen een aandachtspunt. Ik had als Hengeloër een beeld van een gesloten gemeenschap. Maar nu ik hier voor werk actief ben, weet ik dat Rijssen eigenlijk heel toegankelijk is. Net als Holten.

Gezondheid en welzijn

Het algemeen beeld van de gezondheid van inwoners van Rijssen-Holten is positief. De gemiddelde levensverwachting is hoog, net als het aandeel mensen dat aangeeft dat zij hun eigen gezondheid als goed ervaren. Er is beperkter dan gemiddeld sprake van overgewicht en obesitas. Met het opleidingsniveau van de bevolking is dit opvallend, aangezien landelijk geldt dat laagopgeleiden een lagere levensverwachting hebben en eerder gezondheidsproblemen ervaren. Binnen de gemeente valt op dat op alle gezondheidsaspecten mensen in het buitengebied beter scoren, en dan met name beter dan inwoners van Rijssen-centrum en Holten-kern.

Het beeld is ook positief als het gaat over geluksgevoel en het risico op angststoornissen en depressie, maar het is opvallend dat ouderen hier fors minder goed op scoren dan volwassenen

en jongeren. Ouderen ervaren bovendien iets vaker dan gemiddeld in Twente dat ze onvoldoende regie op het eigen leven hebben.

In het onderzoek werd geopperd dat inwoners van de gemeente soms een wat ongezonde leefstijl hebben als het gaat om roken en drinken, 'we laten ons niet voorschrijven hoe te leven'. De cijfers laten zien dat dit best meevalt. Ook als het gaat over jongeren laten de cijfers van roken, alcohol- en drugsgebruik geen opvallende dingen zien. In de samenleving wordt echter breed gevoeld dat de alcohol- en drugsproblematiek onder jongeren wel omvangrijk is. De cijfers laten zien dat dit best meevalt.

In de samenleving wordt breed gevoeld dat de alcohol- en drugsproblematiek onder jongeren omvangrijk is. De cijfers laten zien dat dit best meevalt.

Op het gebied van sporten en bewegen valt op dat zowel volwassenen als jongeren minder vaak voldoen aan de beweegnorm dan gemiddeld in de regio. Ook zijn zij minder vaak lid van een sportvereniging dan gemiddeld in Twente. Onder jongeren is er relatief veel sprake van overgewicht en dat houdt hier vast verband mee. Dat de mate waarin gesport en bewogen wordt relatief beperkt is, is opvallend. Sport en sportverenigingen worden een belangrijke rol toegedicht in Rijssen-Holten. De omgeving nodigt uit tot ongeorganiseerd sporten, er zijn veel verenigingen en enkele grote sportevenementen als de Triathlon en de Ronde van Overijssel.

Gezondheid en leefstijl (bron: Volksgezondheidszorg.info en Twentse Gezondheidsverkenning)

	Gemiddelde levensverwachting	Goed ervaren gezondheid	Heeft overgewicht	Waarvan ernstig	Jongeren	Is weleens eenzaam	Waarvan ernstig
Nederland	81,5	81,5	48,9	13,8	13,8	4,3	1,0
Twente	81	81	52,1	14,3	14	40,2	8,4
Rijssen-Holten	82,7	82,7	49	13	17	32	4

	Geeft het leven een 8 of hoger			Heeft wel eens depressieve gevoelens			Is voldoende weerbaar		Heeft onvoldoende zelfregie	
	jongeren	volwassenen	ouderen	jongeren	volwassenen	ouderen	jongeren	volwassenen	ouderen	
Twente	69	60	59	15	45	45	92	8	14	
Rijssen-Holten	70	70	61	12	37	43	88	5	15	

	Roken	Overmatig alcoholgebruik	Beweegnorm	Beweegnorm jongeren	Fitnorm	Sport wekelijks	Lid sportvereniging	Lid sportvereniging jongeren
Nederland	20,5	7,2	63	-	26,2	51,3	31	56
Twente	19,6	8	67	52	29,9	52,8	36	71
Rijssen-Holten	17	6	63	41	27	50	33	60

Noaberschap

Het Noaberschap onder de bevolking wordt geroemd. De kerk speelt hier een belangrijke rol in, maar ook buiten de geloofsgemeenschappen om is het noaberschap sterk ontwikkeld. Dit komt tot uiting in het hoge percentage mensen dat zegt vrijwilligerswerk te verrichten en in het hoge aandeel van de volwassenen dat mantelzorg verleent. Het aandeel vrijwilligers en mantelzorgers is het hoogst in het buitengebied van Holten en Rijssen. Dat heeft te maken met dat gemeenschapszin in de kleine buurtschappen het sterkst is. Een kanttekening bij de sterke gemeenschapszin is dat deze vooral gericht is op de eigen groep. Mensen die niet bij een groep horen, zijn meer op zichzelf aangewezen.

*Geeft mantelzorg, 2016, 19 jaar en ouder
(bron: volksgezondheidszorg.info)*

*Doet vrijwilligerswerk
(bron: volksgezondheidszorg.info)*

Een AED in het buitengebied

Verenigingsleven

In Rijssen-Holten is het verenigingsleven sterk ontwikkeld. Of het nu gaat om sport, cultuur of gezelligheidsverenigingen. Ook vanuit de kerken is er een groot aanbod aan verenigingen, als jeugdverenigingen en koren. Naast dat verenigingen mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding bieden, komen er ook vaak allerlei initiatieven uit deze verenigingen voort. Voorbeelden van grote actieve verenigingen zijn voetbalvereniging Excelsior '31, het Rijssens Mannenkoor en de Holtense Carnavalsvereniging. Bekende grote initiatieven zijn de Triathlon en Koningsdag in Rijssen. Op kleinere schaal zijn er allerlei buurtverenigingen actief, die activiteiten organiseren of initiatieven ontplooiën als buurt-WhatsAppgroepen of buurt-AED's.

De skeelerpiste van Schaats- en Skeelervereniging Rijssen

Bevolking

EEN BLIK OP DE TOEKOMST

Belangrijke trends en ontwikkelingen in de samenleving zijn:

- vergrijzing en ontgroening;
- veranderende migratiepatronen;
- immigratie;
- individualisering en groeiende verschillen tussen groepen;
- toenemende aandacht voor gezondheid.

Vergrijzing en ontgroening

Vergrijzing zorgt voor een groeiende behoefte aan zorg en zorgvoorzieningen, maar biedt ook kansen. Een groot deel van de ouderen blijft lang gezond en vitaal. Dit betekent dat de groep mensen met veel vrije tijd groter wordt. Zij kunnen die aanwenden om anderen te helpen en zich in te zetten als vrijwilliger. De gevolgen van ontgroening zijn in Rijssen-Holten en de regio al voelbaar. Leerlingenaantallen van de scholen lopen langzaam terug. Op dit moment is er sprake van een breed onderwijsaanbod in zowel primair als voortgezet onderwijs. Het zal op de langere termijn een uitdaging zijn om dit aanbod te handhaven. Ook de sportverenigingen gaan de ontgroening steeds meer merken.

Veranderende migratiepatronen

Landelijk was er het afgelopen decennium een duidelijke trek naar de grote stad (met name grote steden in de Randstad en universiteitssteden) waarneembaar. In Rijssen-Holten laten de migratiepatronen van de afgelopen jaren zien dat er van een trend van een trek naar de stad vooralsnog weinig sprake is. Het is onzeker hoe de trend van de aanzuigende werking van de grotere steden zich ontwikkelt. Het kan zijn dat deze versterkt wordt, aangezien de grotere stad meer carrièremogelijkheden biedt. Voor Rijssen-Holten heeft dit negatieve gevolgen. De stijgende woningprijzen en toenemende drukte in de grote steden kunnen de trend echter ook keren. Daarbij hebben gebieden in de buurt van grote steden een voorsprong op perifeer gelegen gebieden. Rijssen-Holten biedt rust én een goede verbinding met omliggende grote steden en heeft een gunstige ligging in het oosten van het land. De gemeente heeft zodoende goede kaarten in handen voor als het tij keert. Niet alleen voor de eigen jongeren die graag terugkeren na hun studie. Ook voor anderen die een verbondenheid voelen met de streek en/of in de buurt werken. Mensen van buiten de gemeente zullen zich dan wel eerder aangetrokken voelen tot Holten dan tot Rijssen. De lokale gemeenschap in Holten heeft een wat meer open karakter dan in Rijssen.

Vergrijzing zorgt voor een groeiende behoefte aan zorg en zorgvoorzieningen, maar biedt ook kansen.

Immigratie

Een andere belangrijke landelijke trend is immigratie. In de grote steden groeit de bevolking tegenwoordig vooral dankzij buitenlandse immigratie. In regio's waar veel arbeidsmigranten actief zijn, zoals Noord-Limburg, is dit ook het geval. Gemeenten die aantrekkingskracht hebben op immigranten zijn vooral de gemeenten waar van oudsher al grote groepen met een migratieachtergrond wonen. In kleinere landelijke gemeenten, zoals Rijssen-Holten, vormt de huisvesting van statushouders en opvang van vluchtelingen en andere asielzoekers tegenwoordig de voornaamste immigratiestroom en is deze beperkt. Naar de toekomst toe is immigratie moeilijk te voorspellen. Wel is de verwachting dat het huidige patroon van spreiding van immigranten niet veel verandert.

Individualisering en groeiende verschillen tussen groepen

In de samenleving nemen de verschillen tussen groepen toe, waarbij opleiding, afkomst en leeftijd in toenemende mate de scheidslin vormen. Door individualisering en digitalisering – en dan met name sociale media – zijn mensen zijn steeds sterker gericht op de eigen groep en hebben zij minder oog voor anderen in de samenleving. Met het sterk ontwikkelde noaberschap wijkt de samenleving in Rijssen en Holten af van het landelijke beeld, maar ook hier zijn de tendensen zichtbaar. Het samenleven van de verschillende groepen gaat in Rijssen-Holten in redelijke harmonie. De verschillende kernen in de gemeente hebben een andere achtergrond qua cultuur en beleving van zondag en zondagsrust. In het onderzoek is daarbij opgemerkt dat de zondagssluiting/-openstelling van winkels regelmatig onderwerp van discussie is.

Toenemende aandacht voor gezondheid

Waar vergrijzing leidt tot toenemende behoefte aan zorg, stijgen ook de zorgkosten voor de samenleving. In reactie hierop groeit de aandacht voor gezondheid en preventie. Wat dat betreft zijn in Rijssen-Holten overgewicht en leefstijl aandachtspunten. Tegelijkertijd liggen er in de gemeente veel kansen om op deze punten winst te behalen. De omgeving biedt namelijk volop mogelijkheden voor sport en beweging. Sport is in het onderzoek benoemd als belangrijk thema, aangezien sport ook nog andere positieve effecten heeft. Zo stimuleert het ontmoeting en verbinding in de samenleving en heeft het als recreatievorm ook economische betekenis voor de gemeente.

Met het sterk ontwikkelde noaberschap wijkt de samenleving in Rijssen en Holten af van het landelijke beeld.

Gebruikte bronnen:

- www.cbs.nl
- SAB en PAS BV (2016), Demografische effectrapportage gemeente Rijssen-Holten
- Companen (2017), Woningmarktonderzoek Rijssen-Holten
- www.volksgezondheidszorg.info
- Twentse gezondheidsverkenning GGD Twente (ggdtwente.buurtmonitor.nl)
- Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (2018), Grote steden groeien sneller dan de rest van Nederland, Demos, jaargang 18, nummer 2
- SCP (2017), De sociale staat van Nederland
- WRR en SCP (2014), Gescheiden werelden?

ECONOMIE & ARBEIDSMARKT

Het ondernemerschap dat de volksaard kenmerkt, komt tot uiting in het sterk ontwikkelde midden- en kleinbedrijf en de relatief grote hoeveelheid werkgelegenheid in de gemeente. Rijssen profileert zich als stad van de bouw, de metaalindustrie en de transportsector. In Holten drukken bedrijven in transport, vleesverwerking en metaalindustrie hun stempel, maar Holten staat toch vooral bekend om het toerisme. Enkele lokale bedrijven zijn uitgroeid tot grote landelijke spelers en zijn ook internationaal actief. De lokale economie presteert goed, maar is wel meer conjunctuurgevoelig dan gemiddeld in de regio en provincie.

Werknemers in Rijssen-Holten komen uit de hele regio en dan vooral uit aangrenzende plattelandsgemeenten. De regionale arbeidsmarkt is over het algemeen iets lager opgeleid dan gemiddeld in Nederland. Ook is er – met uitzondering van Rijssen-Holten zelf – meer sprake van vergrijzing.

Op de bedrijventerreinen en in de centra is weinig leegstand. Voor bedrijven is er in Rijssen beperkt ruimte voor uitbreiding. Het bedrijfsleven werkt goed samen, iets wat tot uiting komt in de unieke praktijkopleidingen die in Rijssen worden aangeboden.

Belangrijke trends voor de lokale economie zijn het toenemende belang van innovatie en verduurzaming voor bedrijven, en daarmee het belang van goed geschoold personeel. Vergrijzing is vanuit de arbeidsmarkt gezien een bedreiging, maar biedt met de groeiende senioreneconomie ook kansen. De verdere opmars van online winkelen drukt op het functioneren van de winkelgebieden in de gemeente. Tot slot groeit het belang van strategische samenwerking.

Een groot deel van de agrarische bedrijven is actief in de melkveehouderij

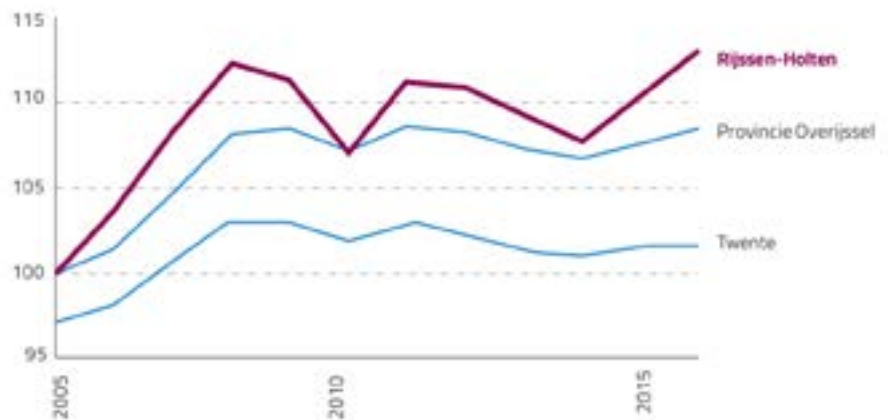

Werkgelegenheid

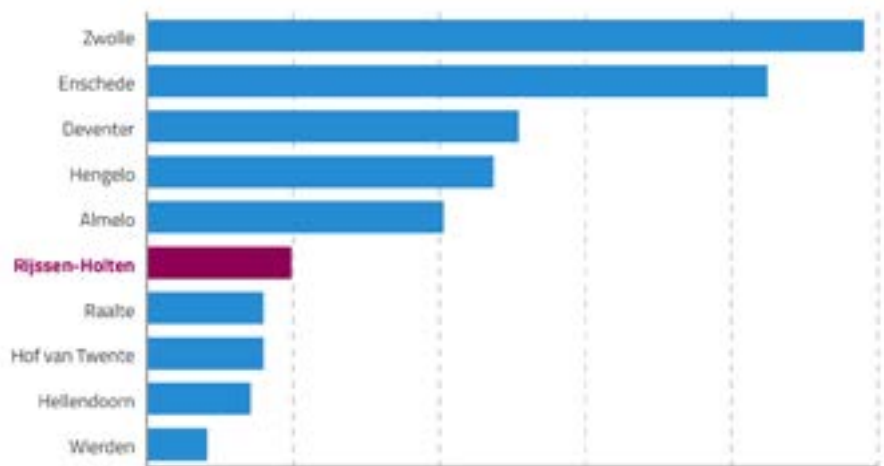
Dat de volksaard van Rijssen en Holten wordt gekenmerkt door 'ondernemerschap' is terug te zien in de bedrijvigheid in de gemeente. Het bedrijfsleven is sterk ontwikkeld en biedt veel werkgelegenheid. Er zijn zelfs meer banen dan werkenden in de gemeente. Rijssen-Holten heeft dan ook een belangrijke streekfunctie.

Het bedrijfsleven in Rijssen-Holten heeft de economische crisis relatief goed doorstaan en is zodoende redelijk veerkrachtig. Iets wat mede komt doordat familiebedrijven over het algemeen wat meer oog hebben voor de langere termijn dan niet-familiebedrijven. Hoe houden we het bedrijf gezond voor de volgende generatie? De toename van het aantal banen sinds 2005 is sterker dan in Overijssel en Twente. Wel is er sprake van een grotere conjunctuurgevoeligheid. Bij economische voorspoed groeit de werkgelegenheid sterker, maar bij tegenspoed daalt hij ook sterker.

Ontwikkeling werkgelegenheid 2005-2016 (bron: Databank Overijssel)

Aantal arbeidsplaatsen 2016 (bron: Databank Overijssel)

Geiteninnovatiecentrum De Mekkerhof in Holten

HENK JAN BELTMAN

CHIEF CHOCOLATE OFFICER VAN TONY'S CHOCOLONELY

Als mensen me vragen waar ik vandaan kom, dan zeg ik niet Amsterdam maar Holten. Mijn band met Holten is heel hecht. Ik ben nog steeds trots lid van de vriendenclub die is opgericht in mijn middelbareschooltijd, ook al ben ik al 20 jaar weg. Dit soort spontane netwerken zijn er veel in Holten. Ieder jaar heeft wel een vriendenclub. En als zo'n club eenmaal een naam heeft, blijft het sociaal verband in stand. Holtenaren zijn goed in langetermijnrelaties. Ik hou van die mentaliteit.

Met Tony's hebben we ook een band met Holten. Meerdere mensen die hier werken, komen er vandaan. En er is een economische verbintenis. In Holten liggen onze repen op voorraad en van daaruit gaan ze de wereld in. Müller verzorgt voor ons transport en opslag. Er is een fijne manier van zakendoen in Holten. Het gaat niet alleen over een financiële transactie, maar ook over relaties bouwen en zorgen dat je waarmaakt wat je zegt. Waar een Amsterdammer gelukkig kan zijn met 80 procent doen van wat hij beloofd heeft, zal een Holtenaar 80 procent beloven en 100 procent doen.

Het gevoel dat ik heb bij Holten is dat je er gewoon jezelf bent en dat je echt om elkaar geeft. Ik vind dat een groot goed. Individualisering zie ik als een kwalijke maatschappelijke trend. Gelukkig kan je ervoor kiezen daar niet in mee te gaan en kan je ook in Amsterdam warm contact krijgen met je burens en je omgeving. Ik blijf een beetje die sociale banden aantrekken en dat doe ik ook binnen Tony's. Je hoeft geen familie van elkaar te worden als je met elkaar werkt, maar je bent wel in elkaar geïnteresseerd, maakt elkaar sterker en als je iemand privé kan helpen, dan doe je dat. Ik vind het waardevol dat ik dat uit Holten heb meegekregen. En ik zie dat het in Holten nog steeds zo is.

De kwaliteit van leven in Holten is daarmee net zo goed als in Amsterdam. Al zijn hier heel veel mogelijkheden die je in Holten niet hebt en is de blik op de wereld hier ruimer. Ik denk dat Holten zich moet inspannen om interessant te zijn als woon- en leefomgeving voor opgeleide jonge mensen. Dat jongeren na de studie weer terugkomen. Het is belangrijk om jonge bewoners aan te trekken. Zie het als een bad. Op het moment dat je de kraan minder hard aanzet dan het bad leegloopt, krijg je vergrijzing, gebeurt er minder en kom je in een negatieve spiraal. Het is een gemeentelijke taak om na te denken over de schuiven die je kan bedienen om de kraan harder aan te zetten.

Ik heb het gevoel dat het wel eens bij werk zou kunnen beginnen. Een ambitieuze werkgever kan ambitieuze mensen trekken. Ook woningen zijn belangrijk. Als je bovengemiddeld dure villa's aanbiedt, is de kans groot dat je 50-plussers aantrekt. Met starterswoningen, zoals de Duraflat in het centrum, kan je jonge mensen trekken. Nieuwe mensen die

al snel actief onderdeel van de gemeenschap worden en die er ook aan kunnen bijdragen dat het dorp meer in contact staat met de buitenwereld. Ik denk dat heel gezond is voor het dorp.

Tegelijkertijd zie ik de eigenheid van Holten als enorme kracht. Er wordt wel gezegd dat het dorp moet uitbreiden als we een volledige middenstand willen behouden. Met de rol die internet heeft, moet je dan wel erg veel groeien en ik weet niet of het dorp daar beter van wordt. Voor de identiteit lijkt het me niet goed. Als je van de middenstand echter minder een speerpunt maakt, moet er wel een andere vorm van inkomsten zijn. Ik zie kansen in toerisme. De natuur is zo ontzettend mooi. De Holterberg is echt een parel, uniek. We hebben goede horeca en zelfs een sterrenrestaurant. Soms denk ik dat het wel meer uitgenut kan worden met een golfbaan op de Enk, maar gelukkig is Holten behoudend en heeft het die ambitie niet.

De kansen die ik zie, zitten in het uitbouwen van de eigen identiteit. In meer nadruk op het boerenleven in Holten en kruisbestuiving tussen het agrarische en toerisme. Kinderboerderij Dondertman is enorm populair en hoe hip is het tegenwoordig om met je kinderen op vakantie te gaan bij de boer. Ook lokaal eten kan bijdragen. Dat de ketens tussen teelt en consumptie dichter bij elkaar liggen. Met alle agrarische activiteit in Holten zijn er veel mogelijkheden en de lokale horeca zou zich hier ook in kunnen profileren. Met zijn allen smoel geven aan het dorp. Dat is iets waar Holtenaren altijd heel goed in zijn geweest.

“Waar een Amsterdammer gelukkig kan zijn met 80 procent doen van wat hij beloofd heeft, zal een Holtenaar 80 procent beloven en 100 procent doen.”

ANJA WESSELS EN JAN PETER MÜLLER

CONTROLLER BIJ WESSELS TRANSPORT RIJSSEN EN EIGENAAR MÜLLER FRESH FOOD LOGISTICS

Wessels: Ons bedrijf is echt een Rijssens familiebedrijf. Zo'n 80 procent van onze mensen woont in Rijssen en we werken ook veel voor klanten uit Rijssen. We zijn met name gericht op het transport van bouwmaterialen en opereren ook internationaal.

Müller: Ook wij zijn een familiebedrijf. Ons specialisme is de logistiek van koelverse levensmiddelen. De hoofdvestiging is hier in Holten, maar we hebben ook vijf andere locaties waarvan er één in Tsjechië. Onze klanten zijn regionaal en landelijk en we werken vooral in de Benelux, maar ook in de rest van Europa.

Wessels: Onze lokale binding is heel groot. Er zijn families die generatie op generatie bij ons werken. En de cultuur van ons bedrijf wordt gevormd door mensen vanuit de streek. Die cultuur zit ook in andere lokale bedrijven. Er is daarmee een enorme gunfactor onder ondernemers. Er is echt collegiaal overleg en uitwisseling van materieel en personeel.

Müller: Ik denk dat je makkelijk kunt stellen dat het bedrijfsleven hier veel socialer is dan het landelijke gemiddelde. Vanuit het bedrijfsleven wordt ook gekeken naar de zwakkeren in de samenleving en samen met de gemeente gewerkt aan het aanpakken van de werkloosheid. Zo zijn wij trekker van een initiatief om 20 statushouders op te leiden tot chauffeur. Er wordt ook veel meer gezamenlijk ondernomen. Vier jaar geleden zijn we met 12 bedrijven en het ROC de opleiding Transport en Logistiek begonnen. Er is een chauffeurstekort en er is weinig instroom in de branche. Een lokale opleiding heeft meerwaarde omdat 16-jarige vmbo'ers niet zo snel ver reizen voor een opleiding. Ook wilden we graag de lokale cultuur meer in de opleiding.

Wessels: Het personeelstekort is echt een rem op de groei. Daarbij is er ook nood aan hoger opgeleide werknemers. Als je klaar bent met je studie ga je naar het westen toe.

Terwijl we hier ook hele mooie uitdagingen en kansen hebben. Misschien dat we ons hierin nog interessanter kunnen maken. We kunnen als bedrijven gezamenlijk of als regio nog meer verbinding maken met het hbo.

Müller: De logistiek is bekend om de wielen, maar als je bij een logistiek bedrijf gaat kijken zijn soms de wielen bijna bijzaak. Wij zitten middenin de supply chain van levensmiddelen, dan gaat het over hoe je stromen kunt bundelen in steeds korter wordende ketens tussen producent en supermarkt. Het gaat over innovatie in organisatiestructuren en IT. Daarnaast is de sector al jaren aan het innoveren in de voertuigen om het brandstofverbruik te verminderen. We doen soms net alsof duurzaamheid iets nieuws is. Maar het is helemaal niks nieuws. En in veel gevallen is het ook gewoon efficiency-verbetering. Het moet bedrijfsmatig interessant zijn. Dat geldt ook voor zonnepanelen op daken van bedrijfspanden. Lang niet alle daken zijn daar geschikt voor, maar ook hier zetten we stappen in. Komend jaar gaan we in Lekkerkerk het grootste zonnepark van de Krimpenerwaard realiseren bovenop de vriesshuizen daar.

Wessels: Wat heel belangrijk is, is dat er groeimogelijkheden zijn voor bedrijven. In Rijssen is er ruimte tekort. Als er een plek op het industrieterrein vrijkomt, dan is er vaak een bedrijfswoning en die beperkt de mogelijkheden. Misschien zou de gemeente op dit soort momenten van natuurlijk verloop moeten doorpakken en de woningen opruimen. Als bedrijven niet kunnen groeien, zie ik dat op alle gebieden doorwerken. Er is werk nodig voor je inwoners. En als bedrijven wegtrekken, krijgt ook de sociale betrokkenheid een knauw. De ondernemers zijn cruciaal.

Müller: In dat licht wordt in het provinciebeleid gesproken over allerlei logistieke hotspots, maar daar zit Rijssen-Holten niet bij. Dat kan negatief naar ons werken. Want als een logistieke hotspot omarmd wordt, wat gebeurt er dan met de niet-hotspots?

"Ik denk dat je kunt stellen dat het bedrijfsleven hier veel socialer is dan het landelijke gemiddelde. Vanuit het bedrijfsleven wordt gekeken naar de zwakkeren in de samenleving en samen met de gemeente gewerkt aan het aanpakken van de werkloosheid."

Positie Rijssen-Holten in verschillende sectoren vergeleken bij Overijsselse gemeenten.
 Het percentage is de groei/krimp van het aantal banen tussen 2008 en 2016 (bron: Databank Overijssel, bewerking Urhahn)

 Bouwnijverheid		 Vervoer en opslag		 Industrie	
Aandeel banen	Aantal banen	Aandeel banen	Aantal banen	Aandeel banen	Aantal banen
	Overijssel -20%		Overijssel -7%		Overijssel -14%
Top 5	Top 5	Top 5	Top 5	Top 5	Top 5
Rijssen-Holten -5%	Rijssen-Holten -5%	Rijssen-Holten -27%	Zwolle 7%	Aimelo -10%	Enschede -19%
Twenterand -23%	Enschede -25%	Zwolle 7%	Deventer 70%	Hengelo -14%	Hengelo -14%
Wierden -23%	Zwolle -19%	Deventer 70%	Enschede -41%	Hellendoorn -1%	Aimelo -10%
Raalte -18%	Deventer -22%	Almelo 37%	Almelo 37%	Rijssen-Holten -0%	Deventer -0%
Hof van Twente -14%	Hengelo -23%	Raalte -29%	Rijssen-Holten -27%	Deventer -0%	Zwolle -4%
Rijssen-Holten: positie 1	Rijssen-Holten: positie 1	Rijssen-Holten: positie 1	Rijssen-Holten: positie 5	Rijssen-Holten: positie 4	Rijssen-Holten: positie 6

Economische structuur

Bouw, transport en logistiek, industrie en toerisme. Dat zijn de sectoren die de economie van Rijssen-Holten kenmerken.

Dat Rijssen bekend staat als bouwstad is niet voor niets. Rijssen-Holten heeft een bovengemiddeld aandeel banen in de bouw binnen haar grenzen en ook een bovengemiddeld aantal. In geen enkele Overijsselse gemeente – ook niet in de grote steden – zijn er meer banen in die sector. Enkele lokale bedrijven zijn tot ver buiten de regio bekend, zoals Bouwbedrijf Wessels, Ter Steege Bouw Vastgoed en Nijhuis Bouw. De sector presteert goed. Er is weliswaar sprake van verlies aan werkgelegenheid over de afgelopen 10 jaar, maar die is erg mild vergeleken bij andere gemeenten.

Ook de transport- en logistieksector is in Overijssel nergens zo sterk ontwikkeld in de lokale werkgelegenheid als in Rijssen-Holten. Het aantal banen is echter wel beperkter dan in de bouw en lager dan in de meeste grotere gemeenten. Zowel in Rijssen als in Holten zijn enkele grote transportbedrijven gevestigd. De afgelopen jaren was dit echter de sector met het sterkste banenverlies. Het faillissement van OAD speelt hier natuurlijk een rol bij. Concurrentie lijkt er te zijn vanuit Deventer en Almelo. In die gemeenten is het aantal banen de afgelopen tijd erg sterk gegroeid.

De industrie is qua aantal banen de derde sector binnen de gemeente. In Holten staan vleesverwerkende en metaalbewerkende bedrijven en in Rijssen is de metaalindustrie ook sterk ontwikkeld. De industrie heeft het tijdens de crisisjaren moeilijk gehad, maar net als in de bouw valt het verlies aan banen mee als men dat vergelijkt met andere industriegemeenten. Alleen in Hellendoorn is sprake van beperkter baanverlies.

Positie Rijssen-Holten in verschillende sectoren vergeleken bij Overijsselse gemeenten.
 Het percentage is de groei/krimp van het aantal banen tussen 2008 en 2016 (bron: Databank Overijssel, bewerking Urhahn)

Horeca		Groot- en detailhandel	
Aandeel banen	Aantal banen	Aandeel banen	Aantal banen
	Overijssel: 18%		Overijssel: 9%
Top 5	Top 5	Top 5	Top 5
Hof van Twente: -11%	Enschede: 44%	Borne: 22%	Enschede: 4%
Wierden: 0%	Zwolle: 36%	Twenterand: 16%	Zwolle: 8%
Rijssen-Holten: 21%	Deventer: 31%	Wierden: 17%	Hengelo: 1%
Borne: 29%	Hengelo: 11%	Hof van Twente: 19%	Deventer: -1%
Raalte: 17%	Almelo: 30%	Rijssen-Holten: 8%	Almelo: 5%
Rijssen-Holten: positie 3	Rijssen-Holten: positie 6	Rijssen-Holten: positie 5	Rijssen-Holten: positie 6

De landschappelijke rijkdom – met de Holterberg als icoon – maakt dat het toerisme sterk is ontwikkeld. Het accent ligt daarbij op Holten. Als we willen kijken naar het functioneren van de toerismesector, dan moeten we kijken naar de horeca-, de vrijetijds- en de detailhandelssector. Al bedienen die niet alleen de toerist, maar ook inwoners van de gemeente en direct omliggende plaatsen. De horecasector is bovengemiddeld ontwikkeld in Rijssen-Holten. Voor de vrijetijdssector en de groot- en detailhandelssector geldt dit niet. Wel is in alle drie de sectoren het aantal banen tussen 2008 en 2016 sterk toegenomen.

De grootste werkgever van Rijssen-Holten is de groot- en detailhandelssector. Dat is in bijna elke gemeente zo. Rijssen heeft een compact centrum met veel winkels, vooral op het gebied van mode. Het centrum trekt niet alleen klandizie uit eigen gemeente, maar ook uit de regio. Het centrum van Holten is meer gericht op toerisme met speciaalzaken en horeca.

Ook een grote werkgever is de zorgsector, al is deze sector opvallend minder groot dan in veel andere gemeenten. Met het sterk ontwikkelde 'omzien naar elkaar' wordt er ook minder beroep gedaan op de zorg. Toch is deze sector fors gegroeid in aantal banen. Iets wat met de vergrijzing niet vreemd is.

In de bouw, industrie en transport zijn met de crisis veel banen verloren gegaan.

Deze sectoren herstellen zich, wat vooral opgaat voor de bouw. De afgelopen tien jaar zat de groei in werkgelegenheid vooral in de sectoren gerelateerd aan toerisme en recreatie (detailhandel, horeca en vrijetijd), in de zorg, in advies en onderzoek en in de IT. In de IT is het aantal banen opvallend sterk gestegen.

Economische structuur, aandeel sectoren in totale werkgelegenheid 2016 (bron: Databank Overijssel)

Sector	Overijssel	Rijssen-Holten	Ontwikkeling aantal banen in Rijssen-Holten 2008-2016
Groot- en detailhandel	19,6%	21,9%	303
Bouwnijverheid	6,5%	16,4%	-145
Industrie	13,1%	15,5%	-242
Zorgsector	16,0%	7,8%	311
Vervoer en opslag	4,3%	7,5%	-510
Onderwijs	7,1%	5,5%	-27
Horeca	4,7%	5,4%	177
Advies & onderzoek sector	7,0%	5,3%	225
Overige zak. dienstverlening	4,6%	4,0%	6
Agrarische sector	3,9%	2,8%	-116
Openbaar bestuur	4,5%	2,0%	-79
Financiële instellingen	1,3%	1,9%	-37
Informatie en communicatie	2,2%	1,4%	161
Overige dienstverlening	1,8%	1,2%	-9
Vrijetijdsector	1,9%	1,1%	91
Onroerend goed sector	0,7%	0,3%	6
Watermanagement	0,4%	0,1%	-1
Delfstoffenwinning	0,1%	0,0%	0
Energiesector	0,4%	0,0%	0
Huishoudens als werkgever	0,0%	0,0%	0
Extraterritoriale organisaties	0,0%	0,0%	0

Vivera, Holtens bedrijf in vegetarische producten en uitvinder van de 'vegetarische biefstuk'

Bedrijvendemografie

Kenmerkend aan het lokale bedrijfsleven is dat het midden- en kleinbedrijf (mkb) sterk is ontwikkeld. Niet voor niets is Rijssen-Holten telkens favoriet bij de verkiezing van mkb-vriendelijkste gemeente. Ook kenmerkend is het grote aantal familiebedrijven, waarvan een aantal echt grote bedrijven. Het aandeel

zelfstandigen in de gemeente is niet hoger dan elders. Vergeleken bij het landelijke gemiddelde zijn er zelfs minder zzp'ers.

Over het algemeen geldt dat de arbeidsproductiviteit bij mkb-bedrijven lager ligt dan bij grote bedrijven en dat

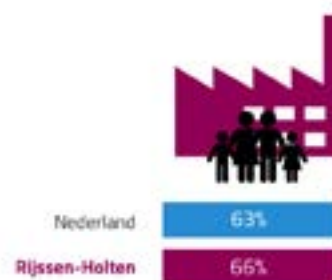
zij ook minder investeren in innovatie. In de afgelopen crisis is het aantal banen bij mkb-bedrijven landelijk sterker afgenomen dan bij grote bedrijven.

Bedrijfsomvang 2013

Aandeel zelfstandigen
2014

Familiebedrijven 2015

(bron: CBS en Databank Overijssel)

Bouwbedrijf Wessels, een van de grote bouwbedrijven in Rijssen

JAN WILLEM TUSVELD

IT-ONDERNEMER, CEO VISYMO UNIVERSAL SEARCH GROUP

Bij voorkeur werk ik met werknemers uit de regio. Ik denk dat er in de buurt veel mensen voor ons interessant zijn, maar het is lastig om ze te vinden.

Een goed vestigingsklimaat heeft voor mij een economische en een sociale component. Bedrijven zijn belangrijk omdat het welzijn van de samenleving begint bij welvaart. Als een ondernemer bereid is zich ergens te vestigen, dan verwacht hij er ook iets voor terug. Er zijn vele grote werkgevers in deze gemeente en het is uitermate belangrijk dat de gemeente oplossingsgericht mee blijft denken als het om groei en beschikbaar arbeidspotentieel gaat.

Ik ben mijn bedrijf gestart in Rijssen. Toen ik het verkocht aan mensen in Amsterdam, verhuisde ik mee, al zei Dik Wessels toen nog tegen mij: "Iej goat toch nie vot uut Riessen?". Later kocht ik het bedrijf samen met een ander terug en vestigden we ons in Holten. Na een tussenstop in Wierden kwamen we in Nijverdal terecht. De locatiekeuze was telkens een samenspel van connecties en beschikbare ruimte. Voor mijn contacten met andere bedrijven is onze locatie geen belemmering, wij zijn een zeer specialistisch bedrijf. We exporteren zoeksystemen over de hele wereld en zijn de tweede grootste searchpartner van Google. Onze zakenrelaties ontmoeten we in Amsterdam of hier in Nijverdal. Dat vinden ze prachtig.

Het vinden van de juiste mensen is heel lastig, zeker in de ICT-sector. De jongens die voor ons werken, komen uit Kampen en zelfs uit Den Haag. Nieuwe mensen moeten we uit de regio of de buurt van Zwolle en Enschede halen, wat echter lastig is omdat we daar zelf niet zitten. Je ziet dat veel ondernemers met hun bedrijf rondom een universiteit gaat zitten. Dat lijkt voordelig, maar er is op die plekken veel meer concurrentie. In Amsterdam is die zelfs moordend. Ook lopen werknemers daar weer snel weg.

Bij voorkeur werk ik met werknemers uit de regio. Ik denk dat er in de buurt veel mensen voor ons interessant zijn, maar het is lastig om ze te vinden. Goede mensen komen niet uit een opleiding rollen. Ik kijk niet naar diploma's, maar naar skills. Toch denk ik dat het stimuleren van de technologiesector in het onderwijs belangrijk is. Kinderen moeten al op jonge leeftijd in contact komen met de mogelijkheden die de IT biedt. Ook zou het goed zijn als ze niet per se naar Enschede hoeven voor een opleiding. Er moeten meer mogelijkheden binnen Twente komen, zoals een specialistische mbo- of zelfs hbo-opleiding.

Iedereen moet de mogelijkheid hebben om zich te kunnen ontplooien. En hier raken we de sociale component van een goede vestigingsplaats. We moeten ervoor zorgen dat mensen niet tussen wal en schip belanden, bijvoorbeeld als

ze geen onderdeel zijn van een gemeenschap of als ze met een eigen huis geen recht op bijstand hebben. Voor kinderen vind ik sport belangrijk. Op sportief gebied hebben we veel verenigingen. Dat heeft een mooie uitstraling naar buiten toe, maar ik ben van mening dat te kleine verenigingen, met nauwelijks bestaansrecht, samengevoegd moeten worden.

Het bedrijfsleven en de gemeente hebben samen een rol in het behouden van de jeugd. Goede huisvesting is hiervoor cruciaal, ook voor het aantrekken van nieuwe medewerkers. Ik zou zelf wel willen investeren in woningbouw voor particuliere verhuur. Er is echter weinig bouwgrond voorradig en die is veelal in bezit van bouwbedrijven die koopwoningen willen bouwen. In plaats van naar buiten toe te willen groeien zou het mooi zijn als er meer ruimte komt door het aanpakken van binnenstedelijke knelpunten en plekken die een andere invulling nodig hebben, bijvoorbeeld in het centrum. Het centrum heeft nu al aantrekkingskracht door goede winkels en gratis parkeren, maar met de online concurrentie moeten we naar de toekomst toe investeren in een compact centrum met meer groen in het straatbeeld en het maken tot een plek waar mensen graag komen. Nieuwe invulling van plekken kan het centrum zodoende versterken.

In het verduurzamen van de gemeente zie ik tot slot een laatste belangrijke opgave. We waren met glasvezel de eersten. Misschien kunnen we ook een voortrekkersrol vervullen in de transitie naar energieneutraal, voor zowel nieuwbouw als bestaande woningen en bedrijfsterreinen. Met een snelle verduurzaming laten we als gemeente zien dat je niet groot hoeft te zijn om iets groots te bereiken.

JOHN VAN DER VEGT VOORZITTER COLLEGE VAN BESTUUR ROC VAN TWENTE

Rijssen is na Hengelo, Enschede en Almelo de vierde plek in Twente waar we substantieel actief zijn. Het is onze stronghold in West-Twente. We hebben daar ongeveer 600 studenten aan onze opleidingen, waarvan er zo'n 400 van buiten Rijssen-Holten komen.

Het zijn vooral BBL-opleidingen die we er bieden. Daarbij werken studenten vier dagen en gaan ze één dag naar school. Die opleidingen zijn uniek. Het begon met REMO West-Twente. Het lokale bedrijfsleven had behoefte aan een opleidingsbedrijf voor de metaalsector en heeft ervoor gezorgd dat die er kwam. Hetzelfde gebeurde voor de bouw en de logistiek met het Bouwgilde en het Opleidingscentrum voor Transport en Logistiek. Per opleiding werken wij in een coöperatie samen met bedrijven. Daar zitten ook bedrijven van buiten de gemeente bij.

Recentelijk zijn we ook in de zorg een opleiding begonnen. We werken hier samen met lokale zorgorganisaties en met het reformatorische Hoornbeek College. Zij hebben een klas en wij hebben een klas. Zorg raakt meer aan de persoonlijke levenssfeer en dus was er behoefte aan twee stromingen. Binnen de andere opleidingen speelt dit geen rol. In Rijssen hebben we verder nog een paar eigen opleidingen in de commercie en in de bouw.

De BBL-opleidingen zijn het resultaat van dat men in Rijssen nauw samenwerkt en ondernemend en slagvaardig is. Als men in Rijssen iets wil, dan is het in no time geregeld. De opleidingen zijn een voorbeeld voor heel het land en we krijgen regelmatig mensen op bezoek. Op verschillende plekken worden nu soortgelijke initiatieven genomen.

Voldoende opleidingen en personeel zijn een grote uitdaging in de regio. De voorsprong die er nu is in Rijssen, moeten we wel behouden. Studenten willen tegenwoordig het liefste een kleinschalige opleiding, maar wel met alle faciliteiten. De vraag is of de faciliteiten in Rijssen over 5 of 10 jaar nog modern zijn. Daarnaast speelt uitstraling een steeds grotere rol in de studie- en baankeuze van jongeren. De plannen voor een nieuw kenniscentrum bieden een kans om de uitstraling van de opleidingen te verbeteren. Tegelijkertijd kan het een soort etalagefunctie krijgen en de lokale bedrijvigheid meer zichtbaar maken. Ook kan er vanuit het kenniscentrum verbinding worden gemaakt met het hbo en wellicht zelfs met de Universiteit Twente. Daarmee kan het een rol spelen in de groeiende behoefte bij bedrijven aan hbo'ers en academici. Ook bedrijven als Schuitemaker en Voortman drijven nu op hoger opgeleiden.

Ik denk dat het voor bedrijven in Rijssen-Holten belangrijk is dat er meer verbinding wordt gelegd met de UT en Saxion. Rijssen-Holten zou de ontwikkelkracht van Twente beter

kunnen benutten. Wat dat betreft is samenwerking in de regio en de Agenda van Twente in mijn ogen van groot belang. De lokale cultuur maakt echter dat het ze al gauw te lang duurt, dat regionaal samenwerken. Te veel overleg en visies. Andere Twentse spelers zien de mensen uit Rijssen en Holten vervolgens al snel als arrogant. In mijn hoedanigheid probeer ik wel eens de verbinding te leggen tussen beide werelden. In Rijssen-Holten vertel ik dat de lobby belangrijk is en in Twentse overleggen brengen wij de kracht en prioriteiten van Rijssen-Holten voor het voetlicht. Eigenlijk zou Rijssen-Holten in die Twentse samenwerking juist haar slagvaardigheid en ondernemingszin moeten inzetten. Ze zijn als geen ander in staat om ideeën via ondernemerschap in effectieve bedrijven om te zetten.

“Het lokale bedrijfsleven had behoefte aan een opleidingsbedrijf voor de metaalsector en heeft ervoor gezorgd dat dat er kwam. Hetzelfde gebeurde voor de bouw en de logistiek met het Bouwgilde en het Opleidingscentrum voor Transport en Logistiek.

Longeren aan de slag bij het Bouwgilde, de praktijkopleiding voor de bouw

Arbeidsmarkt

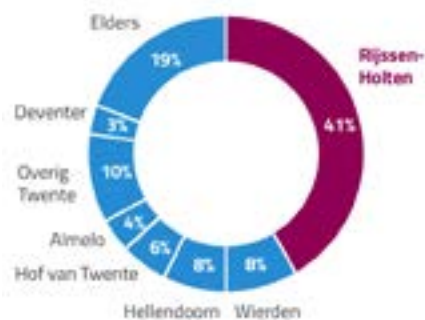
De arbeidsmarkt van Rijssen-Holten reikt verder dan de gemeentegrenzen. Meer dan de helft van de werknemers komt van buiten de gemeente. Voor een goed beeld van de arbeidsmarkt is het dus belangrijk naar de regio te kijken. Als we naar het opleidingsniveau van de beroepsbevolking van Rijssen-Holten en de omliggende gemeenten kijken, valt op dat het aandeel laagopgeleiden over het algemeen groter is dan landelijk en het aandeel hoogopgeleiden kleiner. Vooral in Rijssen-Holten zelf is dit het

geval. Kijken we naar de leeftijd van de beroepsbevolking, dan zien we dat de vergrijzing van de beroepsbevolking in Rijssen-Holten meevalt. In omliggende gemeenten is hier meer sprake van.

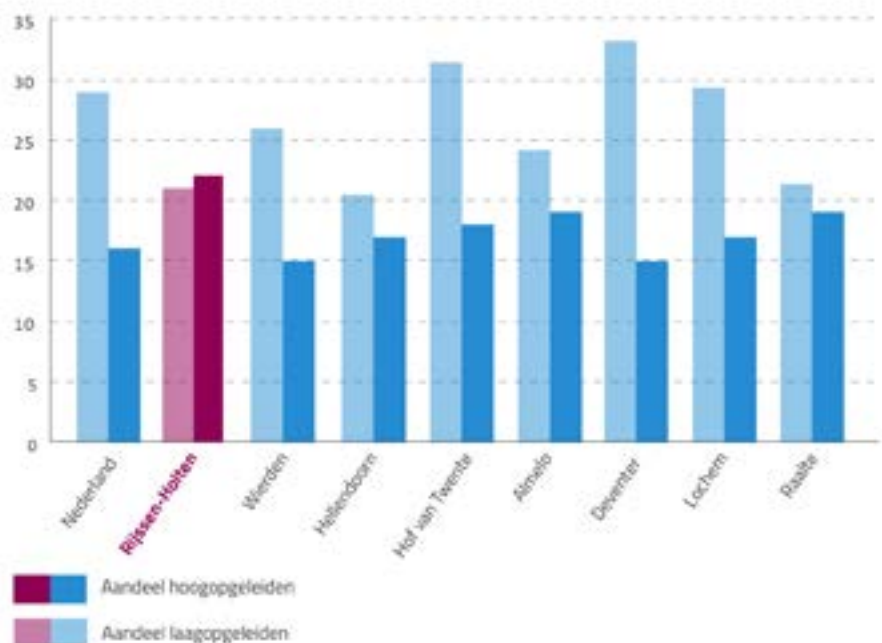
Op dit moment is er een tekort aan arbeidskrachten in de techniek, logistiek en zorg. Het lokale bedrijfsleven werkt op deze thema's actief samen met het onderwijs om ervoor te zorgen dat er nieuwe, goedgeschoolde arbeidskrachten opgeleid worden.

Al jong maken kinderen kennis met techniek en de lokale bedrijvigheid en er worden praktijkopleidingen in bouw, metaalbewerking, logistiek en zorg aangeboden. Naast samenwerking met het onderwijs dat in de gemeente gevestigd is, is er samenwerking met ROC Twente, hogeschool Saxion en een beginnende samenwerking met UT Twente. Er zijn ambities om de samenwerking te versterken en de lokale praktijkopleidingen te huisvesten in een nieuw kenniscentrum.

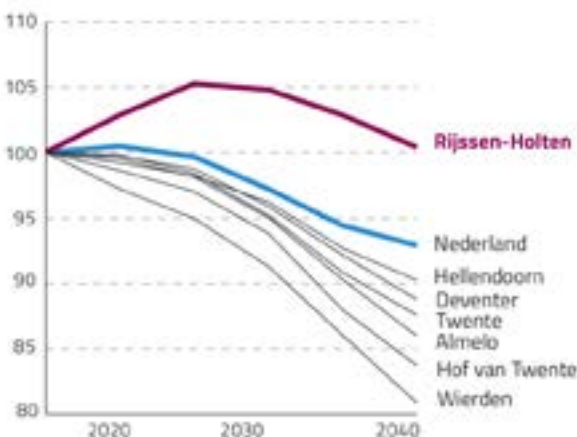
Herkomst werkenden (BRON: CBS)

Aandeel hoog- en laagopgeleiden (bron: CBS)

Prognose beroepsbevolking, geïndexeerd 2017 = 100 (bron: CBS)

Vergrijzing sectoren Twente, dec 2016 (bron: UWV, Regio in Beeld)

	tot 27 jaar	27-50 jaar	50-60 jaar	60 plus
openbaar bestuur	5%	47%	37%	12%
Vervoer en opslag	16%	46%	28%	10%
Onderwijs	7%	52%	30%	10%
Industrie	16%	51%	26%	6%
Zorg en welzijn	17%	50%	28%	6%
Bouwnijverheid	12%	57%	26%	6%
Uitzendbedrijven	32%	46%	17%	5%
Groothandel	18%	58%	20%	5%
Overige zakelijke diensten	20%	59%	18%	4%
Landbouw	30%	47%	18%	4%
Financiële diensten	3%	67%	27%	3%
Detailhandel	54%	32%	10%	3%
Horeca	66%	25%	7%	2%
Totaal	22%	49%	23%	6%

Belangrijke sectoren Rijssen-Holten

MURAT CITGEZ

EIGENAAR JUWELIERSZAKEN EN VOORMALIG BESTUURLID ONDERNEMERSVERENIGING HABI

Onze juwelierszaak is een echt familiebedrijf. Mijn ouders zijn er in de jaren 80 mee begonnen en samen met mijn broer run ik nu winkels hier in Rijssen, in Nijverdal en in Haaksbergen. Onze juwelierszaak Saffier in Rijssen heeft met het luxesegment dat we er aanbieden een regiofunctie. Ik denk dat driekwart van de klanten er van buiten Rijssen komt. Er zijn meer winkels in Rijssen met zo'n regiofunctie. Er zijn hier veel eigen winkels, waarbij je ziet dat er veel meer passie, vakmanschap en creativiteit is dan bij winkelketens. Dat maakt die winkels aantrekkelijk en het zorgt ook voor een actieve middenstand. Eens in de zoveel weken is er wel een activiteit. Andere kwaliteiten van het centrum zijn dat het compact is, dat we relatief weinig leegstand hebben en dat je gratis kan parkeren.

Naar de toekomst toe zie ik digitalisering als een grote bedreiging. Uiteraard kan je het ook als kans zien, met de mogelijkheden van online verkoop. Wij doen daar ook zeker aan mee. Maar er is een groot verschil tussen old school ondernemerschap en internetondernemen. Als een internetondernemer online in een branche actief wordt, heeft hij al snel een voorsprong op de winkelier. Bovendien zijn er nog hele grote bedrijven als Zalando, Coolblue en Bol.com waar niet tegenop te concurreren valt. Digitalisering heeft verder als gevolg dat minder mensen het centrum opzoeken. En dat is lastig, want als middenstand hebben we in het centrum traffic nodig.

Ik denk dat het met het internetwinkelen belangrijker wordt om het centrum compact te houden. Ook zou het helpen als we er één of twee landelijke ketens als trekker bij krijgen. Daarmee kunnen we de aantrekkingskracht van het centrum vergroten en de regiofunctie versterken. Op het gebied van horeca is er nog terrein te winnen, die is nu wat middelmatig. En ik denk dat we wat aan onze sfeer en uitstraling moeten doen. Op dat vlak is er wel echt een nieuwe stroming. De jeugd die de zaak overneemt van hun ouders treedt met een bredere blik naar buiten toe. En we krijgen steeds meer stadsere elementen als het gaat om sfeer en activiteiten. Volgend jaar gaat in het centrum de schop in de grond om met meubilair, bestrating en groen een warmere sfeer te creëren. Ook worden er meer activiteiten georganiseerd. Ons vakmanschap en onze authenticiteit kunnen we daarbij nog meer uitdragen.

Aan de ondernemers zelf is het om in de winkel te werken aan sfeer en kwaliteit. In het openbare gebied ligt er een taak voor de gemeente. Dat betekent ook dat de gemeente voorkomt dat winkels zich vestigen op industrieterreinen. Dat zijn zogenaamd groothandelsbedrijven met business-to-businessverkoop. Als je echter de proef op de som neemt, verkoopt de fietsonderdelen-, witgoed- of elektronicazaak

gewoon aan consumenten. Het is oneerlijke concurrentie. De vierkante meters daar zijn goedkoper en mensen kunnen er nog makkelijker parkeren. Ik zie hier echt een rol voor de gemeente. In de afgelopen jaren is de gemeente goed bezig geweest met de wegenstructuur en zoals gezegd gaat binnenkort ook de schop in de grond in het centrum, maar het gaat dus ook over dit soort dingen. Ik denk dat we op al die verschillende facetten goed met elkaar moeten samenwerken. Dat we samen werken aan een binnenstad die gastvrij en gemoedelijk is, dat er een leuke en prettige sfeer hangt en dat er wat te doen valt.

"Er zijn hier veel eigen winkels, waarbij je ziet dat er veel meer passie, vakmanschap en creativiteit is dan bij winkelketens. Dat maakt die winkels aantrekkelijk en het zorgt ook voor een actieve middenstand."

MARK WANDER DRENT

EIGENAAR DRENT KAPPERS, BESTUURSLID HOLTENSE HANDELS VERENIGING

“Tegenwoordig is er elke week wel een triatlon ergens in Nederland, maar die van Holten is er één die je echt gedaan moet hebben met al die hoogteverschillen en de bospaden. We moeten wel zorgen dat dit zo blijft.”

In Holten is er heel veel gemeenschapszin. Er is een enorme energie om dingen samen te organiseren. We hebben een prachtige achtertuin waarvan we zelf niet altijd beseffen dat die zo mooi is. En sport staat hoog in het vaandel, met veel verenigingen in verschillende sporten. Sport is voor de gemeenschapszin echt een belangrijke pijler. Daar leer je elkaar kennen en er komen veel initiatieven uit voort. Het carnaval is in de jaren 70 ontstaan uit een vrijwilligersavond van de voetbalvereniging. Nu is er een carnavalsvereniging die met de opbrengsten van het carnavalsfeest elk jaar een lokaal initiatief ondersteunt.

De gemeente moet sport blijven faciliteren. Het speelt samen met de natuur ook een rol in het toerisme. Het gaat steeds meer om sportbeleving. Tegenwoordig is er elke week wel een triatlon ergens in Nederland, maar die van Holten is er één die je echt gedaan moet hebben met al die hoogteverschillen en de bospaden. We moeten wel zorgen dat dit zo blijft. We moeten zuinig zijn op onze natuur. Dat de Holterberg, de Beuseberg en de Borkeld werkelijk groen blijven en niet bebouwd worden met wegen- of bouwstructuren. Ook kunnen we onze kwaliteiten meer uitdragen. Laat onze rotondes maar eens uitstralen waar we in Holten voor staan, zoals ze dat in Rijssen doen. Zet er maar eens een hardloper of fietser op!

Er zijn nog meer kansen op het vlak van toerisme. We hebben goede voorzieningen in de horeca en het centrum is mooi opgewaardeerd en een stuk aantrekkelijker geworden, maar het is nog niet af. Ik hoop dat de plannen snel worden afgerond. Als handelsvereniging kunnen we ook een bijdrage leveren aan de uitstraling van het centrum. Met Kerst allemaal eenzelfde lanternen, een keer de rode loper uitrollen, met Pasen een paasei, noem maar op. Ik probeer daarvoor

de handen op elkaar te krijgen. We organiseren nu al wel veel initiatieven die gezelligheid met zich meebrengen, zoals de kerstmarkt en de braderie. Ook zijn er in het centrum de zomerse donderdagen en de Cultuurdagen die zorgen voor levendigheid. Ruimte voor dit soort initiatieven is belangrijk. Daarnaast is het met het oog op toerisme eigenlijk natuurlijk heel vreemd dat winkels op zondag niet open zijn.

Wat dat betreft zijn Holtenaars vaak wat afwachtend. Als men het ergens niet mee eens is, zal er niet zo snel op de barricaden geklommen worden. Een Holtenaar kijkt veelal aan wat er gebeurt en heeft daar dan ook zo zijn mening over. Als kapper krijg ik die natuurlijk vaak te horen! Ook zo'n onderwerp is dat er landelijk wordt gesproken over dat de paasvuren te groot zijn. De paasvuren zijn echt een belangrijke traditie. Dijkerhoek en Espelo strijden voor de grootste. Holterbroek en Beuseberg om de mooiste. Het bouwen begint in december. De manier waarop de traditie in stand wordt gehouden, zou je ook onder toerisme kunnen scharen. Daar moet je niet op bekknibbelen.

Als ik kijk naar de toekomst van Holten vind ik verder woningen voor de middengroep een prioriteit. Holten is heel aantrekkelijk om te wonen. De mooie omgeving, de scholen, de goede bereikbaarheid met het station en de snelweg vlakbij dragen eraan bij dat ook mensen van buiten Holten als woonplaats kiezen. Dat maakt dat de prijsklasse van de woningen best hoog is. Voor jonge gezinnen is het al snel te duur. Net als voor alleenstaanden.

Het allerbelangrijkst voor de toekomst is voor mij dat we niet meegaan in de ik-cultuur. Dat we elkaar respecteren en dat we laten zien dat je dingen met elkaar ook echt voor elkaar kunt krijgen.

Economische hotspots en commercieel vastgoed

De economische hotspots in de gemeente zijn de bedrijventerreinen en de centra van Rijssen en Holten.

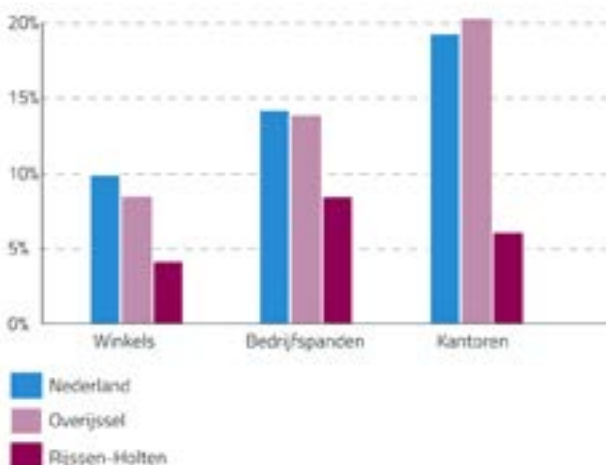
Elke kern heeft zijn eigen bedrijventerreinen, waarbij het areaal van Rijssen (Plaagslagen, de Mors en de Noordermos) in omvang fors groter is dan dat van Holten (Vletgaarsmaten). De uitbreidingsruimte op het bedrijventerrein in Rijssen is beperkt, vooral als het gaat om grotere kavels. Om toch ruimte te bieden aan bedrijven heeft de gemeente in samenwerking met de gemeente Wierden bij Enter een nieuw bedrijventerrein, De Elsmoat,

ontwikkeld. Veel Rijssense bedrijven willen echter binnen Rijssen blijven.

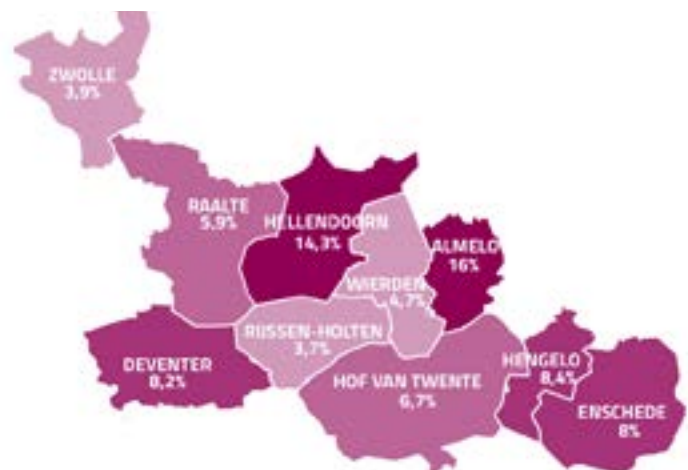
De centra van Rijssen en Holten functioneren goed. Waar landelijk winkelleegstand een groeiende uitdaging is voor centra – zeker in die van middelgrote en kleinere gemeenten – is in de centra van Rijssen en Holten slechts beperkt sprake van leegstand van winkels. In omringende gemeenten is de leegstand hoger, iets wat vooral opgaat voor Hellendoorn (en dus het centrum van Nijverdal). Kenmerkend voor de centra van Rijssen en Holten is het beperkte

aandeel winkelketens. Iets wat vooral het centrum van Rijssen onderscheidt van vergelijkbare centra en wat ook bijdraagt aan de aantrekkingskracht van het centrum. In een tijd waarin online winkelen populairder wordt, wordt persoonlijke aandacht voor de klant steeds belangrijker. En dat is iets wat bij lokale speciaalzaken over het algemeen sterker ontwikkeld is dan bij winkels van ketens. Tegelijkertijd kunnen ketens ook aantrekkingskracht uitoefenen. De trend is echter dat ketens zich meer en meer terugtrekken uit de kleinere centra. Een vestiging in een grotere stad levert meer op.

Leegstandspercentage commercieel vastgoed (winkels, 2018; bedrijfspanden en kantoren, 2014)

Leegstandspercentage winkels in vierkante meters, 2018 (bron: PBL)

Samenwerking

De organisatiegraad van het bedrijfsleven is goed. Er zijn meerdere netwerken, zoals winkeliersvereniging HABI, de Holtense Handelsvereniging, Kring Werkgevers Rijssen, de Holtense Industriegroep en de wat informelere Businessclub Bij de Tijd. Bedrijven werken samen in het zorgen voor goed geschoold personeel met het initiatief voor de lokale praktijkopleidingen voor bouw, metaal en logistiek. Ook is er sprake van bedrijven die personeel en materieel

uitwisselen. De winkeliersverenigingen organiseren activiteiten om bij te dragen aan de levendigheid en de aantrekkelijkheid van de centra. Uit de netwerken komen daarnaast diverse initiatieven voort waarmee bedrijven een maatschappelijke bijdrage leveren. De verenigingen hebben goed contact en overleg met de gemeente.

Bovenlokaal werkt de gemeente Rijssen-Holten onder Regio Twente

samen met andere gemeenten aan economische ontwikkeling. Dit samenwerkingsverband heeft met de Agenda voor Twente voor de korte termijn een investeringsprogramma opgesteld. Voor de komende vier jaar zijn daarbij de volgende actielijnen benoemd: techniek als motor, arbeidsmarkt & talent, bereikbaarheid en vestigingsklimaat en circulaire economie en duurzaamheid.

Het centrum van Rijssen

ARD WESSELS EIGENAAR WESSELS MODE

“Na winkelsluiting is Rijssen-centrum uitgestorven. Rond de fontein zou je terrasjes willen hebben, waar ook ‘s avonds gezelligheid is.”

Rijssen is een ondernemende kleine stad met een dorps karakter. Dat zie je ook terug in het centrum. Het is compact, er is gratis parkeren en er zijn veel zelfstandige ondernemers. Daar zitten enkele grote lokale spelers met kwalitatief heel goede winkels tussen en daarmee hebben we echt een regiofunctie. Ook bij onze modezaak komt zo'n 65 procent van de klanten uit de regio.

Het niveau in ons centrum ligt hoger dan in Nijverdal, om maar even een concurrent te noemen. Maar we moeten wel in beweging blijven, anders worden we ingehaald. Met het internetwinkelen is traffic in het centrum een nog grotere uitdaging geworden. Willen we mensen naar ons centrum trekken, dan moeten we meer dan ooit inzetten op beleving. Vanuit de ondernemersvereniging is er dan ook sinds een paar maanden een centrummanager actief, die samen met een werkgroep activiteiten organiseert. Maar dat is niet genoeg. Een centrummanager zou alle stakeholders in het centrum moeten vertegenwoordigen. Ook hebben we een duidelijke visie nodig om ons te onderscheiden en de centrumfunctie sterk te houden. Dat kunnen de ondernemers niet alleen, daar hebben we de gemeente bij nodig.

Een eerste opgave is de branchering. Op dit moment hebben we heel eenzijdige horeca en weinig avondhoreca. Na winkelsluiting is Rijssen-centrum uitgestorven. Rond de fontein zou je terrasjes willen hebben, waar ook 's avonds gezelligheid is. Daarnaast hebben we weinig echt grote klantentrekkers. De supermarkt verhuist naar bij het station, terwijl het belangrijk is dat we de dagelijkse boodschappen terughalen naar het centrum. Daarmee krijg je doordeweeks traffic. Tot slot zijn we een modestad, maar we moeten ook meer te bieden hebben. Voor een goed winkelcentrum moet er een goede balans zijn. Om de centrumfunctie nieuw leven in te blazen, moeten we functies aan het centrum toevoegen.

Een kans zie ik verder in meer verbinding met het toerisme en de industriële bedrijven. De toeristen die in Holtén komen, kunnen – net als Holténaren – komen winkelen in Rijssen. Maar op dit moment lopen toerisme en winkels volledig langs elkaar heen in Rijssen. Met het bedrijfsleven is laatst het evenement Proef het vakmanschap georganiseerd. Bedrijven in de metaalbewerking gaven er demonstraties, er werd met drones gevlogen, noem maar op. Zoiets brengt levendigheid in het centrum en zet Rijssen op de kaart. Het bedrijfsleven kan ook een belangrijke rol spelen in de promotie van Rijssen. Het is belangrijk dat we daarbij allemaal op één en dezelfde manier naar buiten treden. Met de campagne 'Duidelijk Rijssen-Holtén' is hier een begin mee gemaakt.

Qua beleving zouden we in het centrum van Rijssen breed kunnen inzetten op een familiale aanpak. We hebben hier in Rijssen veel grote gezinnen dus je zou willen dat het hier met kinderen goed winkelen en verblijven is. Dat je bij horeca een grasveldje hebt waar kinderen kunnen spelen bijvoorbeeld. Daar zie ik wel groei in. We zijn in Rijssen sterk in de 40-/50-plusdoelgroep, maar je ziet ook bij jongere generaties behoefte aan fysieke winkels. Enschede is wat dat betreft geen concurrent. Daar zijn de grote filiaalbedrijven gevestigd en die sluiten meer aan bij een andere doelgroep.

Tot slot moeten we echt wat doen aan de inrichting van het centrum, die is verouderd. Kijk bijvoorbeeld naar de fontein. Er liggen plannen, gemaakt door de plaatselijke architect en dat ziet er allemaal leuk uit. Daar moeten we nu vol gas mee bezig. We hebben niet de luxe om te wachten.

De centrummanager zie ik als spil tussen de winkels, gemeente, recreatie en industrie. Zonder die spil gaat er niks gebeuren. Een centrummanager zou niet alleen door de ondernemersvereniging betaald en gestuurd moeten worden. Een goed functionerend centrum is immers een gezamenlijk belang.

Economie & arbeidsmarkt

EEN BLIK OP DE TOEKOMST

Belangrijke trends en ontwikkelingen op het gebied van de lokale economie zijn:

- innovatie;
- verduurzaming;
- vergrijzing;
- goed geschoold personeel;
- flexibiliteit in personeel en ruimte;
- verdere opmars online winkelen;
- strategische samenwerking.

Lokale bedrijven zijn geleidelijk aan bezig met innovatie en verduurzaming. De inspanningen zouden meer zichtbaar kunnen worden gemaakt en bedrijven zouden zich meer als koploper kunnen ontwikkelen en profileren, net zoals in het verleden enkele lokale bedrijven landelijk koploper waren.

Innovatie

Innovatie gaat over het snel kunnen meebewegen met marktontwikkelingen – zoals het groeiend gebruik en belang van internet – en het kunnen bieden van maatwerk. Daarbij is een grote rol weggelegd voor ondernemerschap. Rijssen-Holten heeft wat dat betreft een troef in handen met haar ondernemende bevolking en lokale bedrijven die groot zijn in hun vakgebied. Maar met ondernemerschap alleen redt het lokale bedrijfsleven het niet.

Verduurzaming

Innovatie gaat ook over verduurzaming van producten, productieprocessen en bedrijfsvoering. In beleidstaal spreekt met hierbij ook wel over ‘circulaire economie’. In de circulaire economie worden producten en materialen hergebruikt en behouden grondstoffen hun waarde. Afval bestaat niet. Er wordt bespaard op energieverbruik en ingezet op duurzame energie. Met dergelijke innovaties kunnen bedrijven zich onderscheiden en kan mogelijk ook meer kostenefficiënt gewerkt worden. Lokale bedrijven zijn geleidelijk aan bezig met innovatie en verduurzaming. De inspanningen kunnen meer zichtbaar worden gemaakt en bedrijven kunnen zich meer als koploper ontwikkelen en profileren, net zoals in het verleden enkele lokale bedrijven landelijk koploper waren. Het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad is een van de terreinen waar lokale ondernemers een belangrijke rol in zouden kunnen spelen. Het profiel van bouwstad kan daarmee een nieuwe impuls krijgen. De gemeente kan door zelf het goede voorbeeld te geven en als lokale opdrachtgever het bedrijfsleven stimuleren te verduurzamen.

Vergrijzing

Vanuit arbeidsmarktperspectief is vergrijzing een wat zorgwekkende ontwikkeling. De beroepsbevolking krimpt en oudere werknemers hebben vaak meer moeite met zich aanpassen aan nieuwe technieken en werkwijzen dan jongere. Vergrijzing biedt echter ook kansen. Met het groeien van het aandeel senioren groeit ook een interessante doelgroep met koopkracht. De ouderen van nu en straks hebben gemiddeld genomen een relatief hoog niveau aan materiële welvaart. In hun bestedingspatronen verschillen ouderen van jongere generaties. Zo besteden zij minder aan woning- en non-food-detailhandel maar veel meer aan gezondheid en persoonlijke diensten en aan recreatie en cultuur. Met het oog op de recreatieve waarde van het landschap en het aanbod van verblijfsrecreatie en de winkelcentra van Rijssen en Holten liggen er voor Rijssen-Holten buitengewone kansen in deze ‘senioreneconomie’.

Goed geschoold personeel

Cruciaal voor het functioneren van bedrijven en daarmee de ontwikkeling van de lokale economie is het hebben van goed, bij de tijd, geschoold personeel. Voor de bedrijven

LEEFOMGEVING

Ruimte, rust, natuur, een breed voorzieningenaanbod, aantrekkelijke woonbuurten, veel werkgelegenheid en een goede ligging en bereikbaarheid maken Rijssen en Holten aantrekkelijke woonplaatsen. Het rijke en gevarieerde landschap vol wandel-, fietspaden en mountainbikeroutes biedt bovendien een aantrekkelijke omgeving voor recreatie. Karakteristiek zijn de Holterberg, het Parkgebouw, de Pelmolen, de beide centrale pleinen en kerken en natuurlijk de paasvuren. Op het gebied van duurzaamheid zijn er steeds meer initiatieven die bijdragen aan Rijssen-Holten als groene gemeente. Ondanks deze initiatieven is er nog een slag te slaan.

Naar de toekomst blijft er behoefte aan nieuwe woningen, zeker onder starters en senioren. Belangrijke trends in de ontwikkeling van de leefomgeving zijn de opgaven van energietransitie, klimaatadaptatie en het vergroten van de biodiversiteit. In het buitengebied speelt de schaalvergroting in de agrarische sector. En met de toegenomen mobiliteit van mensen groeit het belang van een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Tot slot hebben innovaties in mobiliteit gevolgen voor de infrastructuur en het gebruik van openbaar vervoer.

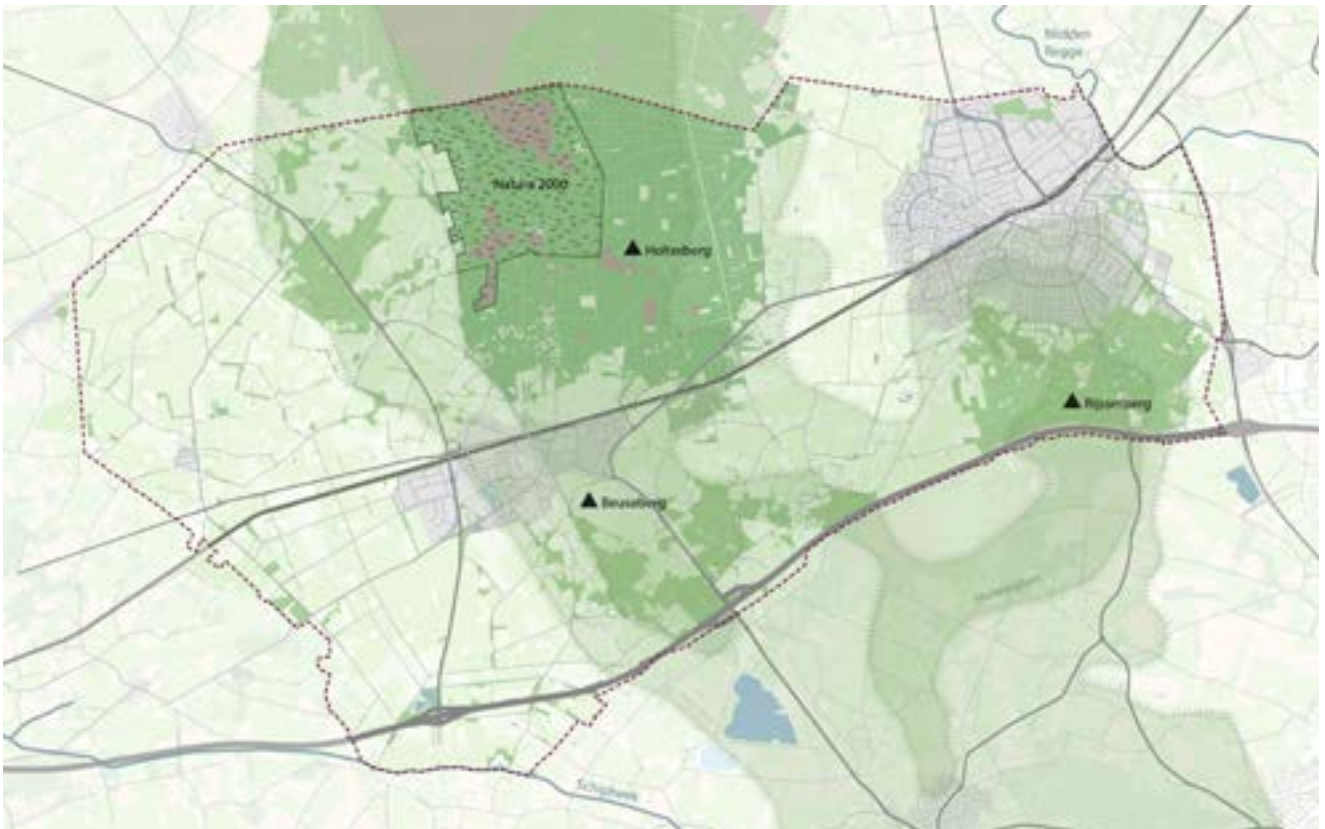
Natuur en landschap

Rijssen-Holten wordt gekenmerkt door een rijk en gevarieerd landschap. Allereerst is er het stuwwallenlandschap met bos en natuur; de Holterberg aan de noordzijde en de Beuseberg en Rijsserberg ten zuiden. Op de flanken van de stuwwallen en op de zandgronden – rondom Neerddorp, Espelo en Dijkerhoek – zijn essen- en

kampenlandschappen terug te vinden. Deze gebieden werden al vroeg bewoond en kleinschalig ontgonnen. Hier zijn kleine verspreid gelegen akkers en graslanden, beplante perceelgrenzen, houtwallen en gegroepeerde boerderijen. De nattere gebieden aan weerszijde van de Holterberg worden getekend door jonge ontginningsgebieden

en een matenlandschap. De akkers en weides hebben een rechthoekig verkavelingspatroon en zijn wat groter, wat leidt tot een meer open landschap. Hier vindt ook veel agrarische activiteit plaats. Tot slot is langs de Regge sprake van een rivierenlandschap, een reliëfrijk open gebied met grasland.

Landschap Rijssen-Holten

De Regge bij zonsondergang

JOSINE BOSSINK VOORZITTER TOERISME RIJSSSEN-HOLTEN (NEVENFUNCTIE)

“Er is de afgelopen jaren echt in het routeaanbod geïnvesteerd, met onder andere een betere verbinding van station Holten met de Holterberg en met nieuwe paden in het landbouwgebied die in samenwerking met de boeren zijn aangelegd.”

Holten biedt de combinatie van de kleinschaligheid van een dorp en toch hele goede voorzieningen. Alle winkels die je nodig hebt zijn hier. En wat erg belangrijk is, is dat er voor kinderen een breed aanbod van scholen is – tot en met de middelbare school – en dat er meerdere sportverenigingen zijn. In de directe omgeving is er dan ook nog heel mooie natuur en een goed aanbod voor recreatie.

Doorslaggevend was voor ons echter de ligging en de goede bereikbaarheid met het spoor en de snelweg. Wij woonden eerst in Den Haag en toen in Amsterdam, maar hadden al lange tijd een recreatiewoning in Holten. Toen de kinderen wat groter werden hebben we de switch gemaakt. Het is hier veel fijner opgroeien dan in een grote stad.

Dat Rijssen en Holten samen zijn gegaan zie ik als een goede ontwikkeling. Er is hier in Holten veel gebeurd de afgelopen jaren. Ze hebben het verkeer uit het centrum gehaald en het plein aangepakt. Bij de Kol hebben ze veel industrie weggehaald en dat wordt nu woningbouw. En dan is er nog de nieuwbouw met de Hema. Dit zie ik echt als sprongen in kwaliteit. Volgens mij was dat niet gebeurd als de twee kernen niet waren samengevoegd. Voor Rijssen heeft de samenvoeging denk ik ook waarde. Dat er inbreng is vanuit een ander oogpunt, hoewel het contrast tussen de lokale culturen na een tijdje wel wegebt. Daarnaast is er in Rijssen meer aandacht gekomen voor sportevenementen, activiteiten en toerisme.

We hebben toeristen veel te bieden. We hebben mooie natuurgebieden – zoals de Holterberg en Nationaal Park De Sallandse Heuvelrug en de Regge – en veel mooie routes. Je kan wandelen, fietsen, mountainbiken en varen. Er is de afgelopen jaren echt in het routeaanbod geïnvesteerd, met onder andere een betere verbinding van station Holten met de Holterberg en met nieuwe paden in het landbouwgebied die in samenwerking met de boeren zijn aangelegd. Recreatieondernemers bieden allerlei leuke activiteiten aan en we hebben verblijfsaccommodaties die van hoge kwaliteit zijn. Dat laatste is te danken aan ondernemers die met de tijd meegaan, maar zeker ook aan de strengheid van de gemeente die permanente bewoning van vakantiehuisjes altijd is tegengegaan.

Verder zit je hier redelijk centraal. Toeristen kunnen van hieruit in de omgeving allerlei leuke dingen doen. Naar het attractiepark in Hellendoorn, naar Enschede of Deventer.

Dit proberen wij vanuit Toerisme Rijssen-Holten meer te promoten. We zitten op het kruispunt van drie verschillende regio's en werken samen met Salland en Twente en ook steeds meer met de Achterhoek. Dit vanuit de gedachte dat we elkaar kunnen versterken. Op toeristisch vlak gebeurt er dus veel en ik denk dat dit ook wel nodig is, wil je in de toekomst nog steeds recreanten blijven trekken.

Ik zie het blijven investeren in de kwaliteit van de omgeving en in recreatie en toerisme als prioriteit. Veel winkels hebben moeite zich te handhaven en we moeten voorkomen dat er panden leeg blijven staan. Verbeteringen in het centrum zijn nodig om de kernen aantrekkelijk te houden. Tot slot is het natuurlijk belangrijk dat de voorzieningen op peil blijven. Naast winkels en werk gaat het daarbij over het aanbod van scholen. Voor gezinnen met kinderen is dat de doorslaggevende reden om hier te komen wonen.

THEO REITSEMA ARCHITECT

Rijssen-Holt en noem ik wel eens het ondernemers landschap van Oost Nederland. We hebben hier een fantastische plek. Iedereen wil met de voordeur in de grote stad wonen en met de achterdeur uitzicht op de natuur hebben. Ik denk dat we daar hier heel dichtbij komen. Je kunt hier een topbaan krijgen en elke avond in de natuur wandelen.

Toch voel ik dat we op een omslagpunt zitten. Enerzijds manifesteert de regio zich als een plek waar je goed oud kan worden, anderzijds merk ik juist dat er behoefte is om Rijssen-Holt aantrekkelijk te maken voor jonge mensen. Zowel qua woonkwaliteit als qua arbeidsmarkt hebben we een goede troef in handen, er moeten echter meer redenen zijn om hier te willen wonen. Ik denk dat we moeite hebben om onze identiteit te formuleren en om op basis daarvan te bepalen waar we heen willen. We willen dorps en stedelijker tegelijk worden. Deze dubbele gedachte zie je terug in de ruimtelijke kwaliteit. Plekken die te weinig onderscheidend zijn en niet authentiek genoeg. Ik denk dat het belangrijk is dat we werken aan een omgeving waar we van houden en die zich onderscheidt.

Ik zeg dan altijd dat je terug moet naar de basis. We zijn erg trots op ons verleden. We hangen veel foto's op van oude gebouwen of documenteren dit in mooie boeken. Natuurlijk is het goed om gebouwen te slopen die niet meer voldoen en om ruimte te maken voor vernieuwing, maar er is een punt waar je zoveel hebt weggehaald dat er weinig overblijft van het karakter van de stad. En juist dat karakter is de basis van onze stad.

Ik heb wel eens gedacht dat iemand die in het centrum, aan de uitvalswegen of in het buitengebied iets ontwikkelt, verplicht moet worden om onderzoek te doen naar de locatie

“De gemeente wil vanwege economische en politieke belangen graag soepel meewerken met nieuwe initiatieven. Wat voor iedereen zou kunnen werken, is dat je een hoog ambitieniveau niet afdwingt maar beloont. Als je ambitie hoog is en als je veel kwaliteit levert, krijg je meer ontwikkelruimte.”

en de historie van de plek. Het ontwerp zou een logisch vervolg op dat onderzoek moeten zijn. Ik pleit niet voor historiserende architectuur, maar wel voor een historisch bewustzijn bij nieuwe ontwikkelingen, zodat nieuwe gebouwen op die plekken authentiek zijn.

De gemeente wil vanwege economische en politieke belangen graag soepel meewerken met nieuwe initiatieven. Wat voor iedereen zou kunnen werken, is dat je een hoog ambitieniveau niet afdwingt maar beloont. Als je ambitie hoog is en als je veel kwaliteit levert, krijg je meer ontwikkelruimte. Het is echter cruciaal dat vakmensen vastleggen wat hoge kwaliteit is. Een stadsarchitect kan de gemeente hierbij adviseren.

In Holt en is een grote stap gezet door de stad aantrekkelijker te maken voor toerisme, al is daar ook nog veel werk te doen. De Holterberg is de grootste gratis attractie van Nederland met zo'n 1,1 miljoen bezoekers per jaar. Slechts een fractie van die bezoekers, bezoekt echter ook het centrum. Met het draaien van het centrum is al een grote stap gezet, maar de verbinding met de berg is nog lang niet af. Wij hebben in ons plan voor het groentransferium voorgesteld om het Enkco terrein niet geheel vol te bouwen. Hierdoor kan de berg middels een groene wandeltunnel onder het spoor als het ware verbonden worden met het centrum. Samen met een groene woontoren zijn het dorp en de berg met elkaar versmolten. Ik hoop dat de politiek kiest voor een kwaliteitsimpuls voor de lange termijn, en niet voor een anonieme oplossing met standaardwoningbouw. Verdere opgaven zie ik in de wijken Braakmanslanden en Plan Zuid. Ik denk dat deze wijken uit de jaren zestig, zeventig en tachtig in de toekomst een probleem kunnen gaan worden. De bewoners worden ouder en als die babyboomers hun

De nieuwbouw in het centrum van Holten, met het begin van het Belevingspad dat centrum en de Holterberg verbindt

huizen gaan verkopen, moeten deze wel aantrekkelijk zijn. Tegelijkertijd is het opknappen van oude woningen belangrijk om de klimaatdoelen te halen. Ik denk dan: we hebben hier de beste bouwbedrijven van Nederland en ik weet dat de verduurzaming van bestaand vastgoed speelt bij de aannemers. Laat Rijssen dan een pilot zijn, zodat we als bouwstad aan de rest van Nederland kunnen laten zien hoe je vastgoed verduurzaamt en de authenticiteit van de stad versterkt. Kijk hierbij niet enkel naar de technische levensduur maar ook naar aanpasbaarheid en aantrekkelijkheid van de woningen.

Tegelijkertijd moeten we de kwaliteit bewaken en verbeteren, ook in het buitengebied. Er komt nu een zonnepark in het landschap. Het zonnepark helpt om klimaatdoelstellingen te halen, maar is wel bepalend voor de aantrekkingskracht van ons landschap. Ik denk dat het ook mogelijk is om deze zonnepanelen op daken te leggen van grote fabriekshallen of supermarkten. Natuurlijk is dit juridisch lastig maar ik vind het de moeite waard om juist over dit soort zaken met elkaar om tafel te blijven gaan, ook als dat extra tijd en geld kost. Ik geloof dat het de investering op lange termijn waard is. De regio bewijst met een aantal nieuwe initiatieven dat er een positieve ontwikkeling gaande is. De Elsnenerbeek is een hele mooie toevoeging aan het landschap en het Overveen versterkt het karakter van de streek. We hebben een hele mooie gemeente met bewoners en bedrijven die graag willen. De mensen hebben een steeds bredere interesse en met de vele investeerders kan eigenlijk veel. We hebben een van de mooiste buitengebieden waar we zuinig op moeten zijn. Kortom; ik denk dat we alles in huis hebben om kwaliteit te maken. We moeten alleen onderscheidend durven te zijn en een heldere visie nastreven.

Recreatie

Met de landschappelijke rijkdom en de status van de Holterberg en omgeving als Nationaal Park, is het niet verwonderlijk dat er veel sprake is van natuurrecreatie. Deze wordt gefaciliteerd met een uitgebreid netwerk van wandel- en fietspaden en mountainbikeroutes. Bovendien wordt de gemeente gekruist door drie langeafstandswandelroutes: het Pieterpad, het Markskramerpad en het Havezatepad. Naast het landschap zijn er ook andere toeristische trekkers. De Canadese Begraafplaats markeert niet alleen een belangrijke gebeurtenis in de geschiedenis, maar trekt ook veel bezoekers. Ook zorgen evenementen als de Triathlon en de Ronde van Overijssel voor grote aanloop van buitenaf. Toeristen kunnen onderdak vinden in verschillende vakantieparken en hotels. Het centrum van Holten biedt horeca en speciaalzaken voor de bezoeker en het centrum van Rijssen een prettige winkelomgeving.

Cultuurhistorie

Rijssen en Holten zijn allebei ontstaan op een kruispunt van belangrijke wegen. Rond het kruispunt zijn in beide centra de oudste panden en de kerk te vinden. Kenmerkend voor het centrum van Rijssen is daarnaast de walstructuur. Ter verdediging van het stadje heeft ooit een omwalling om de stad gelegen. Binnen de walstructuur is veel bebouwing aaneengesloten en is naast het stratenpatroon sprake van een fijnmazig stelsel van stegen. Het centrum van Rijssen heeft door haar omvang en structuur een stadsere uitstraling dan dat van Holten. Daar heeft het centrum meer de uitstraling van een dorpskern. Tot de Tweede Wereldoorlog vond zowel in Rijssen als in Holten uitbreiding vooral plaats langs de uitvalswegen.

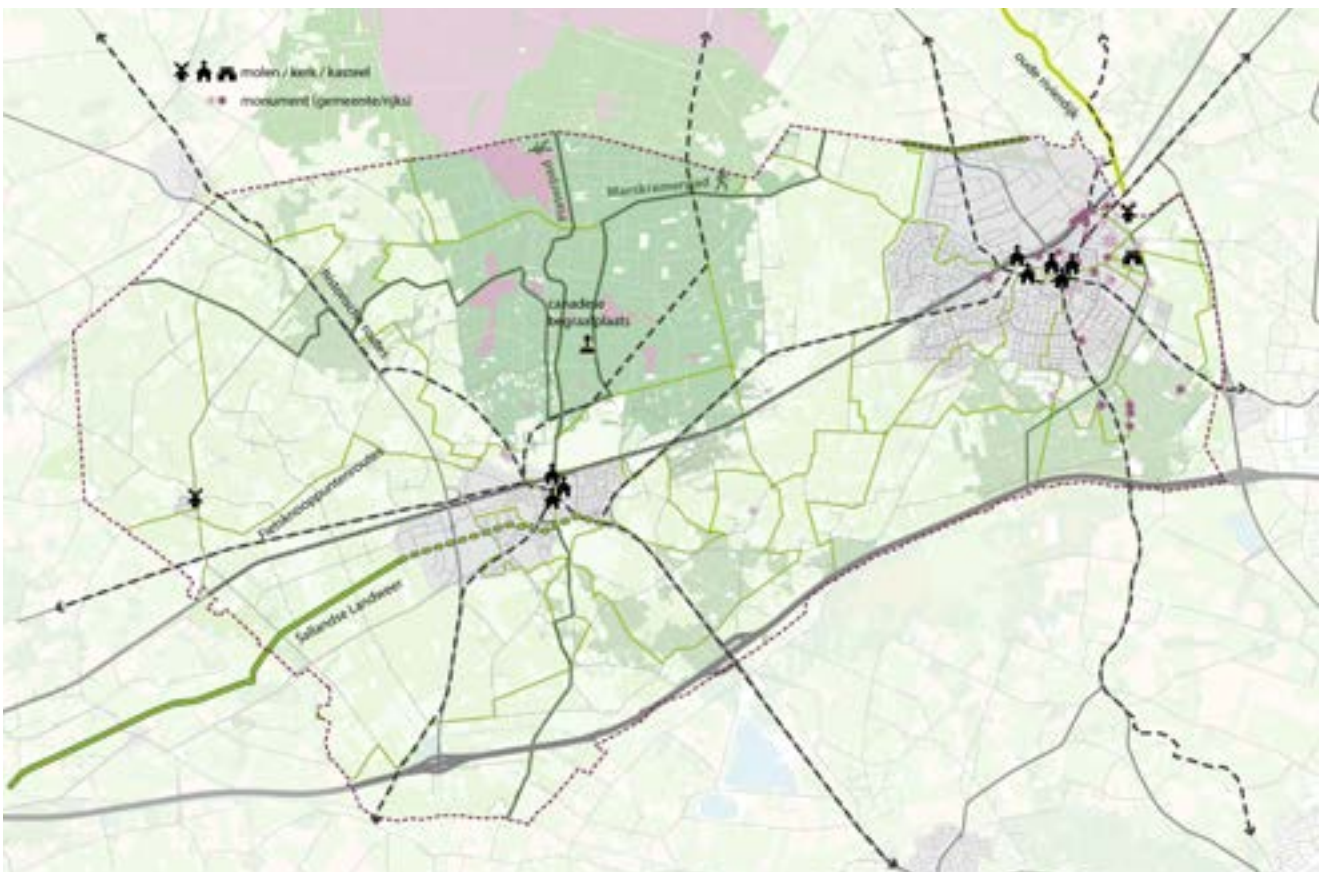
In Rijssen zijn er daarnaast begin 20e eeuw in het gebied Hangerad en ten zuiden van de kern kleine buurtjes ontwikkeld om de groei van de bevolking te accommoderen. Dit ging samen met het opbloeien van de industrie. Bij deze bebouwing is veelal sprake van streekeigen stijl. Na de oorlog was er sprake van planmatige uitbreiding. De woningbouw is hier meer seriematig in stijlen die landelijk terug te vinden zijn.

Cultuurhistorisch waardevolle panden zijn vooral terug te vinden in het centrum van Rijssen, al is daar ook veel historie met modernisering minder zichtbaar geworden of verloren gegaan. Verder is er de Pelmolen aan de Regge uit de 18e eeuw. Een industriële molen

die uitgroeide tot een van de drie grote industriële molens van Twente. Ten oosten van het centrum ligt het Parkgebouw met het Volkspark, gerealiseerd door de eigenaar van de jutefabriek Ter Horst voor de Rijssense bevolking. En ernaast ligt havezate De Oosterhof, een landhuis met 18e-eeuwse uitstraling waarvan de historie teruggaat tot de 14e eeuw. Hier is onder andere het Rijssens Museum gevestigd. Deze gebouwen zijn net als de Dorpskerk in Holten en de Schildkerk en de Joodse begraafplaats in Rijssen een rijksmonument. Ook van grote cultuurhistorische waarde zijn de paasvuren die in de gemeente worden gebouwd. Deze traditie geniet landelijke bekendheid.

Cultuurhistorisch waardevolle panden zijn vooral terug te vinden in het centrum van Rijssen, al is daar ook veel historie met modernisering minder zichtbaar geworden of verloren gegaan.

Cultuurhistorie Rijssen-Holten

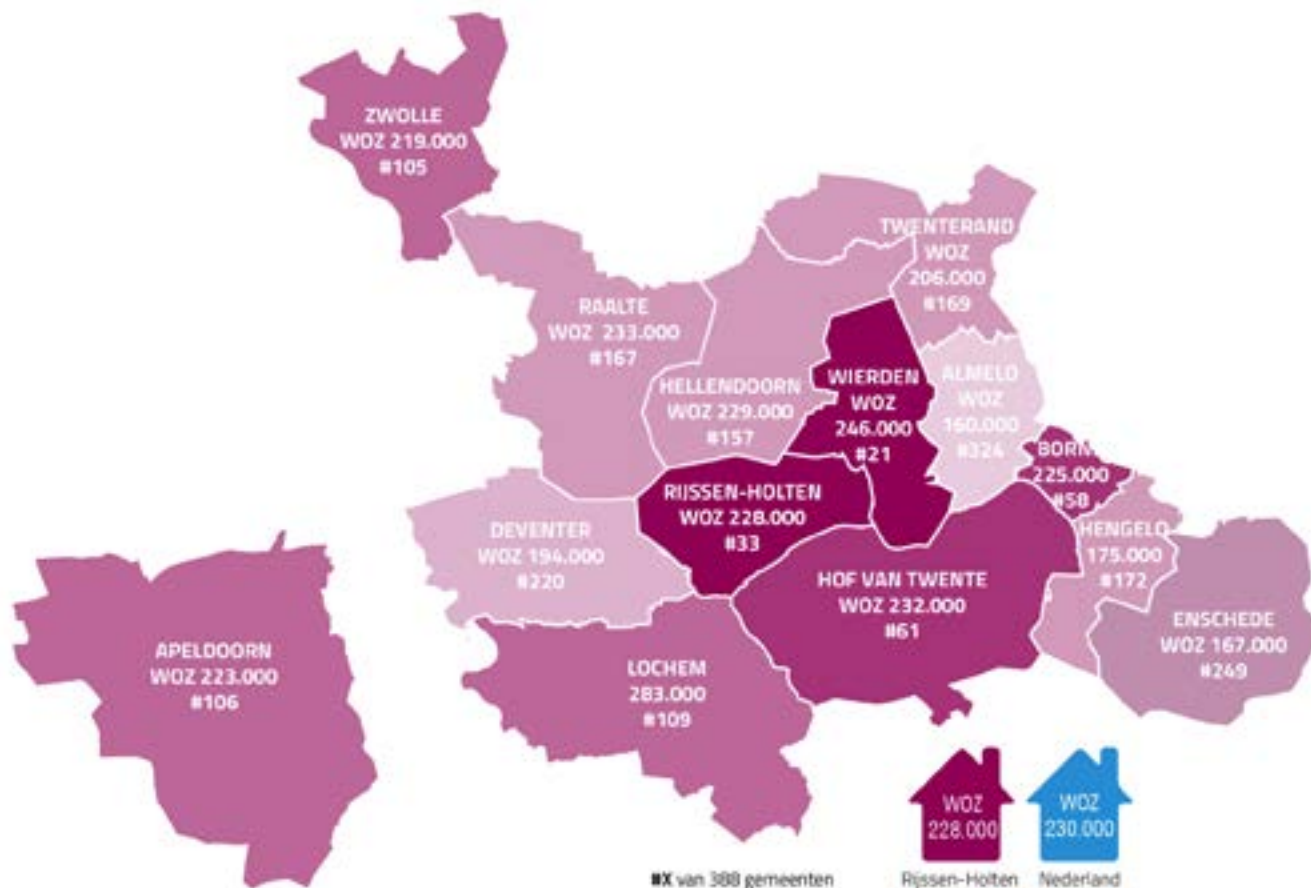

De paasvuren hebben cultuurhistorische waarde en genieten landelijke bekendheid

Diverse woonomgevingen in Rijssen en Holten

Woonomgeving

De woonomgeving van Rijssen-Holten wordt gevormd door stad Rijssen (circa 28.000 inwoners), dorp Holten (zo'n 6.600 inwoners) en het buitengebied met acht buurtschappen waar in totaal zo'n 3.250 mensen wonen.

Deze buurtschappen zijn Beuseberg, Borkeld, Dijkerhoek, Espelo, Holterbroek, Lichtenberg, Look en Neerdp. Bij Dijkerhoek is daarbij ook sprake van een kleine kern met eigen basisschool, kulturhus en kerk.

Rijssen-Holten biedt met haar omgeving en voorzieningen een aantrekkelijke

woonomgeving. Ook de ligging en bereikbaarheid maken Rijssen-Holten een aantrekkelijke plek. Dit is terug te zien in de jaarlijkse ranglijst beste gemeenten van weekblad Elsevier. De gemeente staat stevast rond plaats 30, dus in de top-10-procent van alle gemeenten. Van de omliggende gemeenten scoort alleen Wierden beter. De gemiddelde WOZ-waarde is ook een graadmeter voor de waardering van de woonomgeving. Voor de hele gemeente ligt die hoger dan landelijk. Binnen de gemeente zijn er wel verschillen. Zo zijn de woningen

in Rijssen gemiddeld goedkoper dan landelijk, met uitzondering van de nieuwe wijken Veeneslagen en Opbroek. In Holten is een woning gemiddeld duurder dan landelijk, met uitzondering van het centrum, De Kol en De Haar. In het buitengebied ligt de gemiddelde waarde van woningen fors hoger. De Holterberg spant, niet verwonderlijk, de kroon wat betreft woningwaarde. Waar veel gemeenten buurten met leefbaarheidsproblemen hebben, is daar in Rijssen en Holten geen sprake van.

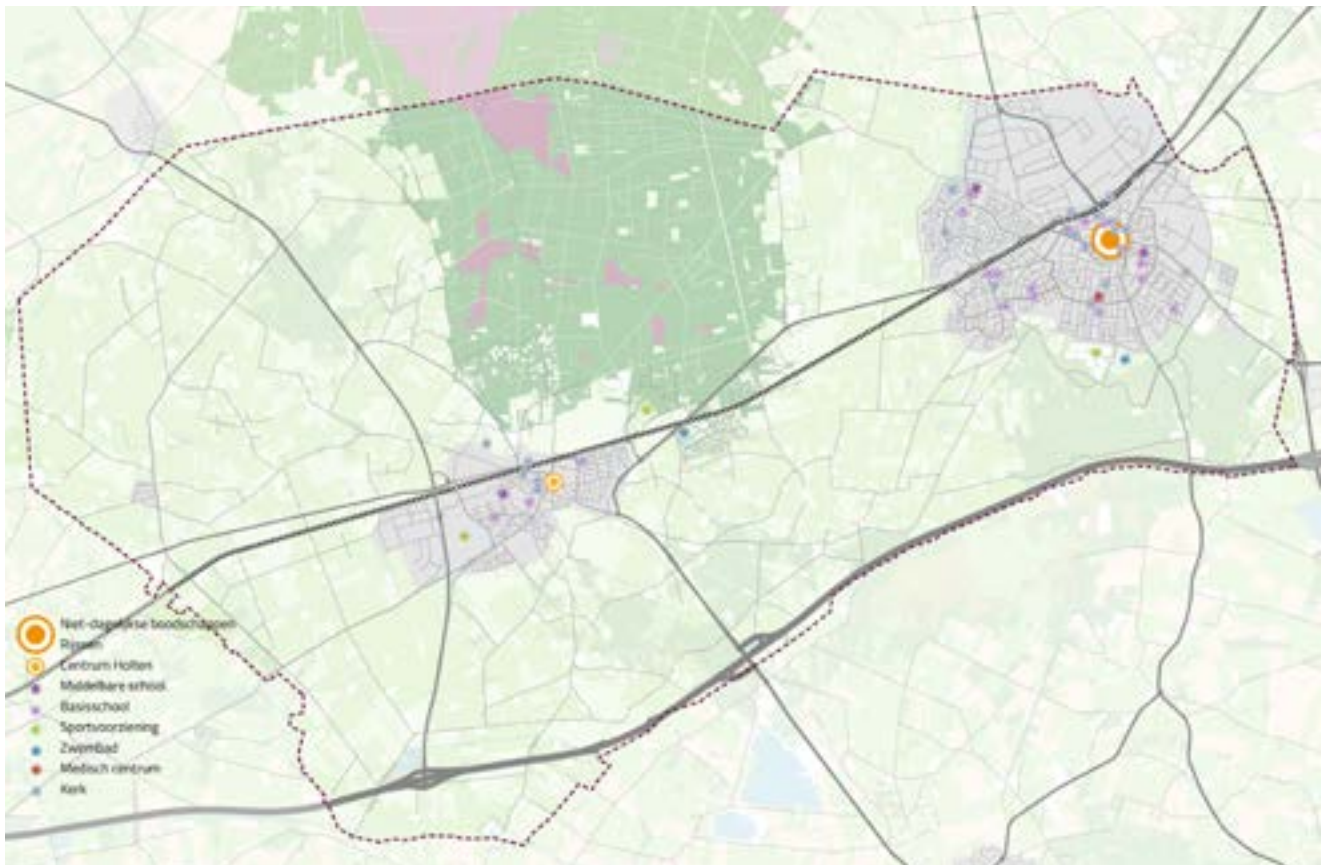
Voorzieningenaanbod

Het voorzieningenaanbod is breed. Scholen zijn er in verschillende denominaties en in het voortgezet onderwijs worden alle opleidingsniveaus in de gemeente aangeboden. Er is een breed aanbod van sportvoorzieningen. In het medisch centrum in Rijssen wordt eerstelijns- en poliklinische zorg geboden. En voor dagelijkse boodschappen kan men in Rijssen en Holten goed terecht. Rijssen heeft met haar centrum bovendien een aantrekkelijk aanbod voor niet-dagelijkse boodschappen.

De afgelopen jaren is er veel geïnvesteerd in de voorzieningen en de aantrekkelijkheid van de centra van Holten en Rijssen. Bij diverse sportclubs is een kunstgrasveld aangelegd, bij Opbroek zijn er nieuwe tennisvelden en een schaats- en skeelerbaan gerealiseerd en diverse scholen zijn vernieuwd. In het voorzieningenaanbod zijn er ook enkele opgaven. Zo is er sprake van veroudering van meerdere schoolgebouwen – de Rijssense Haarschool, In den Climtuin, de Elimschool, de Johan Frisoschool

en de Waerdenborch in Holten – en sportaccommodaties. De meeste gymzalen en sporthallen zijn gedateerd en Zwembad De Koerbelt wordt vervangen door nieuwbouw. Ook is een fusie van twee sportverenigingen op handen en willen die na de fusie verhuizen naar één locatie. Voor de centra van Holten en Rijssen zijn er langetermijnplannen voor verdere verbetering, tegelijkertijd staan winkels onder druk door het toenemend online winkelen.

Voorzieningen in Rijssen-Holten

Er is een breed voorzieningenaanbod in Rijssen en Holten, van sportverenigingen tot cultuur, zorg, onderwijs en horeca en winkels

Woningmarkt

Hoewel Rijssen-Holten meer inwoners heeft dan alle omliggende plattelandsgemeenten, staan er minder woningen dan in Raalte, Hellendoorn, Hof van Twente en Lochem. De gemiddelde woningbezetting is dankzij de grote gezinnen hoog. Kijken we naar de woningvoorraad, dan is deze relatief eenzijdig. In de gemeente staan vooral eengezinswoningen en koopwoningen. Het aantal appartementen en huurwoningen is beperkt. Ook het aandeel sociale huur is lager dan gemiddeld in Nederland. Op zich is het beeld daarmee gelijk aan de omliggende plattelandsgemeenten. Maar wat in die laatste vergelijking opvalt, is dat in Rijssen-Holten het aandeel appartementen en kleine woningen (tot 75m²) groter is. Binnen de gemeente is in Rijssen het aandeel appartementen en huurwoningen wat hoger dan in Holten en zijn de woningen ook goedkoper dan in Holten.

Per jaar verhuizen er gemiddeld zo'n 1.000 huishoudens in Rijssen-Holten. Zo'n 3 op de 5 huishoudens verhuist binnen de eigen gemeente. Het grootste deel van de verhuizers betreft jongeren en jonge gezinnen. Ouderen verhuizen maar zeer beperkt, zij blijven het liefst zo lang mogelijk wonen in de huidige woning.

Naar de toekomst toe wordt voor Rijssen tot 2038 een behoefte gezien aan circa 1.000 extra woningen, waarbij uitgegaan wordt van een blijvend negatief migratiesaldo van -80. Met het oog op het voorkomen van een overschot aan rijwoningen op de langere termijn, wordt in de woonvisie van de gemeente nadrukkelijk ingezet op het bedienen van doorstromers op de woningmarkt door nieuwbouw van koopwoningen, twee-onder-een-kappers en vrijstaande woningen. In interviews is opgemerkt dat er in Rijssen op dit moment weinig ruimte is voor zelfbouw, terwijl dat juist in de lokale cultuur zit. Ook zijn opmerkingen gemaakt over het belang van de beschikbaarheid van betaalbare koopwoningen om te voorkomen dat jongeren en starters geen huis kunnen vinden en wegtrekken.

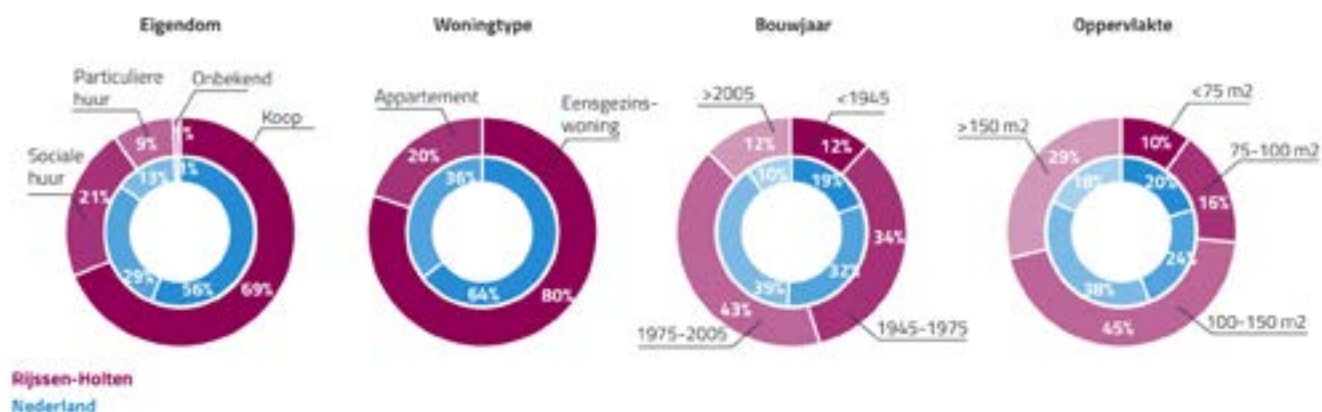
In Holten is bij 'migratiesaldonul' sprake van krimp in het aantal huishoudens en dus in de behoefte aan nieuwe woningen. Voor een ruimtelijke kwaliteitsslag op enkele inbreidingslocaties en om de herontwikkeling van bedrijventerreinen mogelijk te maken, wordt echter uitgegaan van een vast woningbouwprogramma van zo'n 400 woningen tot 2030. In de afgelopen

jaren zijn nieuwe woningen in Holten zeer in trek gebleken en is ook in de bestaande bouw sprake van krapte in de woningmarkt. Het migratiesaldo is daarmee continu positief geweest. Bij nieuwbouw wordt ingezet op woningen voor starters en senioren, maar is er ook oog voor doorstromers.

In de sociale huurmarkt worden zowel in Rijssen als in Holten overschotten verwacht, in Holten al op korte termijn. Deze woningen kunnen dan wellicht in de vrije markt verhuurd worden.

In beide kernen ligt er een grote uitdaging in de kwaliteitsverbetering van de bestaande voorraad en het levensloopbestendig maken van de woningvoorraad. De toekomst brengt daarnaast meer nieuwe of alternatieve woonvormen, zoals samenwonen met meer generaties onder een dak, collectieve woonvormen voor ouderen, tiny houses of deeltijdwonen waarbij mensen hun tijd verdelen over twee woningen op twee locaties. De vraag is hoe hier in Rijssen en Holten op ingespeeld kan worden.

Woningvoorraad, 2017 (bron: CBS)

JAN VAN DER SPEK

VOORMALIG DIRECTEUR-BESTUURDER CHRISTELIJKE WONINGSTICHTING DE GOEDE WONING

“De babyboomgeneratie zit vooral in koopwoningen. De bewoners worden ouder en hebben niet allemaal de mogelijkheid om hun woning seniorproof te maken. Zij willen graag bij ons huren, maar hun inkomen is veelal net te hoog om voor een sociale huurwoning in aanmerking te komen.”

In Rijssen-Holtén is het economisch klimaat goed. Er is veel werkgelegenheid en we hebben weinig mensen in de werkloosheidsuitkering en in de bijstand. In veel huishoudens is echter sprake van één inkomen. Een minimumloon bij een transport- of bouwbedrijf is geen vetpot. Dan ben je aangewezen op de sociale huurwoningvoorraad. En iemand met een modaal inkomen kan volgens de wet niet terecht in een sociale huurwoning en betaalt al snel 700 tot 1.000 euro voor een woning. Dat is hartstikke veel.

Als sociale verhuurder zijn wij er voor beschikbaarheid en betaalbaarheid van sociale huurwoningen. Beschikbaarheid is er nog wel. De betaalbaarheid komt steeds meer onder druk. Onder onze huurders signaleren we toenemende armoede. Met een minimumloon houden mensen ongeveer 400 euro in de maand over voor eten, kleding en andere uitgaven. Dan is er voor sociale participatie heel weinig ruimte. En waar mensen sociaal niet meedoen, dreigt een neerwaartse spiraal. Mijn collega van Viverion en ik hebben een aantal keer een politiek café georganiseerd om de gemeenteraad erop te attenderen dat niet iedereen in deze gemeente welvarend is en dat het belangrijk is daar de ogen voor open te houden. Naar de toekomst is het belangrijk dat iedereen mee kan blijven doen en dat we een inclusieve samenleving blijven.

Ook al is er armoede, duidelijke armoedewijken zijn er niet in de gemeente. Dat komt omdat er hier een hoge mate van fatsoen is. Mensen zorgen ervoor dat de boel er netjes uit blijft zien. Ook is de saamhorigheid groot en nemen mensen verantwoordelijkheid voor elkaar. Waar je wel moeilijkheden ziet, is bij de woningen die in de jaren 80 zijn verkocht aan huurders. Zij kunnen een koopwoning net betalen, maar houden minimaal over voor onderhoud. De gemeente wil hier nu ‘kanswijken’ van maken, waarbij kopers worden geholpen om hun woningen te verbeteren en te verduurzamen.

Die verduurzaming is de grote opgave. Ook omdat het voor onze huurders bijdraagt aan lagere woonlasten en dus betaalbaarheid van het wonen. Nieuwe woningen bouwen we nu allemaal energieneutraal en bestaande huurwoningen renoveren we de komende jaren zo energiezuinig mogelijk. Binnen de gemeente hebben wij echter maar 25 procent van de woningen in bezit. Ook kopers moet je mee krijgen. We moeten hier met de gemeente samen in optrekken.

Daarnaast heb je vergrijzing. De gemiddelde leeftijd onder onze huurders is 58 jaar. Dat is al hoog, maar de babyboomgeneratie zit vooral in koopwoningen. Zij worden ouder en hebben niet allemaal de mogelijkheid om hun woning seniorproof te maken. Zij willen graag bij ons huren, maar hun inkomen is veelal net te hoog om voor een sociale huurwoning in aanmerking te komen. Ik zie bij de vergrijzing nog wel wat problemen ontstaan.

Een laatste uitdaging zie ik in het feit dat we woningen bouwen voor minimaal vijftig jaar, terwijl we eigenlijk nooit geleerd hebben om zo ver vooruit te kijken. Recentelijk hebben we vijf eengezinswoningen opgeleverd. Die worden nu bewoond door een gezin en vier alleenstaanden. De vraag naar eengezinswoningen neemt af en we gaan nu ook gemiddeld kleiner bouwen. Met het langer thuis wonen van ouderen en ook andere doelgroepen die vroeger in instellingen werden opgevangen, zal er een groeiende vraag zijn naar een soort begeleide woonvormen. En op de langere termijn wordt in Twente nog wel vraag naar koopwoningen voorzien, maar niet naar huurwoningen. Voor Rijssen-Holtén denk ik dat dit na 2030 gaat spelen. Als je dat weet, dan moet je nu niet inzetten op bouw van goedkope koopwoningen, want dan hebben wij straks structurele leegstand. We moeten samen met de gemeente werken aan een toekomstbestendige woningvoorraad.

GEERT STEVENS

MELKVEEHOUDER EN BESTUURDER LTO NOORD, AFDELING WEST-TWENTE

“Hoewel men soms het idee heeft dat landbouw, natuur en recreatie met elkaar conflicteren, werken we goed samen met de recreatiesector en natuurorganisaties. En ik denk dat we elkaar daarbij versterken.”

Rijssen-Holt en heeft een heel groot buitengebied. Het is het mooiste landschap van de regio en een groot agrarisch gebied. Waar de kernen onderling best verschillen, is daar in het buitengebied niet zoveel sprake van. Er wordt volop landbouw bedreven, er is veel ruimte voor recreatie en natuur en in sommige delen van het buitengebied wordt dit ook heel goed met elkaar verweven.

Het overgrote deel van de agrarische bedrijven zijn melkveehouderijbedrijven. Sinds een jaar of vijf worden agrarische ondernemers door de markt gestimuleerd om duurzaam te gaan produceren en meer oog te hebben voor biodiversiteit. Dat komt nu echt in een stroomversnelling, waarbij elke ondernemer daar op een andere manier op inspringt. Naast verbreding van het bedrijf richting natuur zijn er ook bedrijven die verbreden richting recreatie. Hoewel men soms het idee heeft dat landbouw, natuur en recreatie met elkaar conflicteren, werken we goed samen met de recreatiesector en natuurorganisaties. En ik denk dat we elkaar daarbij versterken.

Er gaat veel gebeuren in het buitengebied de komende 10 à 15 jaar. De gemiddelde leeftijd van de agrariërs is heel hoog en het aantal bedrijven met een bedrijfsopvolger is laag. Agrariërs verkopen hun grond of productierechten en blijven zelf nog wonen in de woning. De activiteiten van de koper worden dan meestal samengevoegd op één locatie. De schaalvergroting zal daarmee doorzetten. Dat is iets waar we rekening mee moeten houden. We moeten goed gaan nadenken over hoe we deze schaalvergroting gaan

inpassen. Hoe we de milieudruk laag houden en zorgen dat de grotere bedrijven maatschappelijk geaccepteerd blijven. Aan de andere kant zal agrarische bebouwing leeg komen te staan. Nu is er een rood-voor-roodregeling, waarbij je kan terugbouwen op de plek waar je sloopt. Ik verwacht dat daar in de komende jaren nog meer vraag naar gaat komen.

Een andere grote opgave voor de toekomst zie ik in de energietransitie. Je ziet dat er onder boeren meer interesse komt voor zonne-energie, ook op landbouwgrond in de vorm van zonnevelden. Dat zie ik persoonlijk niet als wenselijke richting. In de agrarische sector hebben we, net als in de industrie, nog zoveel daken die we vol kunnen leggen met zonnepanelen. Daar zou het beleid meer op moeten sturen. Eerst de daken benutten. Windenergie is moeilijk in deze regio. Met de heuvels hier moet je de molens er bovenop zetten en dat wekt zoveel weerstand.

Toch gaan we het met alleen zonnepanelen op daken niet redden als we de klimaatdoelstellingen willen halen. We zullen dan ook een aantal windmolens moeten hebben, of meer zonnevelden. Het landelijk gebied gaat er binnen tien jaar heel anders uitzien. Als gemeentebestuur en raad moet je het liefst hebben om dat aan de burgers te vertellen. En we moeten er gezamenlijk als samenleving over nadenken hoe we dit gaan doen. Als agrarische sector hebben we hier een rol in en moeten we onze verantwoordelijkheid nemen, maar de gemeente is aan zet om te zorgen voor de maatschappelijke discussie en een visie op hoe we dit met zijn allen gaan doen.

Bereikbaarheid

De gemeente is verbonden met de regio via de A1, verscheidene provinciale wegen en de treinstations. Ter verbetering van de doorstroming wordt de A1 tussen Apeldoorn en knooppunt Azelo de komende 10 jaar verbreed. Iets wat voor de lokale economie cruciaal wordt geacht. De interne bereikbaarheid is goed op orde. Ter verbetering van de verkeersveiligheid en doorstroming zijn de spoorwegovergangen in Rijssen allemaal ongelijkvloers gemaakt en wordt hier ook in Holten aan gewerkt.

De gemeente is in 2018 uitgeroepen tot de 'fietsgemeente met de meest tevreden fietsers', iets wat ook te danken is aan de investeringen in de fietsinfrastructuur en fietsvoorzieningen van de afgelopen jaren. Het huidige fietsnetwerk is op orde. In het centrum van Holten is de verkeerssituatie een aandachtspunt. Het centrum is al meer autoluw gemaakt. Voltooiing van het herinrichtingsplan *Nieuw Hart voor Holten* zal naar verwachting verdere verbetering brengen. De digitale infrastructuur in de

gemeente is met glasvezel zowel in de kernen als in het buitengebied uitstekend te noemen. Iets wat ook te danken is aan het feit dat lokale ondernemers brood zagen in de oprichting van het glasvezelbedrijf Reggefiber.

De gemeente is in 2018 uitgeroepen tot de 'fietsgemeente met de meest tevreden fietsers'.

In Rijssen zijn er alleen ongelijkvloerse spoorkruisingen en ook in Holten wordt daar verder werk van gemaakt

Stationszicht

Energieneutrale woningen van het MorgenWonen-concept in Holten

Duurzaamheid

Op het gebied van duurzaamheid is er nog een slag te slaan. Het energieverbruik per inwoner is redelijk hoog. Iets wat te maken heeft met het feit dat er in Rijssen-Holten relatief veel grote woningen staan en vooral dat er veel bedrijvigheid is. Het aandeel gelabelde woningen is lager dan in Overijssel en het aandeel woningen met een lage energieprestatie is hoger. Het aandeel duurzaam opgewekte elektriciteit is vooralsnog erg laag. Wel ligt de opwekking van zonne-energie per inwoner hoger dan gemiddeld in Nederland. Ook zijn er diverse initiatieven ter verduurzaming. Zo zijn er recentelijk op De Kol in Holten 30 energienotanulwoningen gerealiseerd

en in Het Opbroek vijf gasloze woningen. Deze woningen zijn allemaal in enkele dagen gebouwd volgens innovatieve bouwconcepten. In Holten ontplooit een groep bewoners onder de naam Duurzaam Holten diverse initiatieven op het gebied van duurzaamheid. Variërend van informatievoorziening over verduurzaming van woningen, tot concrete verduurzamingsinitiatieven, Repair Café's, ecologisch groenbeheer en een openbare moestuin. Met Zunneweide Riessen wordt binnenkort

in het buitengebied een zonnepark van 15 hectare en 58.000 zonnepanelen, goed voor 13GWh (energie voor 3.500 huishoudens), gerealiseerd. De komende tijd co-financiert het Rijk voor 11 GWh aan zonnepanelen op bedrijfsdaken in de gemeente. Daarnaast zet de Coöperatie Opgewekt Rijssen-Holten zich in voor duurzame energieopwekking via zonnepanelen op bedrijfsdaken in de gemeente. Op dit moment werken ze aan de realisatie van een eerste project van 3.000 zonnepanelen.

De opwekking van zonne-energie per inwoner ligt hoger dan gemiddeld in Nederland.

Leefomgeving

EEN BLIK OP DE TOEKOMST

Belangrijke trends en ontwikkelingen op het gebied van de leefomgeving zijn:

- energietransitie;
- klimaatadaptatie en biodiversiteit;
- schaalvergroting agrarische bedrijven;
- toenemend belang aantrekkelijk vestigingsklimaat;
- innovatie in mobiliteit.

Voor het behalen van de doelen van de energietransitie, zoals overeengekomen met het Energieakkoord, ligt er nog een forse opgave voor Rijssen-Holten.

Energietransitie

Voor het behalen van de doelen van de energietransitie, zoals overeengekomen met het Energieakkoord, ligt er nog een forse opgave voor Rijssen-Holten.¹ Elke regio is door het Rijk verplicht om een regionale energiestrategie op te stellen. Deze moet per gemeente vertaald worden naar een warmtevisie met een tijdspad om wijken van het gas te koppelen en naar uitvoeringsplannen op wijkniveau. Volgens de Twentse Energiestrategie – een eerste regionale uitwerking met een indicatie van de opgave – moeten er in Rijssen-Holten per jaar 428 woningen verduurzaamd worden en moet er voor 154,5 GWh aan duurzame energieopwekking plaatsvinden.² Daar zijn 15 windmolens van 200 meter hoog of 154 hectare aan zonnepanelen (dat zijn al snel 100 voetbalvelden) voor nodig. De ruimtelijke inpassing hiervan is een belangrijke opgave en is voor een groot deel ook een landschappelijke opgave.

Bij de verduurzaming van woningen kunnen met de woningcorporaties grote stappen worden gezet, maar is het meekrijgen van particuliere huiseigenaren een complexe opgave. Daarnaast moet ook bij het bedrijfsleven fors ingezet worden op besparing en duurzame energieopwekking, aangezien het grootste deel van de energieconsumptie in de gemeente voor rekening van het bedrijfsleven komt. Met de sterk ontwikkelde bouwsector in de gemeente liggen er kansen in het koppelen van de innovatie- en investeringskracht van deze bedrijven aan de opgave van verduurzaming. Door lokaal oplossingen voor bestaande bouw te ontwikkelen en testen, kunnen deze bedrijven zich wellicht zelfs weer als koploper in hun sector profileren.

Klimaatadaptatie en biodiversiteit

Klimaatadaptatie en het stimuleren van biodiversiteit vragen inzet bij de inrichting van de openbare ruimte en het buitengebied. Meer groen en water in bebouwd gebied, diversiteit in beplanting en groenbeheer met oog voor broedseizoenen leveren hier een bijdrage aan. In het buitengebied groeit bij boeren de aandacht voor biodiversiteit en het klimaat. In bebouwd gebied wordt in Rijssen de pilot 'Staat van je straat' uitgevoerd in de bestaande wijk 'Zuid' en de in ontwikkeling zijnde wijk Opbroek. Met een online applicatie wordt aan de straten en woningen in deze wijken een klimaatlabel toegekend, waarbij gekeken wordt naar de thema's overstrooming, wateroverlast, droogte en hitte. Het doel is om klimaatadaptatie concreter en beleefbaarder te maken voor bewoners. Iets wat belangrijk is aangezien zo'n 80 procent van het grondbezit in handen is van particulieren. Ook geeft de applicatie inzicht in de klimaatsituatie op basis waarvan de gemeente het beheer en de inrichting van de openbare ruimte kan aanpassen en biedt het de mogelijkheid om de effectiviteit van (burger)initiatieven te toetsen.

1) De doelen van het Energieakkoord – die provincies en gemeenten uiteindelijk moeten realiseren – zijn energieneutraliteit in 2050, met de tussendoelen van 30% duurzame energieopwekking en 12% energiebesparing in 2030 en 20% duurzame energieopwekking en 6% energiebesparing in 2023.

2) Op dit moment heeft de gemeente Rijssen-Holten zich nog niet aan de Twentse Energiestrategie (TES) geconformeerd, aangezien deze nog moet worden uitgewerkt tot een Regionale Energiestrategie conform de eisen van het Rijk. De genoemde cijfers zijn indicatief, eind dit jaar komen nieuwe cijfers – volgens de handleiding van het Rijk – beschikbaar.

In Rijssen-Holten is onlangs een pilot met de flexibele buurtbus gestart. Via de app of telefoon is de bus op afroep beschikbaar.

Met de e-bike wordt de actieradius van fietsers steeds groter en groeit de populariteit van de fiets. Landelijk is er dan ook toenemende aandacht om fietsgebruik beter te faciliteren en worden er steeds meer fietssnelwegen aangelegd. Ook in Rijssen-Holten staat dit hoog op de agenda. De fiets wordt hiermee een aantrekkelijk alternatief voor de bus. Dit kan leiden tot een beperkter aanbod van busvervoer voor mensen die daarvan afhankelijk zijn.

De ontwikkeling van *Mobility as a Service* (MaaS) kan hierbij uitkomst bieden. Digitale platforms brengen vraag en aanbod in mobiliteit bijeen waardoor het bezit van een eigen vervoermiddel steeds minder belangrijk wordt. In grote steden zijn er tegenwoordig allerlei marktpartijen die nieuwe mobiliteitsdiensten aanbieden. Maar ook voor openbaar vervoer is dit een interessante ontwikkeling. In Rijssen-Holten is onlangs een pilot met de flexibele buurtbus gestart. Via de app of telefoon is de bus op afroep beschikbaar.

De trend dat mensen in grote steden steeds minder snel een eigen auto hebben, biedt in combinatie met de bereikbaarheid van Rijssen en Holten per trein tot slot nog kansen voor de aantrekkelijkheid van Rijssen en Holten als werkplek of recreatiebestemming. Iets waar op ingespeeld kan worden met voorzieningen in de buurt van de stations en de beschikbaarheid van deelfietsen of ander aansluitend vervoer.

Gebruikte bronnen:

- *Gebiedsbeschrijving, Landschapsontwikkelingsplan Gemeente Rijssen-Holten (2007)*
- *Nota Welstand Rijssen-Holten (2012)*
- *Elsevier (2017), Beste gemeenten 2017*
- *www.cbs.nl*
- *Synarchis (2017), Rapport basale voorzieningen sport gemeente Rijssen-Holten*
- *<https://www.tubantia.nl/reggestreek/geen-geld-scholen-rijssen-holten-br-voor-renovatie-en-nieuwbouw~ab90ba45/>*
- *Companen (2017), Woningmarktonderzoek Rijssen-Holten*
- *Twentse Energiestrategie (2018)*
- *www.rvo.nl; overzicht cofinanciering zonnepanelen*

TwentsFlex, een buurtbus op afroep

WERKEN AAN RIJSSEN-HOLTEN

Inwoners en bedrijven zijn betrokken bij het reilen en zeilen in Rijssen en Holten. Dat uit zich in de vele initiatieven die vanuit de samenleving worden genomen en die bijdragen aan de leefbaarheid van een buurt, behoud van erfgoed, toerisme, arbeidsmarkt, voorzieningen, et cetera. Ook zijn ze tevreden over hoe de gemeente opereert en samenwerkt. In de regio gaat samenwerking minder soepel. De Twentse samenwerking staat bekend om haar stroperigheid. Rijssen-Holten doet mee, maar als het nodig is, vaart de gemeente een eigen koers. Daarbij kijkt Rijssen-Holten ook steeds meer naar het westen.

Belangrijke trends in het werken aan Rijssen-Holten zijn dat informele netwerken in de samenleving een steeds grotere rol gaan spelen en dat de netwerksamenleving ook van invloed is op hoe de overheid samenwerkt met de samenleving. Naast veranderende lokale samenwerking groeit het belang van regionale samenwerking in het werken aan het functioneren en de ontwikkeling van Rijssen-Holten. Tot slot hebben digitalisering en technologische toepassingen (Smart City-ontwikkelingen) ook invloed op het werken aan Rijssen-Holten.

Kinderboerderij Dondertman in Holten

Initiatiefrijke samenleving

Het noaberschap en het ondernemerschap dat in zowel Rijssen als Holten sterk ontwikkeld is, maakt dat er veel initiatief wordt genomen. Op buurtniveau zijn er buurtverenigingen die WhatsApp-groepen opzetten, AED's installeren en Kinderstraten organiseren. Het kulturhus van Dijkerhoek is gecrowdfund en wordt gerund door vrijwilligers. Het Naberorgel in de Dorpskerk van Holten is gerestaureerd dankzij crowdfunding. Vanuit het Holtense carnaval wordt geld ingezameld voor goede doelen. Een vriendengroep richtte Informatiecentrum Canadese Begraafplaats op om

daarmee de verhalen van gesneuvelde soldaten te vertellen. Triathlon Holten – een evenement met internationale uitstraling – is het initiatief van Holtense verenigingen en wordt gerund door vrijwilligers. De Sterkerij en Stadsboerderij, waar mensen met afstand tot de arbeidsmarkt aan de slag kunnen, zijn opgezet door Rijssense bedrijven. De praktijkopleidingen die in Rijssen worden aangeboden, zijn ook het initiatief van lokale bedrijven. Er zijn bedrijven die stageplekken bieden aan statushouders, opdat zij opgeleid worden en op termijn aan de slag kunnen in een functie waar veel behoefte aan

is. Er is een lokale Voedselbank met een eigen moestuin, gerund door vrijwilligers. Vanuit de kerken worden ook talrijke initiatieven ontplooid waarmee sociale ondersteuning wordt geboden aan hen die dat nodig hebben. Dit is slechts een greep uit de talrijke initiatieven. Ze dragen bij aan de leefbaarheid in buurten, aan behoud van erfgoed, aan culturele en sociale activiteiten, toerisme, sociale voorzieningen, de arbeidsmarkt, et cetera en spelen zo een grote rol in de ontwikkeling van de gemeente.

De Sterkerij, werkplek voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt

Kulturhus Dijkerhoek

Investeringskracht

Het sterk ontwikkelde ondernemerschap en de lokale betrokkenheid maken dat er veel investeringskracht is onder de bevolking en dat zij die ook graag aanwenden voor initiatieven, projecten, en dergelijke in de eigen gemeente. Startende ondernemers kunnen steun

krijgen van al succesvolle ondernemers en vermogen wordt geïnvesteerd in lokale vastgoedprojecten. Daarnaast nemen lokale bedrijven graag producten en diensten af van andere lokale bedrijven, waarmee ze elkaar versterken.

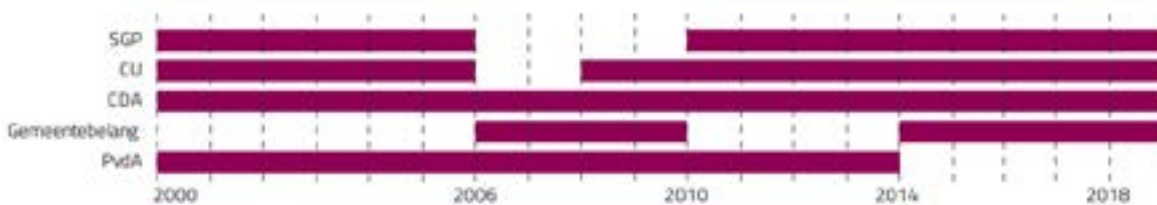
De lokale overheid

De gemeente Rijssen-Holten bestaat sinds 2001. De fusie tussen Rijssen en Holten ging niet zonder slag of stoot. Nog steeds zijn veel mensen van mening dat Rijssen en Holten niet veel gemeenschappelijk hebben en dat ten tijde van de fusie Wierden een meer voor de hand liggende partner was. Desalniettemin wordt al bijna twintig jaar op harmonieuze manier samengewerkt. Rijssen en Holten worden daarbij gezien als gelijkwaardig, wat ook betekent dat er geen sprake is van kernenbeleid.

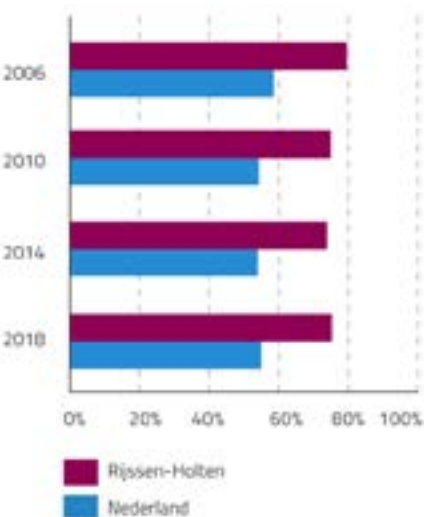
De samenstelling van de raad is over de afgelopen jaren redelijk constant gebleven (met uitzondering van de krimp van de PvdA, conform landelijk beeld). De SGP, ChristenUnie, CDA en Gemeentebelang zijn de grootste vier partijen die sinds 2014 ook het college vormen. De betrokkenheid bij de lokale politiek is groot, gezien de hoge opkomst bij de verkiezingen. Al speelt hier ook de volksaard met een sterk ontwikkeld plichtsbef een grote rol.

Over de gemeente wordt gezegd dat men makkelijk samenwerkt, eerder denkt in oplossingen dan in problemen, dat het de zaken goed op orde heeft en financieel gezond is. Voor grotere organisaties die op meerdere plekken actief zijn, contrasteert de gedegen lokale aanpak soms wat met hoe zij gewend zijn samen te werken met gemeenten. Het vergt meer inzet van hen.

Samenstelling coalities Rijssen-Holten 2000-2022

Opkomst gemeenteraadsverkiezingen (bron: verkiezingsuitslagen.nl)

Verkiezingsuitslag gemeenteraadsverkiezingen 2018 (bron: verkiezingsuitslagen.nl)

Over de gemeente wordt gezegd dat men makkelijk samenwerkt, eerder denkt in oplossingen dan in problemen, dat het de zaken goed op orde heeft en financieel gezond is.

ARJEN GERRITSEN BURGEMEESTER ALMELO

“Rijssen-Holten is kritisch op de regio, maar kiest principieel voor Twentse samenwerking.”

Twente is een sociaalhistorisch begrip. Er is weliswaar één Twente, maar als je kijkt naar de sociale, economische en culturele pendel van mensen is het geen eenheid. Dan is er eerder sprake van drie gebieden die onderling sterk verschillen. Daarbij heeft West-Twente een sterke onderlinge binding. Iets dat onmiskenbaar te maken heeft met het feit dat dit deel van Twente in vroeger tijden voor veel bewoners de hele wereld was waardoor er religieus, cultureel, sociaal en economisch veel overeenkomsten ontstonden. Almelo biedt in deze streek van oudsher veel centrumvoorzieningen. Een ziekenhuis, cultuur, voortgezet onderwijs en rechtspraak bijvoorbeeld.

Ook Rijssen-Holten heeft een belangrijke streekfunctie. Het is de vierde economie van Twente, als je kijkt naar het inwonertal en de investeringskracht van de lokale bedrijven. De gemeente biedt werkgelegenheid voor een veel grotere doelgroep dan alleen de eigen inwoners. Rijssen heeft een stedelijke allure en een goed winkelaanbod en Holten heeft een enorm toeristisch potentieel met de Holterberg en de evenementen daar omheen.

Ondanks de drie redelijk afzonderlijk functionerende gebieden, is er gelukkig sprake van één regionale Twentse samenwerking. Deze functioneert niet altijd optimaal. Er is een zware regionale organisatie en we lijken geneigd alles samen te doen of helemaal niets. Dat maakt dat er peer pressure is om mee te doen, terwijl je je hart er niet bij hebt. Bedenkingen worden ook niet gemakkelijk bespreekbaar gemaakt. We zijn in Twente dan ook snel bang dat er ergens ruzie van komt. Ook is bij gevraagde besluiten vaak niet duidelijk waar een voorstel vandaan komt. Dit leidt nogal eens tot onheldere lijnen en impliciete besluitvorming. Er is daardoor niet veel ruimte om de druk van het systeem te halen, om uit te spreken waar de pijn zit. We zouden moeten nadenken of dat niet anders kan met lichtere of andere vormen van samenwerking. Dat denken wij in Almelo, althans.

Als het gaat over regionale samenwerking kan ik me voorstellen dat er in Twente gemeenten zijn die vinden dat Rijssen-Holten wel iets meer regionaal gevoel zou kunnen tonen. Ik deel die opvatting niet. Rijssen-Holten is kritisch op de regio, maar kiest principieel voor Twentse samenwerking. Op mij maakt Rijssen-Holten de indruk dat het meer gaat over het ‘hoe’ dan over het ‘wat’ van regionale samenwerking.

Voor de toekomst van Rijssen-Holten zie ik vergrijzing als een uitdaging. Die legt druk op het bereikbaar en betaalbaar

houden van sociale en maatschappelijke voorzieningen. Ook kunnen technologische innovaties en dat er op andere manieren gewerkt gaat worden, impact hebben op de lokale werkgelegenheid. Werkgelegenheid is een belangrijke vestigingsfactor. Tegelijkertijd zie ik het niet zo somber in voor Rijssen-Holten. Het is een fantastisch mooie gemeente waar het goed mee gaat. Het bedrijfsleven is veelzijdig en veerkrachtig en de economische kansen van bouwnijverheid, dienstverlening en toerisme en recreatie zijn gunstig. De bevolking is onderling verbonden, betrokken en gemiddeld welvarend. Er is een goed geboortecijfer. Huizen zijn relatief betaalbaar. Het is er plezierig en veilig wonen en de kwaliteit van de openbare ruimte is om je vingers bij af te likken. De opdracht lijkt vooral om te behouden wat men heeft.

Ik denk dat het daarom belangrijk is dat de gemeente de 40.000 inwoners passeert, om meer stabiliteit te hebben. Er zou dan ook mogelijkheid geboden moeten worden om te kunnen anticiperen op toekomstige ruimtebehoefte die passend is bij het sociale en economische potentieel van de gemeente. Niet op de korte termijn, maar wel met een blik op de langere toekomst.

MONIQUE VAN HAAF GEDEPUTEERDE PROVINCIE OVERIJSEL

Rijssen-Holten kenmerkt zich door bedrijvigheid en werkgelegenheid, met goede voorzieningen en aantrekkelijke woningen. En gelegen in een mooi landschap, met ruimte voor rust en ontspanning. Stads en dorps, Rijssen en Holten zijn complementair aan elkaar. Een soort Overijssel in het klein. Want leven in Overijssel is voor mij wonen en werken in een omgeving waarin stad en streek in evenwicht zijn, elkaar benutten en versterken.

Als je kijkt naar de dynamiek van Rijssen-Holten is deze anders dan de meeste andere gemeenten in Overijssel. Rijssen-Holten groeit en heeft daar ook een reëel beeld van. Vanuit provinciaal oogpunt gezien zetten we in op sterke stedelijke regio's. Dat neemt niet weg dat er voor

"Ik denk dat er voor de toekomst veel kansen zitten in de lokale innovatie- en investeringskracht. Rijssen-Holten heeft te maken met transities, waarbij de energietransitie en het ontwikkelen van een circulaire economie grote opgaven zijn. Het bedrijfsleven, en dan vooral de bouw, kan hier een voorbeeldrol in pakken."

een gemeente als Rijssen-Holten mogelijkheden zijn om te groeien. In de provinciale omgevingsvisie maken we daarvoor keuzes. Bij verstedelijking moet er een verhaal zijn, een onderbouwing. En goede argumenten, die heeft Rijssen-Holten wel.

Als er bijvoorbeeld echt sprake is van lokale geworteldheid, dan moet er voor bedrijven de mogelijkheid zijn om te kunnen uitbreiden. Maar ook dan zijn er randvoorwaarden, bijvoorbeeld of de infrastructuur niet te veel belast wordt. Mijn ervaring met Rijssen-Holten is dat als er een knelpunt is, we om tafel gaan zitten. Tot nu toe is er altijd een oplossing gevonden die tot tevredenheid leidt bij alle partijen. De gemeente kent heel goed de mogelijkheden in onze Omgevingsvisie en -verordening.

Ik vind de gemeente Rijssen-Holten constructief. Ze zijn diplomatiek en zoeken verbinding, maar bewaken ook de eigen identiteit. Het beleid dat ze inzetten gaat niet alle kanten op. Voor ze iets zeggen, wordt er eerst zorgvuldig gekeken. Ze kijken naar de verschillen binnen hun gemeenschap en zoeken verbinding met zowel Twente als de Cleantech Regio. Ze zijn trots op hun eigen waarden en kwaliteiten, maar zetten zichzelf niet in de etalage. Daar mogen ze best nog explicieter in zijn.

Ik denk dat er voor de toekomst veel kansen zitten in de lokale innovatie- en investeringskracht. Rijssen-Holten heeft net als andere gemeenten te maken met transities, waarbij de energietransitie en het ontwikkelen van een circulaire economie grote opgaven zijn. Het bedrijfsleven, en dan vooral de bouw, kan hier een voorbeeldrol in pakken. Als provincie willen we hierin samen met hen optrekken. Ondernemers met lef die met ons pilots willen opzetten zijn van harte welkom!

Daarnaast kan Rijssen-Holten met haar werkgevers heel goed de verbinding tussen stad en land maken. Hoe je met een goede verbinding tussen kleinere kernen en grotere steden elkaar tot dienst kunt zijn. De kwaliteiten van beide kernen, elk met hun eigen profiel, kan Rijssen-Holten nog duidelijker neerzetten. Om zo de positie tussen twee stedelijke netwerken beter te benutten. De grotere steden hebben veel aan een gemeente als Rijssen-Holten, aan het ondernemerschap en de innovatiekracht die er is, aan de aantrekkelijke woonomgeving voor werknemers uit de grote stad en aan de recreatiemogelijkheden.

Voor mensen en bedrijven van buiten kan de gemeente – en dan met name Rijssen – soms voelen als een gesloten bolwerk waar je niet snel tussenkomt. Een meer open houding zou daarbij goed zijn, zonder aan eigenheid in boeten. Want daarin zit ook de kracht van Rijssen-Holten.

Regionale samenwerking

Rijssen-Holten maakt formeel deel uit van Regio Twente. Met de Twentse gemeenten wordt op veel verschillende vlakken samengewerkt, op het gebied van veiligheid, gezondheid, jeugdzorg, regionale economie, et cetera. Twente is een zogenaamde 'dikke regio', een regio met een sterke regionale identiteit die historisch bepaald is. Dat maakt dat regionale samenwerkingen veelal een zware bestuurlijke vorm kennen, waarbij veel nadruk ligt op gemeenschappelijkheid. Dat is niet altijd even makkelijk, aangezien de regio meer heterogeen is dan ze op het eerste gezicht lijkt. Inwoners van Rijssen-Holten hebben niet zo veel met inwoners van Losser of Denekamp. Enschede en Hengelo hebben een sterke band met Duitsland, maar in West-Twente is daar veel minder sprake van. De afgelopen decennia hebben laten zien dat een sterke samenwerking nog geen succesvolle samenwerking maakt. Recentelijk is dit nog geïllustreerd door de gang van

zaken rondom de Agenda voor Twente voor economische samenwerking. Zowel Rijssen-Holten als Almelo en Hellendoorn hadden hun bedenkingen bij de onder de agenda gedicteerde Twentse gemeenschappelijkheid. Uiteindelijk hebben Rijssen-Holten en Almelo besloten om op projectbasis mee te doen.

Naast de samenwerking binnen Regio Twente werkt de gemeente op diverse andere vlakken samen met naburige gemeenten. Variërend van samenwerking op het gebied van passend onderwijs tot samenwerking met de gemeente Wierden aan de ontwikkeling van bedrijventerrein De Elsmoat. Ook is er sprake van informeel overleg en afstemming met gemeenten in West-Twente (Almelo, Hellendoorn, Wierden, Tubbergen en Twenterand) en wordt er steeds meer toenadering gezocht tot de gemeente Deventer en de regio Salland.

Buiten de bestuurlijke kringen om vindt er ook veelvuldig samenwerking met de regio plaats. Zo zijn enkele schoolorganisaties in meerdere gemeenten actief, werken bedrijven samen met ROC Twente en Saxion, wordt de programmering van het Parkgebouw afgestemd op die van podia in de regio, werken de bibliotheken in de regio samen en wordt er op het gebied van marketing voor toerisme en recreatie samengewerkt binnen Twente, maar ook met de regio Salland en Achterhoek.

Voor de gemeente en bedrijven uit Rijssen-Holten kan het samenwerken in de regio soms wat langzaam gaan, gewend als ze zijn aan korte lijnen, een beperkte hoeveelheid overleg en snelle actie. Ze gaan dan al snel liever hun eigen gang. Dat maakt dat wel eens wordt gezegd dat de mensen uit Rijssen-Holten eigenzinnig zijn.

Openbare Scholengemeenschap De Waerdenborch in Holten werkt in de regio samen met andere scholen

Werken aan Rijssen-Holten

EEN BLIK OP DE TOEKOMST

Belangrijke trends en ontwikkelingen voor het werken aan Rijssen-Holten zijn:

- netwerksamenleving;
- veranderende verhoudingen in de samenleving;
- het toenemend belang van regionale samenwerking;
- digitalisering en technologie (*Smart City*-ontwikkelingen).

Waar het noaberschap in Rijssen en Holten vroeger iets was dat ging over op basis van ongeschreven regels omzien naar je burens en mensen binnen de kerk, is het nu wat losser en gaat het over het omzien naar mensen in je brede eigen netwerk.

Netwerksamenleving

Traditionele verbanden in de samenleving veranderen. Waar het noaberschap in Rijssen en Holten vroeger iets was dat ging over op basis van ongeschreven regels omzien naar je burens en mensen binnen de kerk, is het nu wat losser en gaat het over het omzien naar mensen in je brede eigen netwerk. Vriendengroepen spelen hier een belangrijke rol in. Het is een soort noaberschap 2.0, waarbij initiatieven voortkomen uit dit soort informele verbanden. Tegelijkertijd is een brede trend in de samenleving dat scheidslijnen als leeftijd, afkomst en opleidingsniveau scherper worden. Door individualisering en digitalisering – en dan vooral sociale media – zijn mensen steeds sterker gericht op de eigen groep en de eigen belangen. Groepen leven al snel langs elkaar heen, wat ertoe leidt dat verschillen tussen groepen toenemen en er minder oog is voor anderen in de samenleving. Het is de vraag wat deze dynamiek op termijn betekent voor de initiatiefrijke samenleving die Rijssen-Holten nu kenmerkt. Gelijktijdig komt er onder jongeren meer aandacht voor zingeving en groeit de behoefte om een bijdrage te leveren aan de samenleving. De huidige situatie kan zodoende ook juist een voedingsbodem zijn voor een nieuwe betrokken generatie.

Veranderende verhoudingen in de samenleving

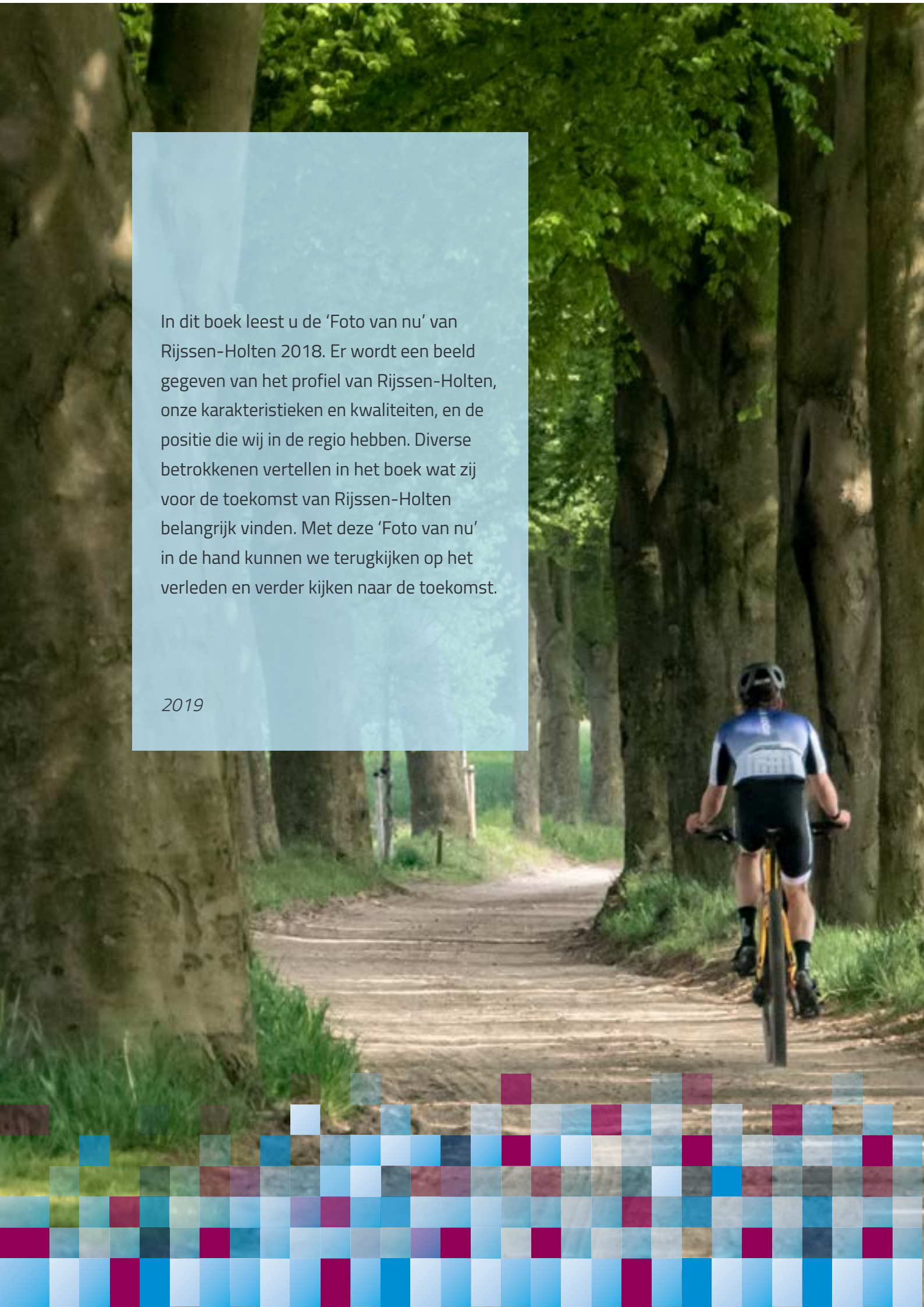
Hoe de overheid zich verhoudt tot de samenleving, inwoners en bedrijven is in de afgelopen decennia veranderd. De hiërarchisch georganiseerde samenleving waar de overheid met enkele grote partijen de dienst uitmaakte, heeft plaatsgemaakt voor een horizontale netwerksamenleving waarbij een veelheid aan spelers een rol speelt. Van een lokale overheid vraagt dit dat zij opereert als gelijkwaardige partner die goed in verbinding staat met de samenleving. Deze ontwikkelingen komen ook terug in de nieuwe Omgevingswet, waarbij het uitgangspunt is dat gemeenten integraal en gebiedsgericht werken, in samenwerking met de samenleving.

In veel gemeenten hebben bestuurders en de ambtelijke organisatie zich aangepast aan deze nieuwe verhoudingen. Dankzij haar historisch gegroeide dienende positie in de samenleving, heeft de gemeente Rijssen-Holten zich makkelijk gevoegd naar deze ontwikkeling. De gemeente organiseert zich sinds kort rondom thema's en programma's om zo meer integraal te kunnen werken en beter aan te sluiten bij de samenleving, er is een digitaal burgerpanel en burgemeester en wethouders gaan in gesprek met bewoners via 'Koffiepraat', laagdrempelige bijeenkomsten in de verschillende wijken. Bij een dergelijke aanpak is er meer behoefte aan maatwerk. Het vergt tijd om de veranderingen echt te verinnerlijken en de dienstverlening aan te passen. Voor de gemeente liggen hier de komende jaren nog opgaven.

Tegelijkertijd zijn er kanttekeningen. Zo is niet iedereen even behendig op internet en met apps, en hebben telefoongesprekken en face-to-face-contacten tussen inwoner en gemeente ook waarde. Soms kunnen mensen offline beter geholpen worden en contactmomenten dragen bij aan onderlinge betrokkenheid. Efficiëntie kan kosten besparen, maar ook leiden tot baanverlies. Waar veel toepassingen gebruikmaken van data, is privacy is een belangrijk aandachtspunt. Applicaties van marktpartijen kunnen conflicteren met het algemeen belang (denk aan overlast door Pokémon Go of stijgende woningprijzen door Airbnb). En tot slot moeten gemeenten goed nadenken over de eigen verantwoordelijkheid voor publieke diensten en onder welke voorwaarden private partijen daar een rol in kunnen spelen.

De heide bij de Holterberg

A cyclist wearing a blue and white jersey and a black helmet is riding a yellow bicycle on a dirt path through a forest. The path is lined with tall, mature trees with green foliage. The scene is captured from a rear perspective, showing the cyclist moving away from the viewer down the path. The lighting is bright, suggesting a sunny day.

In dit boek leest u de 'Foto van nu' van Rijssen-Holten 2018. Er wordt een beeld gegeven van het profiel van Rijssen-Holten, onze karakteristieken en kwaliteiten, en de positie die wij in de regio hebben. Diverse betrokkenen vertellen in het boek wat zij voor de toekomst van Rijssen-Holten belangrijk vinden. Met deze 'Foto van nu' in de hand kunnen we terugkijken op het verleden en verder kijken naar de toekomst.

2019